

ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อ ความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5

นายธราดล รานรินทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

EFFECTS OF SOCIAL STUDIES INSTRUCTION USING INQUIRY STRATEGIES
ON CRITICAL THINKING ABILITY AND LEARNING RETENTION
OF THE ELEVENTH GRADE STUDENTS

Mr. Taradol Ranarintr

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program Program in Teaching Social Studies

Department of Curriculum and Instruction

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธี
สืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5

โดย

นายธราดล รานรินทร์

สาขาวิชา

การสอนสังคมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ม้าคนอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ)

ธราดล รานรินทร์ : ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ
ที่มีต่อ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคงทนในการเรียนรู้
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 . (EFFECTS OF SOCIAL STUDIES
INSTRUCTION USING INQUIRY STRATEGIES ON CRITICAL
THINKING ABILITY AND LEARNING RETENTION OF THE ELEVENTH
GRADE STUDENTS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. ดร. วลัย อิศรางกูร
ณ อยุธา, 214 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอน
สังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัย จำนวน 100 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองซึ่งใช้วิธีการจัดการเรียน
การสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ จำนวน 50 คน และกลุ่มควบคุมซึ่งใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบ
ปกติ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการ
เรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการ
เรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติ ใช้เวลาในการทดลอง 16 คาบ รวม 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่
ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ
แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักเรียนกลุ่มทดลองมี
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ 0.05 3) นักเรียนกลุ่มทดลองมีความคงทนในการเรียนรู้ ไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภาควิชา: .....หลักสูตรและการสอน ฝายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา ..... การสอนสังคมศึกษา ฝายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา ..2554.....

5283359627 : MAJOR TEACHING SOCIAL STUDIES

KEYWORDS : INQUIRY STRATEGIES / CRITICAL THINKING ABILITY / LEARNING RETENTION

TARADOL RANARINTR : EFFECTS OF SOCIAL STUDIES INSTRUCTION USING INQUIRY STRATEGIES ON CRITICAL THINKING ABILITY AND LEARNING RETENTION OF THE ELEVENTH GRADE STUDENTS.

ADVISOR : ASST. PROF. WALAI ISLANGKURU NA AYUDHAYA, D.Ed., 214 pp.

The purpose of this research was to study the critical thinking ability which was taught by using inquiry strategies and the learning retention of eleventh grade students who learned social studies instruction based on the inquiry strategies. The subjects were one hundred students of eleventh grade from Suankularbittayalai school. They were divided into two groups : an experimental group composed of fifty students and a control group which composed of fifty students. The experimental instruments were consisted of the inquiry strategies lesson plans and traditional lessons plans. The duration of the experiment was sixteen periods within eight weeks. The data collecting instruments were critical thinking test and learning retention test . The data were analyzed by arithmetic mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and were compared by t-test.

The results of this research were as follows: 1. The students in the experimental group had higher critical thinking ability after being taught by using inquiry strategies than before at a 0.05 level of significance. 2. The students in the experimental group had higher critical thinking ability than students in the control group at a 0.05 level of significance. 3. Learning retention of the students in the experiment group was not different from that of the students in the control group at a 0.05 level of significance.

Department : Curriculum and Instruction Student's Signature .....

Field of Study : Teaching social studies Advisor's Signature .....

Academic Year : 2011.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำงานวิทยานิพนธ์เรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้น ก็เนื่องมาจากความเมตตากรุณาอย่างยิ่งของท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา ที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้คอยให้คำปรึกษา ติดตาม ตรวจสอบ แก้ไข จนงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และท่านยังได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ชีวิตต่างๆมากมายให้ผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ม้าคนอง ประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ และ ท่านรองศาสตราจารย์ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ให้สมบูรณ์ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ตั้งแต่ รศ.ดวงกมล สิ้นเพ็ง ผศ.ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง อ.วไลรัตน์ พุกนานนท์ และ อ.พจมาลย์ เพ็งปาน ที่สละเวลาให้ข้อเสนอแนะพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ตั้งแต่ รศ.อมรา รอดดารา ผศ.ดร.รัชนิกร หงส์พันธ์ และ ผศ. อรรถพล อนันตวรฤกษ์ ที่ได้อบรมสั่งสอนและประสิทธิประสาทสรรพวิชาความรู้ทั้งหลายให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คณะผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนถึงนักเรียนและบุคลากรทุกคนของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย อันเป็นสถาบันการศึกษาที่ประสิทธิประสาทสรรพวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยมาแต่เยาว์วัย กระทั่งเชื้อเพื่อให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมทั้งโรงเรียนสวนอนันต์อันเป็นสถานที่ทำงานของผู้วิจัยในปัจจุบัน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบรำลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ บุรพคณาจารย์ทั้งหลายที่ประสิทธิประสาทสรรพวิชาความรู้มาให้ ตั้งแต่ในอดีตจวบจนปัจจุบันนี้ รวมทั้งขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคน ทั้งรุ่นพี่ รุ่นน้อง ทั้งจากโรงเรียนจรรยาพวิทยา จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และจาก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่คอยเป็นกำลังใจ และอยู่เคียงข้างกันเสมอ

ที่สำคัญที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ธนาภาภุญจน์ แก้วสำราญ คุณพ่อพนพดล รานรินทร์ คุณป้านวลฉวี ธีโรภาส คุณตาบุญเรือนคุณยายประยูร แก้วสำราญ และครอบครัว ที่คอยให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจจนกระทั่งผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์สำเร็จได้ ขอกราบขอบพระคุณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย	9
นิยามศัพท์.....	11
ขอบเขตของการวิจัย.....	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สอ	17
ความเป็นมาและความหมายของกลวิธีสี่สอ.....	17
แนวทางการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สอ.....	20

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ.....	22
การเลือกแหล่งการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ.....	29
แนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	32
ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	32
ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	35
พฤติกรรมของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	37
กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	39
การวัดและประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	41
แนวคิดเกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้.....	44
ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้.....	44
ความสำคัญของความคงทนในการเรียนรู้.....	45
ปัจจัยที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้.....	47
หลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้.....	49
วิธีการวัดและระยะเวลาในการวัดความคงทนในการเรียนรู้.....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55
งานวิจัยในประเทศ.....	55
งานวิจัยต่างประเทศ.....	61
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
การศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	66

บทที่	ณ หน้า
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
แบบแผนการทดลองในงานวิจัย.....	78
การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย.....	79
แผนการดำเนินการวิจัย.....	80
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	86
สรุปผลการวิจัย.....	86
อภิปรายผลการวิจัย.....	87
ด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	87
ด้านความคงทนในการเรียนรู้.....	90
ข้อเสนอแนะ.....	93
รายการอ้างอิง.....	96
ภาคผนวก.....	104
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	105
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	107
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	214

สารบัญญัตินี้

ตารางที่		หน้า
1	ค่าความแปรปรวนของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง	67
2	ผลการทดสอบค่าความแตกต่าง ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง	68
3	แบบแผนการทดลอง	78
4	ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มทดลอง.....	81
5	ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม.	82
6	ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการ เรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ...	83
7	ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการ เรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มควบคุม...	84

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชา สังคมศึกษา นั้น เป็นวิชาที่มีความสำคัญมากวิชาหนึ่งตามโครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศไทย โดยเอกลักษณ์ที่สำคัญและโดดเด่นที่สุดประการหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมก็คือ เป็นวิชาที่รวมกลุ่มวิชาและศาสตร์ด้านต่างๆที่มีความจำเป็นทางด้านสังคมไว้มากมาย ด้วยเหตุที่ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มวิชาที่เรียนรู้ว่าด้วย การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม (สำนักวิชาและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ , 2552) ด้วยเหตุนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงเป็นวิชาที่จำเป็นต้องศึกษาเข้าไปในศาสตร์หลายแขนง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานหลายด้าน ก่อนที่ผู้เรียนเหล่านั้นจะได้เข้าไปทำการศึกษาในศาสตร์ความรู้านาประเภทเหล่านั้น ในการเรียนระดับอุดมศึกษาต่อไป และเมื่อพิจารณาไปถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ วัตถุประสงค์มุ่งหมายในการ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ และตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ครูอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษานั้น ควรที่จะพัฒนากลวิธีในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบต่างๆอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของตนเอง ได้มากขึ้นเรื่อยๆจนเต็มตามศักยภาพและความสามารถของตนเอง

ผู้วิจัยได้เลือกที่จะใช้ “ กลวิธีสืบสอบ (Inquiry Strategies) ” มาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาครั้งนี้ ซึ่งก็เนื่องมาจากว่า กลวิธีสืบสอบ นี้ มีความสอดคล้องสัมพันธ์ กับการพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาที่สูงขึ้น และยังพัฒนาศักยภาพที่สำคัญต่อตัวผู้เรียนได้เป็นอย่างมาก ประวัตินี้ความเป็นมาของกลวิธีสืบ

สอบ นั้นปรากฏในหนังสือจิตวิทยาการสืบสวนสอบสวน (วีรยุทธ วิเชียรโชติ, 2521: 45) ว่า การจัดการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเริ่มต้นในปี ค.ศ.1957 ซึ่งเป็นระยะที่ประเทศสหรัฐอเมริกากำลังตื่นตัว เนื่องจากรัสเซียหรือสหภาพโซเวียตในขณะนั้นสามารถส่งจรวดสปูตนิค 1 ขึ้นสู่อวกาศได้สำเร็จ สหรัฐอเมริกาจึงพัฒนางานด้านวิชาการ โดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด มีการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ อย่างกว้างขวาง และได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีสืบสอบกันมาตลอด การวิจัยที่สำคัญได้แก่ การวิจัย ของซัคแมน ในปี ค.ศ.1961 ได้ตั้งโครงการวิจัยเกี่ยวกับการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบที่มหาวิทยาลัย อิลลินอยส์ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีให้นักเรียนตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนค้นพบหลักการและกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ด้วยตนเอง

ในปี พ.ศ.2513 วีรยุทธ วิเชียรโชติ ได้นำกลวิธีสืบสอบ มาปรับใช้กับนักเรียนไทยเพราะเห็นว่าระบบการศึกษาของประเทศไทยในขณะนั้นเน้นการท่องจำ มากกว่าการใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และแก้ปัญหา ดังนั้น จึงได้ตั้งโครงการวิจัยการเรียนแบบสืบสวนสอบสวนขึ้น โดยได้รับทุนจากมูลนิธิเอเชีย ในปี พ.ศ.2513-2514 และเรียกการสอนที่ปรับมาจากของซัคแมนว่า “สืบสวนสอบสวน” (Investigation) ในปี พ.ศ.2515 รัฐบาลไทยได้นำกลวิธีสืบสอบมามาใช้ในกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยนำกลวิธีสืบสอบมาพัฒนามาสู่สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หลังจากนั้น กลวิธีสืบสอบจึงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ในเวลาต่อมา วิลคส์ (1995 : 8-9 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน , 2549) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง กลยุทธ์ห้องเรียนแบบสืบสอบ (Strategies for Classroom Inquiry) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเองครูมีบทบาทให้การแนะนำ ให้คำปรึกษา กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองดังที่ วิลคส์ กล่าวไว้ว่า การสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ บทบาทของครูจะเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ ครูกระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามระหว่างนักเรียนกับนักเรียน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ครูกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังอภิปรายกับสถานการณ์ต่างๆที่นักเรียนเคยพบเห็นหรือเคยมีประสบการณ์มาแล้ว โดยกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยการตั้งคำถามให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิด โดยการแสดงความคิดเห็น ต่อประเด็นในการอภิปรายใน แง่มุมต่างๆ กัน นักเรียนมีทักษะการให้เหตุผล การวิเคราะห์ ทักษะการจำ และการฟังดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียน การรู้เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวถึง การจัดการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบว่า เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิด การเรียนรู้เกิดได้โดยการผ่านกระบวนการแสวงหาคำตอบอย่างมีระบบระเบียบ มีขั้นตอน จากการเลือกสนใจปัญหา ที่ท้าทาย การรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมติฐาน และ

การสรุปใจความอย่างมีเหตุผล เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา และสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักการศึกษาที่มีชื่อเสียง ในด้านการคิด คือ ทิศนา ขัมมณี (2547: 141) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบว่า ครูต้องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบ หรือสรุปด้วยตนเอง โดยที่ครูช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดวิเคราะห์ในเรื่องที่เรียน จนเกิดคำถามที่จะสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเองได้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบดังกล่าว สรุปได้ว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ฝึกทักษะในการคิด การตั้งคำถาม การคิดคำตอบ การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนการค้นคว้าหาความรู้ การตัดสินใจ จึงนับได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีส่วนส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนให้เกิดขึ้นได้ ดังที่ บลูม กล่าวไว้ว่า การฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดในลำดับขั้นสูงขึ้น เช่น คิดวิเคราะห์ คิดให้เหตุผล ประเมินผล เป็นเรื่องที่ยากสำหรับนักเรียน ดังนั้น ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดในขั้นต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ เพียเจต์ ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดเป็นเรื่องยาก ดังนั้น ครูควรใช้ภาษาแนะนำกระบวนการคิด เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสนทนากับครู และนักเรียนได้มีโอกาสสนทนากันเอง อย่างไรก็ตาม การคิดเป็นทักษะที่พัฒนาได้ และวิธีที่จะพัฒนาทักษะการคิด คือ การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ เพราะนักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดจากอภิปราย สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ซึ่งวิธีดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการฝึกทักษะการอ่าน การพูด การฟัง การสนทนาโต้ตอบ และเขียนด้วย นับได้ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนภาษา ให้สัมพันธ์กันครบทุกทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของ เพอร์รอต (อ้างถึงใน วิลคส์, 1995:8-9) ที่กล่าวไว้ว่า นักเรียนได้พูดคุยกันเองมากขึ้น เปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากที่ครูพูดกับนักเรียนหรือนักเรียนพูดกับครูเท่านั้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันมากขึ้น ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูลมาเป็นผู้ฟังคำถามของครูไม่จำเป็นต้องมีคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป มีได้หลายคำตอบอาจถูกต้องในแง่มุมต่าง ๆ กัน ทำให้นักเรียนสามารถตั้งคำถามที่มีวิจารณญาณมากขึ้น กระบวนการคิดของนักเรียนได้พัฒนา หลังจากที่นักเรียนในชั้นเรียนประจำ ระยะเวลาแรกนักเรียนจะโต้เถียงกันด้วยความคิดที่ยังไม่ได้พัฒนา นักเรียนที่ไม่เก่งทางวิชาการจะไม่ให้เหตุผลระหว่างการอภิปราย ต่อมานักเรียนเริ่มให้เหตุผลได้ นักเรียนรู้เนื้อหามากขึ้นและมีความอดทนในการฟังผู้อื่นพูด ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนสามารถวิเคราะห์ได้ นักเรียนมีทักษะการคิดที่สูงขึ้น และสามารถอภิปรายได้ รวมทั้งทักษะการฟังดีขึ้น

ด้วยคุณประโยชน์ของกลวิธีสืบสอบที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าน่าจะนำมาใช้พัฒนาทักษะที่สำคัญประการหนึ่ง ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนควบคู่กันไปอีกด้วย นั่นก็คือ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะว่าในการค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆในวิชาสังคมศึกษานั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบไปด้วยเสมอ จึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถตีความหลักฐานและข้อมูลต่างๆได้เป็นอย่างดี ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ยังได้ระบุถึงความสำคัญของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ในส่วนของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน 5 ประการ เพราะเป็นสมรรถนะและความสามารถ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในโลกยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร (Communication) เป็นความสามารถในการรับ และการส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา เพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด (Thinking) เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เผชิญ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต (Life Skill) เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆอย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (Technology) เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีในด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและ

สังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง
เหมาะสม และมีคุณธรรม

(หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2551)

การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนและประเทศชาติโดยรวมเป็นอย่างยิ่ง มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันไป เป็นต้นว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความคิดที่รอบคอบสมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาปัจจัยรอบด้านอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และผ่านการพิจารณาถ่วงถ่วง ไตร่ตรอง ทั้งทางด้านคุณ-โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมาแล้ว (ทิศนา ชามมณี , 2547) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถในการกำหนดปัญหาให้ชัดเจนเข้าใจคำ ข้อความหรือแนวคิด รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต หรือสอบถามความคิดเห็นของคนอื่นสามารถตั้งสมมติฐาน สามารถจัดระบบข้อมูลด้วยเหตุผล สรุปอ้างอิง และประเมินการสรุปอ้างอิงอย่างมีเหตุ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2544) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์เชื่อมโยงเหตุการณ์ มีการตีความ สรุปความ โดยอาศัย ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียดถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การสรุป และการตัดสินใจที่สมเหตุสมผล (วัตสัน และ เกรเซอร์, 1964: 112) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลหรือสภาพที่ปรากฏ โดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์เดิมของตนในการสำรวจข้อมูลอย่างรอบคอบ เพื่อนำไปสู่สรุปที่สมเหตุสมผล (เดรสเซล, 1953 อ้างถึงใน วัตสัน , 1964: 10 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน , 2549) จากข้อมูลเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของกรคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น มีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประเด็น คือ 1 . การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล คือ การใช้ปัญญาในการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับข้อมูลที่ตนเองได้มา 2 . การวิเคราะห์เชื่อมโยง คือ การคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์และข้อมูลต่างๆเข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีคิดแบบอุปนัย และนิรนัยต่างๆ 3 . การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล คือ การตัดสินใจเพื่อสรุปผลของสมมติฐานที่ตนเองตั้งไว้ตามหลักความเป็นเหตุเป็นผล จากข้อมูลที่ได้มานั้นเอง

การพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหา รวมทั้งสามารถเลือกตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล ในยุคข่าวสารเทคโนโลยีในปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การปูพื้นฐานการคิดและ

ส่งเสริมการคิดให้เด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ , 2551: 4) โดยเฉพาะความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น นับว่าเป็นสมรรถนะที่สำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาในยุคปัจจุบัน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้กล่าวไว้ว่า “ การคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้จะเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนมากขึ้นเพราะในปัจจุบันเป็นยุคที่ข่าวสารและเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าการปูพื้นฐานในการคิดจึงมีความจำเป็นสำหรับเด็กๆ จะเป็นการช่วยลดการจดจำข้อมูลต่างๆ ไปได้มาก การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน . 2541 : 8) ดังนั้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญเพราะว่าสามารถส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนที่ คิดเป็น ทำเป็น และยังแก้ปัญหาเป็นได้อีกด้วย

มีคำกล่าวของนักการศึกษา และงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ นั้น สามารถที่จะนำมาทำการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนฝึกความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้นว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ทำให้นักเรียนสามารถตั้งคำถาม ตั้งสมมติฐาน และ เชื่อมโยงข้อมูลได้ รวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูลอย่างสมเหตุผล สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่าน การฟัง การสนทนา ของนักเรียนได้ (สมจิต บุญคงเสน , 2549) กลวิธีสืบสอบเป็นการพัฒนาทักษะการคิด การเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการแสวงหาคำตอบอย่างมีระบบระเบียบ มีขั้นตอนจากการเลือกสนใจปัญหาที่ท้าทาย การรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมติฐานและการสรุปใจความอย่างมีเหตุผล เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา (กระทรวงศึกษาธิการ 2542) กลวิธีสืบสอบนั้น ครูต้องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือสรุปด้วยตนเอง โดยที่ครูช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่นักเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดวิเคราะห์ในเรื่องที่เรียน จนเกิดคำถามที่จะสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเองได้ (ทิศนา ขัมมณี 2547) ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น สามารถใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้

นอกจากนี้ ด้วยคุณประโยชน์ของกลวิธีสืบสอบที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่า น่าจะนำมาใช้พัฒนาประโยชน์อีกประการหนึ่ง ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน นั่นก็คือพัฒนา “ความคงทนในการเรียนรู้” เนื่องจากว่า ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น ควรจะมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความจำในข้อมูลที่สำคัญ และสามารถจะทำการต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและชาติบ้านเมือง ดังนั้น ความรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้นั้น จึงควรที่จะมีความคงทนอยู่เป็นเวลานานพอสมควร ถึงขนาดเป็นความทรงจำระยะยาวได้ เพื่อที่ในอนาคต จะได้นำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษานี้ ไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ตลอด

ชีวิต ซึ่งเกี่ยวกับรายละเอียดของเรื่อง ความคงทนในการเรียนรู้ นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้อยู่เป็นจำนวนมาก เป็นต้นว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง เป็นการคงไว้ซึ่งผลทางการเรียน หรือความสามารถที่จะระลึกถึงสิ่งเร้าที่เคยเรียน หรือมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว หลังจากทิ้งไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งได้ (อดัม 1967 : 9 อ้างถึงใน วงษ์สถิต วัฒนเสรี , 2544) ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจำ หรือ ระลึกได้ ในประสบการณ์เดิมที่เคยเรียนรู้อีกมาแล้ว หลังจากกระบวนการเรียนการสอน แล้วนำประสบการณ์นั้นมาใช้กับสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกันได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภาวดี เพ็ชรน้อย , 2540) ความคงทนในการเรียนรู้ เป็นการจัดเก็บความรู้ หรือข้อมูลที่ได้รับ ไว้ในระบบความจำเป็นระยะเวลาหนึ่ง และสามารถนำมาใช้ได้ในอนาคตต่อไป (เพชร วิจิตรนาวิณ , 2551) ความคงทนในการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการคงไว้ซึ่งประสบการณ์ หรือความรู้ความเข้าใจในการเรียนที่เคยเรียนรู้อีก หรือมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว หรือเป็นการเก็บรักษาสิ่งที่เรียนรู้ให้คงอยู่เป็นความทรงจำระยะยาว ที่สามารถระลึกได้ หลังจากทิ้งไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง (ชัยณรงค์ แก้วสุก , 2550) ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่ได้รับ ไว้ในระบบความจำเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อนำออกมาใช้ในเวลาต่อมา (ปิยรัตน์ จินารัตน์ , 2544) จากข้อมูลเกี่ยวกับ ความคงทนในการเรียนรู้ ที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียน ในการคงไว้ซึ่งความรู้ ในเรื่องที่ผ่านมากระบวนการเรียนรู้อีกมาแล้ว โดยหลังจากที่ผ่านระยะเวลาไปช่วงหนึ่งแล้ว ก็ยังคงสามารถจดจำความรู้ที่ได้อีก ซึ่งแน่นอนว่า หากมีกลวิธีการสอนที่สามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษาขึ้นมาได้นั้น ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและต่อสังคมโดยรวมเช่นกัน

มีคำกล่าวของนักการศึกษา และงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ นั้น สามารถที่จะนำมาทำการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ ได้ เป็นต้นว่า กลวิธีสืบสอบ ทำให้นักเรียนมีทักษะการให้เหตุผล การคิดวิเคราะห์ ทักษะการจำ และการฟัง ดีขึ้น (วิลคส์ , 1995 : 3 – 6 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน , 2549) กระบวนการสืบสอบ เป็นการกระทำวิธีการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง โดยใช้กระบวนการทางสมองในการอ้างเหตุผลอย่างมั่นใจ เพื่อตรวจสอบและพิจารณาอย่างถี่ถ้วน (กมลทิพย์ ต่อติด , 2544) กลวิธีสืบสอบ เป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพื่อให้เกิดสติปัญญา หรือค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง (ทะนงศักดิ์ ชัยชนะปัญญา , 2549) การเรียนการสอนแบบสืบสอบ มีแนวคิดมาจาก จอห์น ดิวอี้ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือกระทำเอง จึงใช้การสืบสอบเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ซึ่งก็คือการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตามแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความรู้

(Constructivism) โดยเป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ ความจริง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาที่ทำให้เกิดความสงสัย ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และเกิดการรับรู้ ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย (ชนิชดา ชนะกิจจานุกิจ , 2550) จากข้อมูลดังกล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยเชื่อได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น สามารถที่จะนำมาใช้พัฒนา ความคงทนในการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาได้เช่นกัน

ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีสืบสอบที่กล่าวมาข้างต้น และความสอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณและความคงทนในการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำเอากลวิธีสืบสอบมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และ ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้ผลที่เกิดขึ้นจากการทำการวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการ การศึกษาของประเทศชาติไทยสืบไป

คำถามการวิจัย

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ จะสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 . เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ระหว่างก่อนเรียนและ หลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบ สอบ
- 2 . เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ระหว่างกลุ่มที่เรียน วิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ กับกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการ เรียนการสอนแบบปกติ
- 3 . เพื่อเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วย การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ กับกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

สมมติฐานการวิจัย

งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

กมลทิพย์ ต่อดิต (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกกระบวนการสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล และการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้น และสูงมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01

พิรุณ ศิริศักดิ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา ที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่าก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนกลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 80 และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมจิต บุญคงเสน (2549) ได้ทำการวิจัยศึกษาผลของการสอนภาษาไทยด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ซัคแมน (1962) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ควรปลูกฝังความคิดแบบสืบสอบ ซึ่งช่วยพัฒนาความคิดของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถมองปัญหาในรูปความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล

อดัม (อ้างถึงใน วิลคส์ , 1995 : 38) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเป็นระยะเวลา 1 ปี ผลการวิจัยพบว่า ในระยะแรก ๆ ที่ใช้ข้อความสั้น ๆ ให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล นักเรียน 1 ใน 3 ของห้องสามารถสรุปได้ถูกต้อง ต่อมาเมื่อนำวรรณคดีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความสุขที่ได้เล่าเรื่องที่ครูให้อ่านมา นักเรียนในห้องแสดงความคิดใหม่ ๆ ออกมา นักเรียนสามารถประเมินความคิดเห็นของคนอื่นได้ สามารถ

อภิปรายความคิดที่ซับซ้อนได้ เช่น ความยุติธรรมในสังคม การให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ นักเรียนมีความเห็นว่า ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นหลังการอภิปราย และแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

เพอร์รอต (อ้างถึงใน วิลคส์, 1995:8-9 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน , 2549) ได้ทำการวิจัยศึกษาผลของการเรียนการสอนด้วยกลวิธีการสืบสอบที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนได้พูดคุยกันเองมากขึ้น เปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากที่ครูพูดกับนักเรียนหรือนักเรียนพูดกับครูเท่านั้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันมากขึ้น ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูลมาเป็นผู้ฟังคำถามของครูไม่จำเป็นต้องมีคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป มีได้หลายคำตอบอาจถูกต้องในแง่มุมมองต่าง ๆ กัน ทำให้นักเรียนสามารถตั้งคำถามที่มีวิจารณญาณมากขึ้น กระบวนการคิดของนักเรียนได้พัฒนา หลังจากนี้นักเรียนในชั้นเรียนประจำ ระยะเวลาแรกนักเรียนจะได้เถียงกันด้วยความคิดที่ยังไม่ได้พัฒนา นักเรียนที่ไม่เก่งทางวิชาการจะไม่ให้เหตุผลระหว่างการอภิปราย ต่อมานักเรียนเริ่มให้เหตุผลได้ นักเรียนรู้เนื้อหามากขึ้นและมีความอดทนในการฟังผู้อื่นพูด มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนสามารถวิเคราะห์ได้ นักเรียนมีทักษะการคิดที่สูงขึ้น นักเรียนสามารถอภิปรายได้ รวมทั้งมีทักษะการฟังที่ดีขึ้น

วิลคส์ (Wilks, 1995: 1-111) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ (Critical & Creative Thinking Strategies for Classroom Inquiry) พบว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อสิ่งที่อ่าน ทั้งด้านดีและไม่ดี นักเรียนได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูลที่ได้จากการอ่านวรรณกรรม นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด การพูด การฟัง สนทนาโต้ตอบกับผู้อื่น ฝึกการควบคุมอารมณ์และมารยาทไปพร้อมกันด้วย สามารถพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รวมทั้งสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างสร้างสรรค์ได้

จากข้อมูลผลการวิจัยทั้งหลายดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปและตั้งสมมติฐานได้ ดังนี้

1 . นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2 . นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3 . นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความคงทนในการเรียนรู้ สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นิยามศัพท์

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน ใน รายวิชาสังคมศึกษา ด้วยกลวิธีสืบสอบ โดยที่ผู้เรียนจะเรียนโดยการถามคำถาม ตั้งสมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล และประเมินค่าข้อมูลเหล่านั้น ทำการทดสอบสมมติฐาน เพื่อสืบสอบเรื่อง ที่ต้องการศึกษา การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบที่ผู้วิจัยใช้นั้น จะยึดตามแนวทางของ วิลคส์ (1995: 1-111) ที่มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนตั้งประเด็นปัญหา ขั้นตอนตั้งสมมติฐาน ขั้นตอนการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าความรู้ที่ได้รับ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

แนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่ผู้วิจัยวางไว้มี อยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเสนอปัญหา คือ ขั้นที่นักเรียนทำการตั้งประเด็นปัญหา ประเด็นที่นักเรียน สงสัย พร้อมกับบันทึกลงในใบบันทึกการสืบสอบ

ขั้นที่ 2 การตั้งสมมติฐาน คือ ขั้นที่นักเรียนนำประเด็นปัญหาที่ตนเองตั้งเอาไว้ มา เลือกเพื่อตั้งเป็นสมมติฐาน มีการคาดเดาคำตอบที่เป็นไปได้จากสมมติฐานนั้น

ขั้นที่ 3 การรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน คือ ขั้นที่นักเรียนไปทำการค้นคว้า รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตนเองตั้งขึ้น

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ คือ ขั้นที่นักเรียนทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าความรู้ที่ได้รับ ว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร

การจัดการเรียนการสอนแบบปกติ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา ที่เน้นการบรรยายร่วมกับการใช้สื่อการสอนต่างๆ ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบ ปกติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยที่เนื้อหาสาระนั้น มีการอิงจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลัก

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถในการคิด พิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล จากข้อมูล สถานการณ์ และ/หรือประสบการณ์ที่เคย ได้รับมา โดยอาศัยการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การเชื่อมโยง การอุปนัยและนิรนัย มา ประกอบการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อควรทำ เพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งมี องค์ประกอบอยู่ 3 ประการต่อไปนี้ คือ

1. การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล คือ การใช้ปัญญาในการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับข้อมูลที่ตนเองได้มา

2. การวิเคราะห์เชื่อมโยง คือ การคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์และข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีคิดแบบอุปนัย และนิรนัยต่างๆ

3. การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล คือ การตัดสินใจเพื่อสรุปผลของสมมติฐานที่ตนเองตั้งไว้ ตามหลักความเป็นเหตุเป็นผล จากข้อมูลที่ได้มา

ทั้งนี้ วัดได้จากการให้นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้ทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง แบบสอบที่ใช้วัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา เรื่องประวัติศาสตร์ไทย เป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยอิงเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ ได้ผ่านการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยง ของแบบทดสอบมาแล้ว มีจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 30 ข้อ

ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียน ในการคงไว้ซึ่งความรู้ในเรื่องที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาแล้ว โดยหลังจากที่ผ่านระยะเวลาไปช่วงหนึ่งแล้ว ก็ยังคงสามารถจดจำความรู้นั้นไว้ได้ ซึ่งวัดได้จากการให้นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้ทำแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ข้อสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา เรื่องประวัติศาสตร์ไทย เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยอิงเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทั้งนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบค่าความตรงทางเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยงของแบบทดสอบมาแล้ว มีจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 30 ข้อ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ

การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ และ
การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแบบปกติ

2.2 ตัวแปรตาม คือ

- 1) ความคงทนในการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษา เรื่องประวัติศาสตร์ไทย
- 2) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คือ เนื้อหาสาระในรายวิชา “ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย” ซึ่งมีจำนวนหน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้น 8 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ก่อนสมัย สุโขทัย เป็นอย่างไร (4 คาบ)

- เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยโบราณ
- การรับอารยธรรมอินเดีย
- การรับอารยธรรมจากภูมิภาคอื่นๆ
- อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย ก่อนสมัยสุโขทัย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สุโขทัย แสนสงบ สุขหนักหนา (4 คาบ)

- ทฤษฎีการอพยพของคนไทย
- การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย
- ยุคเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย
- ความเสื่อมถอยของอาณาจักรสุโขทัย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ปลายเวลา อยุธยา มหานคร (4 คาบ)

- การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย
- ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง
- ความยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้ายในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร (4 คาบ)

- พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี
- ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รัตนโกสินทร์สุด สโมสร (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตก มายังประเทศไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ยุคปฏิรูป แคล้วคลาดมา ฟ้าอวยพร (4 คาบ)

- ปัจจัยอันนำมาสู่การปฏิรูปประเทศ ในสมัยรัชกาลที่ 4
- ภัยพิบัติจากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ 5
- สภาพการณ์ทั่วไปในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 ประชาธิปไตย ไทยราษฎร์ ล้วนเปรมปรีดิ์ (4 คาบ)

- ปัจจัยอันนำมาสู่ การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในพ.ศ. 2475
- การตั้งตัวของรัฐบาลประชาธิปไตย ในสมัยเริ่มแรก

- การปกครองประเทศของรัฐบาลทหาร และการเรียกร้องประชาธิปไตย
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยปัจจุบัน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการทดลองในหน่วยที่ 3 ถึง 6 รวมจำนวนแผนการสอนทั้งสิ้น 16 แผน จำนวนคาบเรียนทั้งสิ้น 16 คาบเรียน

2) ระดับของความรู้พื้นฐานในวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ต้องมีความใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกันมากนัก

ระยะเวลาการทดลอง คือ 8 สัปดาห์ โดยแบ่งเป็นเวลาที่ใช้ในกลุ่มทดลอง สัปดาห์ละ 2 คาบ รวม 16 คาบ (คาบละ 50 นาที) และเวลาที่ใช้ในกลุ่มควบคุม สัปดาห์ละ 2 คาบ รวม 16 คาบ (คาบละ 50 นาที) รวมทั้งสิ้น 32 คาบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่องประวัติศาสตร์ไทย ด้วยกลวิธีสืบสอบ
2. เพื่อเป็นแบบอย่างแนวทางแก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในการนำกลวิธีการสืบสอบ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคงทนในการเรียนรู้
3. เพื่อเป็นแบบอย่างแนวทางแก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย รวมถึงวิชาอื่นๆในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ” นี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคงทนในการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ กับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีจัดการเรียนการสอนแบบปกติ และมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบอีกด้วย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะขอนำเสนอรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ
  - 1.1 ความเป็นมาและความหมายของกลวิธีสืบสอบ
  - 1.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ
  - 1.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ
  - 1.4 การเลือกแหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.2 ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.3 พฤติกรรมของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.4 กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.5 การวัดและประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. แนวคิดเกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้
  - 3.1 ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้
  - 3.2 ความสำคัญของความคงทนในการเรียนรู้
  - 3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้
  - 3.4 หลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้
  - 3.5 วิธีการวัดและระยะเวลาในการวัดความคงทนในการเรียนรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

คำว่า อินไควรี่ (Inquiry) ในภาษาอังกฤษนี้ ได้มีนักคิดและนักการศึกษาของไทย แปลและให้คำนิยามโดยเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น การสืบสวนสอบสวน ได้แก่ วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2521) สมนึก พวงกลิ่น (2530) การคิดสืบค้น ได้แก่ เสริมศรี เสวตามร และสาลี งามศิริ (2521 : 75) การสืบเสาะหาความรู้ ณรงค์ฤทธิ์ สังฆะสี (2547) พัชรี แพนล้นฟ้า (2549) การสืบสอบ ได้แก่ สุวิมล ว่องวานิช (2536) อุทุมพร จามรมาน (2537) พรพิมล ชาญชัยเชาววิวัฒน์ (2544) ซึ่งทุกชื่อมีความหมายในทำนองเดียวกันเพราะมีหลักการใหญ่ๆ เหมือนกันคือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการคิด การค้นคว้าสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ คำว่า กลวิธีสืบสอบ ตามที่มหาวิทยาลัยของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลายท่าน เช่น สมจิต บุญคงเสน (2549) ใช้กัน

คำแปลในภาษาไทยที่ผู้วิจัยใช้ว่า “กลวิธีสืบสอบ” (Inquiry Strategies) นั้น มาจากคำว่า กลวิธี (Strategies) กับคำว่า สืบสอบ (Inquiry) สาเหตุที่ใช้คำว่า “กลวิธี” เพราะที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบจากผลงานการวิจัยของนักการศึกษา นักปรัชญา นักคิด นักจิตวิทยา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พบว่า ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดทั้งสิ้น เช่น ตั้งประเด็นปัญหา ระบุประเด็นปัญหา อธิบายปัญหา วิเคราะห์กระบวนการ ตั้งสมมติฐาน รวบรวมข้อมูล ทดสอบสมมติฐาน การประเมินข้อมูล การนำไปประยุกต์ใช้ และผู้วิจัยพบว่า ในการจัดการเรียนการสอนจะดำเนินการขั้นตอนใดก่อนก็ได้ ไม่มีรูปแบบแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.1 ความเป็นมาและความหมายของกลวิธีสืบสอบ

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ เริ่มต้นในราวปี ค.ศ. 1957 ซึ่งเป็นช่วงที่สงครามเย็นระหว่างฝ่ายโลกทุนนิยมเสรี ที่นำโดยสหรัฐอเมริกา กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ที่นำโดยสหภาพโซเวียตรัสเซีย กำลังอยู่ในช่วงของการแข่งขันที่เข้มข้น ในช่วงนั้นสหรัฐอเมริกากำลังตื่นตระหนก เนื่องจากสหภาพโซเวียตรัสเซียสามารถส่งจรวดสปูตนิค 1 ขึ้นสู่อวกาศได้สำเร็จเป็นประเทศแรก สหรัฐอเมริกาจึงเร่งพัฒนาด้านวิชาการ โดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด มีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์อย่างกว้างขวาง และได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบกันมาตลอด การวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ การวิจัยของ ซัคแมน ในปี ค.ศ. 1961 ได้ตั้งโครงการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มหาวิทยาลัย อิลลินอยส์ โดยเน้นการจัดการเรียน

การสอนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีให้นักเรียนตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนค้นพบหลักการ และกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ด้วยตนเอง

จนกระทั่งในปี พ.ศ.2513 วีรยุทธ วิเชียรโชติ ได้นำกลวิธีสืบสอบ มาปรับใช้กับนักเรียนไทย เพราะเห็นว่าระบบการศึกษาของประเทศไทยในขณะนั้นเน้นการท่องจำมากกว่าการใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และแก้ปัญหา ดังนั้น จึงจัดตั้งโครงการวิจัยการเรียนแบบสืบสวนสอบสวนขึ้น โดยได้รับทุนจากมูลนิธิเอเชียในปี พ.ศ. 2513-2513 และเรียกการจัดการเรียนรู้ที่ปรับมาจากซัคแมนว่า “การสืบสวนสอบสวน” (investigation) ในปี พ.ศ.2515 รัฐบาลไทยได้นำกลวิธีสืบสอบมาใช้ในกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยนำกลวิธีสืบสอบมาพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อุทยานวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หลังจากนั้น กลวิธีสืบสอบจึงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง (วีรยุทธ วิเชียรโชติ, 2521 :45-46 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549)

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ เป็นที่นิยม และยอมรับกันมากกว่ามีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีนี้ เน้นการกำหนดประเด็นปัญหา การสังเกต การจำแนกสิ่งต่างๆ การทำนายหรือการตั้งสมมติฐาน การค้นคว้าอย่างมีความหมาย การวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การทดสอบสมมติฐาน การนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ ดังนั้น จึงมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของกลวิธีสืบสอบไว้หลายท่าน ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 35) ได้กล่าวถึงกลวิธีสืบสอบว่าเป็นการพัฒนาทักษะการคิด การเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการแสวงหาคำตอบอย่างมีระบบระเบียบ มีขั้นตอนจากการเลือกสนใจปัญหาที่ทำทนาย การรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมติฐานและการสรุปใจความอย่างมีเหตุผล เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2544: 34-35) ได้กล่าวถึงกลวิธีสืบสอบไว้ว่า เป็นการเน้นกระบวนการค้นหาและตรวจสอบความรู้ ทำให้นักเรียนมีความใฝ่รู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และมีวิจารณญาณ การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้โดยใช้ปัญหาหรือข้อสงสัยเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะค้นคว้าข้อมูลมาช่วยแก้ปัญหา นักเรียนต้องเรียนรู้โดยใช้ตัวเองเป็นหลักในการเรียนรู้เพียงคนเดียว หรือเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนในกลุ่มย่อยเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ กระตุ้นให้คิด แนะนำแนวทาง และช่วยตรวจสอบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นการสัมมนาเชิงวิเคราะห์กรณีศึกษา การแก้ปัญหา การทดลอง การทำโครงการ และทำงานวิจัย โดยที่ครูเป็นผู้แนะนำดูแลนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ

จรัส สุวรรณเวลา (2546) อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้ด้วยการสืบสอบ เป็นการตั้งต้นจากฐานความสงสัย แทนที่จะเป็นความเชื่อในความรู้ เป็นการปรับจากการเรียนรู้ทฤษฎีหรือสิ่งที่เชื่อว่าเป็นความรู้และจดจำไปเพื่อนำไปใช้เมื่อต้องการใช้ความรู้ เปลี่ยนไปเป็นการเรียนรู้จากข้อสงสัยหรือปัญหา แล้วหาทางสืบสอบจากข้อมูลต่างๆที่มีการสะสมไว้ หรือหาความจริงจากธรรมชาติ แล้วนำมาวิเคราะห์วิจารณ์เข้าใจกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ที่เป็นทฤษฎีกำกับสิ่งนั้นๆอยู่ วิธีการเรียนแบบนี้จะทำให้เข้าใจได้ลึกซึ้งขึ้น สร้างความสามารถในการสังเคราะห์หลักการขึ้นมาจากความหลากหลายที่ปรากฏในธรรมชาติได้ เมื่อนำวิธีการนี้มาใช้ในการแก้ปัญหา ก็จะนำไปสู่การมีนวัตกรรมหรือริเริ่มสร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหา บนฐานของทฤษฎีหรือความเข้าใจที่สังเคราะห์ขึ้นได้

ทศนา เขมมณี (2547: 141) กล่าวถึง กลวิธีสืบสอบไว้ว่าครูต้องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือสรุปด้วยตนเอง โดยที่ครูช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่นักเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดวิเคราะห์ในเรื่องที่เรียน จนเกิดคำถามที่จะสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเองได้

กูด (1973) อธิบายความหมายของการสืบสอบไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. เป็นวิธีหนึ่งในการศึกษาเพื่อให้ได้มโนทัศน์ใหม่ โดยดำเนินการเพื่อให้ได้ความรู้ที่เป็นไปได้ในกรณีนั้นๆ ซึ่งเป็นความรู้ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้
2. เป็นเทคนิคหรือกลวิธีหนึ่ง ในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น ตั้งคำถาม แล้วหาคำตอบด้วยตนเอง
3. เป็นวิธีแก้ปัญหาวิธีหนึ่งที่มีกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ โดยเผชิญกับเหตุการณ์ที่ท้าทายความคิด วิธีการนี้เริ่มต้นด้วยการสังเกตอย่างเป็นระบบ ออกแบบ การวัดแยกสิ่งที่สังเกตกับสิ่งที่อ้างอิง คิดหาวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ และวิธีการที่ทดสอบได้ และสรุปผลอย่างมีเหตุผล

วิลคส์ (1995; 8-13 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) อธิบายการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบไว้ว่า ครูมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ และการตั้งคำถามระหว่างนักเรียนกับนักเรียน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังอภิปรายกับสถานการณ์ต่างๆ ที่นักเรียนเคยพบเห็นหรือมีประสบการณ์มาแล้ว

ด้วยการให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยการตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อคิดเห็น ทำให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิด โดยการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นในการอภิปรายในแง่มุมต่างๆ กัน นักเรียนมีทักษะการให้เหตุผล การคิดวิเคราะห์ การจำ และการฟังดีขึ้น

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่ากลวิธีสืบสอบ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยที่ครูอาจารย์ผู้สอนมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใฝ่รู้และใฝ่หาคำตอบมาเพื่อทดสอบสมมติฐานของตนเอง ผู้เรียนย่อมจะได้ฝึกทักษะในการคิด โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่นการตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบ การแสวงหาความรู้จากข้อมูล และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้อื่น ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการคิด วิเคราะห์หิวจรณ์ การให้เหตุผล นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถฝึกความสามารถในการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ประเมินข้อมูล และนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อีกด้วย

1.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ และค้นพบข้อสรุปด้วยตนเอง กระบวนการต่างๆ มีทั้ง Passive Inquiry, Combined Inquiry และ Active Inquiry (สุรางค์ สารกร, 2547: 1 และอุทุมพร จามรมาน, 2537: 12) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ พรพิมล ชาญชัยวิวัฒน์ (2544: 3 อ้างถึงในรพีพรธน เอกสุภาพันท์, 2518: 37) ที่กล่าวไว้ว่าการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ แบ่งออกเป็น 3 แนวทางเช่นกัน คือ Passive Inquiry , Co Combined Inquiry และ Active Inquiry จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่จัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ พบว่า ครูจำนวนมากนิยมจัดการเรียนการสอนแนวทางที่ครูเป็นผู้ตั้งคำถาม (Passive Inquiry) ได้แก่ งานวิจัยของ ยุพดี นาคพิระยุทธ (2521) , กมลทิพย์ ต่อดิต (2544) , ณรงค์ฤทธิ์ สังข์ศรี (2547) และพัชรี แพนลินฟ้า (2549) งานวิจัยที่จัดการเรียนการสอนแนวทางครูและนักเรียนช่วยกันตั้งคำถาม (Combined Inquiry) ได้แก่งานวิจัยของพรพิมล ชาญชัยชาญวิวัฒน์ (2544) และงานวิจัยที่จัดการเรียนการสอนแนวทางนักเรียนเป็นผู้ตั้งคำถามเป็นส่วนใหญ่ (Active Inquiry) ได้แก่ งานวิจัยของ อุทุมพร จามรมาน (2537) และ วิลคส์ (1995)

สรุปแนวคิดข้างต้น แนวทางการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบมี 3 แนวทาง ดังนี้
 แนวทางที่ 1 การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบที่ครูเป็นผู้ตั้งคำถาม (Passive Inquiry) นักเรียนเป็นฝ่ายตอบเป็นส่วนใหญ่ แต่ครูก็จะพยายามกระตุ้นเตือนให้นักเรียนได้ตั้งคำถามอยู่เสมอ สรุปคือครูจะเป็นผู้ตั้งคำถาม 90% นักเรียนจะเป็นผู้ตั้งคำถาม 10% การจัดการ

เรียนการสอนแนวทางนี้เหมาะสำหรับการเริ่มสอนในระยะเริ่มแรก เพราะนักเรียนในระบบการศึกษาไทย ยังไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะที่ต้องเป็นผู้ซักถามครูเป็นหลัก แต่มักจะให้ครูเป็นผู้ซักถามก่อนมากกว่า

แนวทางที่ 2 การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบที่ครูและนักเรียนช่วยกันตั้งคำถาม (Combined Inquiry) คือครูจะเป็นผู้ตั้งคำถาม 50% และนักเรียนจะเป็นผู้ตั้งคำถาม 50% การจัดการเรียนการสอนแนวทางนี้ใช้ในโอกาสที่นักเรียนเริ่มคุ้นกับการซักถามครูมากขึ้น ข้อควรระวังในการส่งเสริมให้นักเรียนตั้งคำถามคือ ให้นักเรียนคิดก่อนถามครู และหลักสำคัญคือ ครูพยายามไม่ให้คำตอบ แต่จะส่งเสริมหรือถามต่อ เพื่อให้นักเรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่

แนวทางที่ 3 การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบที่นักเรียนเป็นผู้ถาม (Active Inquiry) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนจะเป็นผู้ตั้งคำถาม และตอบคำตอบด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ครูมีหน้าที่แนะนำ หรือเน้นจุดสำคัญที่นักเรียนมองข้ามไปและไม่ได้อธิบายอย่างเพียงพอ สรุปก็คือ ครูเป็นผู้ตั้งคำถามเพียง 10% และนักเรียนจะเป็นผู้ตั้งคำถาม 90 % การจัดการเรียนการสอนแนวทางนี้เหมาะสำหรับนักเรียนที่สามารถตั้งคำถาม และหาคำตอบด้วยตนเองได้ ครูเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนสนทนากันเองระหว่างนักเรียนด้วยกัน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นมากที่สุด

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบมี 3 แนวทาง คือแนวทางที่ 1 ครูเป็นผู้ตั้งคำถามนักเรียนเป็นผู้ตอบคำถาม แนวทางที่ 2 ครูและนักเรียนช่วยกันตั้งคำถามและหาคำตอบ และแนวทางที่ 3 นักเรียนเป็นผู้ตั้งคำถามและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวทางทั้ง 3 แนวทาง มาจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ กล่าวคือ ในระยะเริ่มแรกที่นักเรียนยังไม่คุ้นเคย ครูจะเป็นผู้ตั้งคำถามก่อน เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ (4 คาบ) ก่อนที่จะเข้าสู่แผนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ต่อมาเมื่อนักเรียนคุ้นเคยกับการตั้งคำถามมากขึ้น ให้นักเรียนช่วยครูตั้งคำถามเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ (2 คาบ) และเมื่อนักเรียนคุ้นเคยกับการตั้งคำถาม และตอบคำถามรวมทั้งมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเป็นอย่างดีแล้ว จึงนำแนวทางที่นักเรียนเป็นผู้ตั้งคำถามและตอบคำถามด้วยตนเองมาจัดการเรียนการสอนเป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ (10 คาบ) เมื่อทดลองจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงน่าจะวัดผลได้ว่า นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ในหลายๆลักษณะเช่น นักเรียนสามารถ

ปฏิบัติตามขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบได้อย่างถูกต้องและอย่างมีความสุข บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นมิตรไมตรีต่อกัน นักเรียนสามารถ ตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองได้ นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่าน ได้หรือไม่ อย่างไร

1.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดขั้นสูง ดังแนวการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบของนักการศึกษาทั้งใน และต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

เจมส์ เอ. แบนด์ส (1971 : 44 - 57) ได้เสนอขั้นตอนของการสอนแบบสืบสอบ ไว้ดังนี้คือ

- ขั้นที่ 1 ปัญหา หรือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้อง (Doubt - Concern)
- ขั้นที่ 2 ตั้งปัญหา (Problem formulation)
- ขั้นที่ 3 ตั้งสมมติฐาน (Formulation of hypotheses)
- ขั้นที่ 4 นิยามความหมาย (Definition of terms Conceptualization)
- ขั้นที่ 5 รวบรวมข้อมูล (Collection of data)
- ขั้นที่ 6 ประเมินผล และ วิเคราะห์ข้อมูล (Evaluation and analysis of data)
- ขั้นที่ 7 ทดสอบสมมติฐาน สร้างข้อสรุป และทฤษฎี (Testing hypotheses deriving generalizations and theories)
- ขั้นที่ 8 เริ่มกระบวนการสืบสวนเพื่อแก้ปัญหาใหม่ (Beginning inquiry a new)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ตามแนวคิดของ เจมส์ เอ. แบนด์ส นั้น เน้นการตั้งประเด็นปัญหาและการนำประเด็นปัญหานั้น มาตั้งเป็นสมมติฐาน จากนั้นจึงทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ แล้วจึงสรุปเป็นข้อสรุปหรือทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำไปใช้ต่อไป หรืออาจจะเพื่อนำไปตั้งเป็นประเด็นปัญหาใหม่ สำหรับการเริ่มกระบวนการสืบสวนเพื่อแก้ประเด็นปัญหาต่อไป

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท. อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2546 : 219-221) แบ่งขั้นตอนของกระบวนการสืบสอบออกเป็นห้าขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement)** เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนหรือเรื่องที่สนใจ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเองจากความสงสัยของตัวผู้เรียนเอง หรือเกิดจากการอภิปรายภายในกลุ่ม เรื่องที่นำสนใจอาจเกิดจากเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในช่วงเวลานั้น หรือเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่เพิ่งเรียนรู้มาแล้ว เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างคำถามและกำหนดประเด็นที่จะศึกษา
2. **ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration)** เมื่อทำความเข้าใจในประเด็น หรือคำถามที่สนใจจะศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว จึงมีการวางแผนกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจสอบ ตั้งสมมติฐาน กำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ ลงมือปฏิบัติเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อสังเกต หรือปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอย่างเพียงพอที่จะใช้ในขั้นต่อไป
3. **ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation)** เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจตรวจสอบแล้ว จึงนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ มาวิเคราะห์ แปลผล สรุปผล และนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่างๆ เช่นบรรยายสรุป สร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ หรือรูปวาด สร้างตาราง ฯลฯ
4. **ขั้นขยายความรู้ (Elaboration)** เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้น ไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม หรือแนวคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม หรือนำแบบจำลองหรือข้อสรุปที่ได้ ไปใช้อธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์อื่นๆ ถ้าใช้อธิบายเรื่องต่างๆ ได้มาก ก็แสดงว่ามีข้อจำกัดน้อย ซึ่งก็จะช่วยให้เชื่อมโยงกับเรื่องต่างๆ และทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น
5. **ขั้นประเมิน (Evaluation)** เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่างๆ ว่าผู้เรียนมีความรู้อะไรบ้าง อย่างไร และมากน้อยเพียงใด จากขั้นนี้จะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่นๆ การนำความรู้หรือแบบจำลองไปใช้ในการอธิบาย หรือประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์หรือเรื่องอื่นๆ จะนำไปสู่ข้อโต้แย้งหรือข้อจำกัด ซึ่งจะก่อให้เกิดประเด็นหรือคำถามหรือปัญหาที่จะต้องสำรวจตรวจสอบต่อไป ทำให้เกิดเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ จึงเรียกว่า Inquiry Cycle กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ จึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งเนื้อหาหลัก และหลักการทฤษฎี ตลอดจนการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ได้ความรู้ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป

วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2514: 55-60) อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีสืบสอบไว้ดังนี้

1. **ขั้น ส** คือ ขั้นการสังกัปแนวหน้า (Concept) เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน โดยดึงความรู้และประสบการณ์เดิมให้มาสัมพันธ์กับความรู้ และประสบการณ์ใหม่โดยใช้คำถามว่าเกี่ยวข้องกันอย่างไร

2. **ขั้น ส** คือ ขั้นสังเกตสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด โดยใช้คำถาม อะไร ใคร ที่ไหน อย่างไร

3. **ขั้น อ** คือ ขั้นการอธิบายปัญหาข้อข้องใจ โดยใช้คำถามประเภท ทำไม เพราะเหตุใด อะไรคือสาเหตุ เหตุใด อะไรเป็นปัจจัย

4. **ขั้น ท** คือ ขั้นของการทำนายผล โดยใช้คำถาม ถ้าหาก แม่น้ำและลงท้ายด้วยประโยค ใช่ไหม อะไรจะเกิดขึ้น

5. **ขั้น ค** คือขั้นควบคุมและสร้างสรรค์ทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอกและสิ่งแวดล้อมภายใน มักลงท้ายด้วยคำถามว่า ได้อย่างไร ได้หรือไม่

(หมายเหตุ ครูจะเริ่มสอนขั้นตอนใดก่อนก็ได้ แต่ให้ครบทุกขั้นตอน)

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะประกอบไปด้วยคำถาม ได้แก่ เกี่ยวข้องกันอย่างไร อะไร ใคร ที่ไหน อย่างไร ทำไม เพราะเหตุใด ใช่ไหม ได้อย่างไร ได้หรือไม่

สมนึก พวงกลิ่น (2530: 6) อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของ วีรยุทธ วิเชียรชาติ ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสังกัปแนวหน้า คือขั้นเตรียมความพร้อมด้านการเรียนให้กับนักเรียนโดยการดึงเอาความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะสอนให้มาสัมพันธ์กัน รวมทั้งการปูพื้นความรู้ใหม่ที่เป็นสำหรับการเรียนรู้เนื้อหาสาระใหม่ให้กับนักเรียน และการจูงใจให้พร้อมที่จะเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต คือขั้นที่ครูนำเนื้อเรื่องหรือข้อความมาให้ให้นักเรียนอ่านฝึกให้ผู้เรียนได้สังเกต และวิเคราะห์หองค์ประกอบของเนื้อเรื่อง เพื่อหาสังกัปหรือความหมาย สรุปรวมของเนื้อเรื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบาย คือขั้นที่ครูกระตุ้นให้นักเรียนหาคำอธิบายหรือหาเหตุผลว่าเหตุใดนักเรียนจึงได้สรุปสิ่งที่สรุปหรือความหมายสรุปรวมของเนื้อเรื่องว่าอย่างนั้น

ขั้นที่ 4 ขั้นทำนาย คือขั้นที่ครูส่งเสริมให้นักเรียนหาความสัมพันธ์ ระหว่างเหตุและผล นั่นคือคิดทบทวนว่ามีเหตุผลพอหรือไม่ที่สรุปสิ่งที่สรุปของเนื้อเรื่องว่าเป็นอย่างนั้น เพื่อเป็นการทดสอบดูว่าคำอธิบายในขั้นที่ 3 ถูกต้องมากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 5 ขั้นควบคุมและคิดสร้างสรรค์ คือขั้นที่เมื่อนักเรียนได้สิ่งที่สรุปออกมาแล้ว ครูจะเร้าให้นักเรียนคิดว่าจะนำเอาความรู้ใหม่ (สิ่งที่สรุป) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางใดได้บ้าง

สรุปได้ว่า สื่อกลางสำหรับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ คือการถามการตอบตามลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นสังเกตจนถึงขั้นควบคุมและคิดสร้างสรรค์ คำถามที่ใช้ได้แก่ คำถามประเภทให้สังเกต อธิบาย ทำนาย และคิดสร้างสรรค์ตามลำดับ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีลำดับขั้นในการคิด แรกๆ ของการสอนครูจะเป็นผู้ตั้งคำถามให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อยอภิปรายเพื่อหาคำตอบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 35) กล่าวถึงขั้นตอนของการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบไว้ดังนี้

1. ครูเตรียมประเด็นปัญหาเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายหาคำตอบ
2. ครูและนักเรียนร่วมกันตกลงในการทำกิจกรรมเพื่อรับข้อมูลจากคำถามและคำตอบเพื่อใช้ในการแสวงหาคำตอบ
3. ครูเสนอประเด็นปัญหาด้วยเทคนิคที่น่าสนใจ
4. นักเรียนตั้งสมมติฐานไว้ใจ แล้วตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบและรวบรวมข้อมูล
5. นักเรียนตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ด้วยข้อมูลที่มีอยู่
6. นักเรียนสรุปความและอธิบาย

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สัปดาห์ตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการประกอบไปด้วยการกระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหา นักเรียนตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูลทดสอบสมมติฐานแล้วจึงสรุป

ซัคแมน (อ้างถึงใน วิลคส์ , 1980 อ้างถึงใน เรขา ทองคุ่ม, 2536: 5) อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สัปดาห์ ว่า ประกอบไปด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเสนอสถานการณ์ปัญหา
2. ขั้นรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา
3. ขั้นรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบหรือพิสูจน์
4. ขั้นสรุปเป็นหลักการเพื่ออธิบายปัญหา
5. ขั้นวิเคราะห์กระบวนการ

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สัปดาห์ของซัคแมน เริ่มจากการเสนอปัญหา การรวบรวมข้อมูล ทดสอบสมมติฐาน อธิบายปัญหา และเพิ่มขั้นสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์กระบวนการเพื่อตรวจสอบอีกครั้ง

มาร์ตินและคณะ (1988 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) อธิบายขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สัปดาห์ไว้ดังนี้

1. ขั้นเสนอปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สัปดาห์ของมาร์ตินและคณะ จะย้อนกลับไปเริ่มต้นใหม่จากขั้นแรกอีกครั้ง เมื่อนักเรียนไม่สามารถสรุปได้ และทำซ้ำจนกว่าจะได้ข้อสรุป

จาคอบสันและคณะ (1989) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสี่สัปดาห์ไว้ดังนี้

1. ขั้นเสนอปัญหา

2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบของจาโคบสันและคณะแตกต่างจาก มาร์ตินและคณะ โดยที่มาร์ตินและคณะเริ่มจากการสำรวจข้อมูลและรวบรวมข้อมูลก่อนแล้วจึงตั้ง เป็นปัญหาและสมมติฐาน ส่วนจาโคบสันและคณะ เริ่มต้นด้วยการสอนจากตั้งปัญหาและ สมมติฐานก่อนแล้วจึงรวบรวมข้อมูล และในขั้นตอนสุดท้ายเป็นการสรุปข้อมูลเหมือนกัน

วิลคส์ (1995: 1-10 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) ได้ทำการอธิบายขั้นตอนการ จัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบไว้ทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเสนอปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นรวบรวมข้อมูลและทดสอบสมมติฐาน
4. ขั้นนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบของวิลคส์ เริ่มต้นจากขั้นเสนอปัญหา เช่นเดียวกับจาโคบและซัคแมน ตั้งสมมติฐานเช่นเดียวกับมาร์ตินและจาโคบ รวบรวมข้อมูลและ ทดสอบสมมติฐานเช่นเดียวกับทุกคนที่กล่าวมา แต่ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูลเพื่อนำไปปรับใช้

แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสืบสอบ ทั้งหมดที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลำดับขั้นตอนในการฝึกความสามารถในการคิด การตั้งคำถามการคิดหา คำตอบ การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ตลอดจนการค้นคว้าหาความรู้การตัดสินใจ ซึ่งนับ ได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบมีส่วนส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการคิด อย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ตัดสินใจนำรูปแบบการจัดการเรียนการ สอนด้วยกลวิธีสืบสอบของวิลคส์ (1995) มาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคม ศึกษา ในรายวิชา “ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทย” เนื่องจากว่า วิลคส์ได้นำวรรณคดีและ

วรรณกรรมมาเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบมาแล้ว และผลการทดลองพบว่า สามารถพัฒนาทักษะ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยที่ต้องใช้เอกสารหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ไทย หนังสือและบทความทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ไทย รวมไปถึงวรรณกรรมและวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงนำขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบของวิลคส์ มาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเสนอปัญหา คือ ขั้นที่นักเรียนทำการตั้งประเด็นปัญหา โดยการตั้งคำถามหรือคิดวิเคราะห์สถานการณ์ในประเด็นที่นักเรียนสงสัย จากเรื่องราวในประวัติศาสตร์ไทย นักเรียนจะได้สำรวจความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งจะได้สำรวจตนเองว่า รู้หรือยังไม่รู้อะไร พร้อมกับบันทึกลงในใบบันทึกการสืบสอบ

ขั้นที่ 2 การตั้งสมมติฐาน คือ ขั้นที่นักเรียนนำประเด็นทางประวัติศาสตร์ไทยที่ตนเองตั้งเอาไว้ มาเลือกเพื่อตั้งเป็นสมมติฐาน มีประเด็นรายละเอียดของคำถามที่ชัดเจน และมีการคาดเดาคำตอบที่เป็นไปได้จากสมมติฐานนั้น

ขั้นที่ 3 การรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน คือ ขั้นที่นักเรียนไปทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ไทย หนังสือและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย ตามที่นักเรียนกำหนดประเด็นปัญหาและตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือและความสำคัญของข้อมูลที่ได้มา แล้วจึงนำมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักเรียนในชั้นเรียน จากนั้นจึงบันทึกข้อมูลที่สมเหตุสมผลลงในใบบันทึกการสืบสอบ

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ คือ ขั้นที่นักเรียนทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆในชีวิตจริงได้อย่างไร แล้วจึงบันทึกลงในใบบันทึกการสืบสอบ

1.4 การเลือกแหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

การเลือกแหล่งการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีความจำเป็นและสำคัญมาก ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2545:28-29) ได้แนะนำแหล่งการเรียนรู้ว่าสามารถนำมาเป็นสื่อกลางในการทำหน้าที่ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเนื้อหา ประสบการณ์ แนวคิด ทักษะ และเจตคติระหว่างครูกับนักเรียน โดยเน้นบทบาทของนักเรียนที่เป็นผู้กระทำหรือใช้สื่อ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะกระบวนการ และมีความสามารถในการคิดด้านต่างๆ รวมทั้งให้บรรลุมาตรฐานของการเรียนรู้ ดังนั้น จึงมีนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้รวบรวมแนวคิดในการเลือกแหล่งการเรียนรู้เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอน ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545,28-29) ได้แนะนำแหล่งการเรียนรู้สำคัญๆ ที่นักเรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้ดังนี้

1. ห้องสมุด เป็นแหล่งการเรียนรู้และเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาที่นักเรียนจะใช้ศึกษาค้นคว้า ใช้ในการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งนักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้า จากอินเทอร์เน็ตที่จัดบริการให้ห้องสมุดด้วย

2. ทรัพยากรบุคคล เช่น ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านภาษาไทยและภูมิปัญญาทางภาษา ภาษาถิ่น เพลงพื้นบ้าน พิธีกรรมต่างๆ

3. สื่อที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำแนกตามลักษณะของสื่อที่นำไปใช้มี 5 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่ใช้ระบบการพิมพ์ เช่นหนังสือเรียน คู่มือ ฯลฯ

3.2 สื่อวัสดุอุปกรณ์ เป็นสื่อชนิดที่เป็นสิ่งของต่างๆ เช่น ของจริง หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ

3.3 สื่อโสตทัศนอุปกรณ์ เป็นสื่อที่นำเสนอด้วยเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เช่น ภาพเคลื่อนไหว (Slide) แถบเสียง ฯลฯ

3.4 สื่อกิจกรรม เป็นสื่อประเภทวิธีการที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะ ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น เกม เพลง บทบาทสมมติ แบบทดสอบ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบใบความรู้ ใบงาน ฯลฯ

แหล่งการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองประกอบด้วยห้องสมุดมีหนังสือและอินเทอร์เน็ตที่นักเรียนสามารถหาอ่านได้ด้วยตนเอง ทรัพยากรบุคคล คือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ นักเรียนสามารถสอบถามเพื่อหาความรู้ได้เช่นกัน และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง เช่น หนังสือคู่มือ แอปบันทึกภาพ หุ่นจำลอง เป็นต้น

วิลคส์ (1995: 35-37 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) ได้เสนอแนะการเลือกแหล่งการเรียนรู้เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบไว้ดังนี้

1. บทความจากหนังสือพิมพ์ การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับภาพยนตร์ หรือวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับวีดิทัศน์ วีซีดี โดยการเตรียมคำถามที่จะถามให้เหมาะสมตึงลักษณะเด่นๆ ไปตั้งคำถาม เช่น นักเรียนอ่านบทวิจารณ์ภาพยนตร์เกี่ยวกับการเสนอภาพที่ไม่สมควร เช่น ภาพที่รุนแรง ภาพโป๊ หลังจากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนดังตัวอย่าง ใครเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูกต้อง อะไรผิด ใช้หลักเกณฑ์อะไรในการตัดสิน

2. วีดิโอเทป ภาพยนตร์ สารคดี โดยการให้นักเรียนได้ดูสื่อ แล้วครูตั้งคำถาม หรือให้ผู้เรียนตั้งคำถาม เช่น นักเรียนดูสารคดีเรื่องจระเข้ เมื่อนักเรียนดูสารคดี เสร็จแล้วครูตั้งคำถามดังตัวอย่าง สัตว์ฆ่าสัตว์ด้วยกันเองแตกต่างจากการล่าเหยื่อของมนุษย์หรือไม่ สถานการณ์ไหนที่ถูกต้องถ้านักเรียนจะฆ่าสัตว์ แล้วถ้าหากมนุษย์ฆ่ากันเองจะเป็นอย่างไร อาณาเขตหมายถึงอะไร นักเรียนรู้ได้อย่างไรว่าใครจะครอบครอง จระเข้เองยังมีอาณาเขตของมัน แล้วคนนั้นเล่า จะมีอาณาเขตหรือมีสิทธิแค่ไหน อย่างไร

3. เรื่องสั้น เกร็ดประวัติ เรื่องเล่าต่างๆ เช่นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความภูมิใจ ความไม่ยุติธรรมในสังคม และคนที่ชอบล้อเลียนผู้อื่นให้อับอาย เช่น เขาให้นักเรียนอ่านเรื่องสั้นซึ่งมีนักเรียนคนหนึ่งในห้องทำผิดระเบียบ นักเรียนคนอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมถูกลงโทษไปด้วย หลังจากนั้นครูจึงให้นักเรียนตั้งคำถามโดยการเขียนมาส่งครู ตัวอย่างการตั้งคำถามของนักเรียนดังนี้ บางคนไม่ได้ทำผิด ทำไมถึงต้องถูกลงโทษ

4.นวนิยาย นวนิยายเป็นสื่อที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ในการอภิปราย เช่น เขาให้นักเรียนอ่านเรื่อง Babbit's Book Tuck Everlasting แล้วแบ่งกลุ่มเป็นเรื่องๆ พร้อมทั้งคำถามที่จะนำมาอภิปรายกัน ตัวอย่างคำถามในการอภิปราย การลักพาตัวดีหรือไม่ อย่างไร ทำไมเขาไว้ใจคนแปลกหน้า ทำไมคนถึงชอบจำแต่เรื่องอดีตของตนเอง การเรียกค่าไถ่เป็นการแก้ปัญหาทุกอย่างได้จริงไหม

แหล่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของวิลคส์มีรูปแบบหลากหลาย เช่น วัสดุทัศน ภาพยนตร์ สารคดี บทความ หนังสือพิมพ์ เรื่องสั้น นวนิยาย การเลือกแหล่งการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนการสอน มาตรฐาน การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเลือกสื่อที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และมีความรับผิดชอบที่จะสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

นอกจากแหล่งการเรียนรู้ที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีแหล่งการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน และแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่น่าสนใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ อีกด้วย เช่น ที่มาจากแหล่งข้อมูลจากบุคคลากรในโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดชัยภูมิ สกูล จันดี (2550) ได้กล่าวถึง แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ว่าแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลและองค์กรในชุมชน หมายถึง บุคคล คณะบุคคลหรือตัวแทนขององค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ แนวคิด หลักการ และวิธีการปฏิบัติ ให้แก่นักเรียนได้ เช่น ตัวแทนด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ตัวแทนรัฐบาลหรือหัวหน้าส่วนราชการ คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาองค์กรต่างๆ ผู้ชำนาญพิเศษหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น พระภิกษุสงฆ์หรือผู้นำศาสนาต่างๆ ผู้นำชุมชน คณะบุคคลจากสถาบันต่างๆ เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ ประเภททรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์ สร้างขึ้น หมายถึง ทรัพยากรหรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่มนุษย์ สร้างขึ้น เช่น ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรแร่ธาตุ ทรัพยากรสัตว์ เชื้ออน อ่างเก็บน้ำ ฝ่ายชลประทาน ลำคลอง อุทยานแห่งชาติ ศูนย์อนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นต้น

3. แหล่งเรียนรู้ □ ประเภทอาคาร สถานที่ และสิ่งก่อสร้าง หมายถึง อาคาร สถานที่ หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่นโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑ์ พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร ศูนย์ □ ราชการ โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา โรงงานอุตสาหกรรม ตลาด อนุสาวรีย์ ศาลหลักเมือง เรือนจำ สถานีตำรวจ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์พัฒนาวิชาการเกษตร โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

4. แหล่งเรียนรู้ □ ประเภทสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยี หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นที่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ สื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่เป็นนวัตกรรม หรือเทคโนโลยี ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ห้องสมุดประชาชน เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ระบบเครื่องยนต์ต่างๆ เคมีภัณฑ์ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เทคโนโลยีสารสนเทศ การสอนทางไกลผ่านดาวเทียม คอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

5. แหล่งเรียนรู้ □ ประเภทศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ทางสังคมที่แสดงถึงความเป็นอยู่ ความเชื่อ วิถีชีวิตที่สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต เช่น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง การแสดงพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน กิจกรรมชุมชน พิธีทางศาสนา ประเพณีความเชื่อ พิธีกรรม ศิลปกรรม แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา ภาพวาด ภาพเขียน ฯลฯ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

มีนักจิตวิทยา นักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดหลายคนได้ให้นิยามของ “ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ” ไว้หลากหลาย ดังนี้

ดิวิต (1933 อ้างถึงใน ปณิตา วรรณพิรุณ 2551) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิดใคร่ครวญไตร่ตรอง โดยเป็นการคิดที่เริ่มต้นจากสถานการณ์ที่มีความยุ่งยาก หรือสับสน และสิ้นสุดลงด้วยสถานการณ์ที่มีความชัดเจน

ฮิลการ์ต (1962 : 12) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นความสามารถในการตัดสินใจหรือปัญหา เป็นการประเมินผลของความคิด สิ่งใดเป็นเหตุ เป็นผลกัน

วัตสันและเกลเซอร์ (1964: 10 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) ได้ให้ความหมาย ทางด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นรูปแบบการคิดที่ประกอบด้วย ทักษะ ความรู้ และ ทักษะ โดยที่ทักษะหมายถึง ทักษะที่มีต่อการแสวงหาความรู้ และยอมรับการแสวงหาหลักฐาน มาสนับสนุนสิ่งที่อ้างว่าเป็นจริง แล้วใช้ความรู้ด้านอนุมานสรุปใจความสำคัญ โดยตัดสินใจจาก ข้อมูลบางอย่างสมเหตุสมผล ตลอดจนทักษะในการใช้ทักษะ และความรู้ ดังกล่าวมา ประเมินผลความถูกต้อง

ฮัตกินส์ (1977: 173–206) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า การมี ทักษะในการค้นคว้าหาหลักฐานการวิเคราะห์และประเมินข้อโต้แย้งต่างๆ การมีทักษะในการ ใช้ ความรู้จำแนกข้อมูลและตรวจสอบข้อสมมติฐานเพื่อลงข้อสรุปได้อย่างมีเหตุผล

ฟาเซียน (1984 : 353) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นการหา ข้อสรุปข้อความกลุ่มหนึ่งอย่างมีเหตุผล การอ้างเหตุผลถือเป็นการแสดงออกของการคิด วิจารณญาณของบุคคลและการอ้างเหตุผลของข้อสรุปใดๆให้นำเชื่อถือและสมเหตุสมผลจะต้องมี หลักฐานอ้างอิง

เอนนิส (1985 : 45) ได้กล่าวถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า เป็นการคิดพิจารณา ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ที่มุ่งเพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือสิ่งใดควรทำ อันจะช่วยการ ตัดสินใจในสภาพการณ์ต่างๆ

มัวร์ และปาร์เกอร์ (1986) ได้กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการตัดสินใจที่จะรับหรือปฏิเสธข้ออ้างต่างๆเป็นการตัดสินใจอย่างฉลาด ในการเชื่อถือและปฏิบัติซึ่งจะต้องมาจากการที่ได้มีการประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสุขุม

รอบคอบ ใช้ความสามารถในการเชื่อมโยงประเด็นปัญหาพิจารณาตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ควินน์ (1990) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นการคิดพื้นฐานของการมีเหตุผลใช้ตรวจสอบเรื่องราวเพื่อให้ประเมินสถานการณ์ประกอบการตัดสินใจ

เมียวล์ด (1994) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นการตื่นตัวในการสังเกต การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล และการประเมินให้เป็นไปตามมาตรฐานการที่จะเกิดความสามารถ ด้านการคิดวิจารณ์จะต้องเกี่ยวข้องกับพื้นฐานความรู้ การประยุกต์ให้เป็นมาตรฐานและทักษะที่ฝึกฝน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 754) กล่าวถึง การคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึง ปัญญาที่สามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง

ทิสนา แชมมณี (2533 : 4) ได้กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณหมายถึง การเห็นปัญหา สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ต่อจากนั้นคือ การพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ โดยยึดหลักเหตุผลเป็นหลักสำคัญ

มลิวัลย์ สมศักดิ์ (2540 อ้างถึงใน ธนพร วีระเจริญกิจ 2549) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า หมายถึง กระบวนการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัญหา ข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือ เพื่อตัดสินใจและนำไปสู่การสรุปเป็นข้อยุติอย่างสมเหตุสมผล

อรพรรณ ลีอนุชวัชชัย (2543: 6-7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณหมายถึง การใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองอย่างสุขุม รอบคอบ มีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์ เชื่อมโยงเหตุการณ์ มีการตีความ สรุปความ โดยอาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียดถูกต้อง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป และข้อตัดสินใจ ที่สมเหตุสมผล

ศิริชัย กาญจนวาสี (2544: 176) ได้ให้นิยามไว้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การคิดอย่างมีเหตุผลและไตร่ตรองเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเชื่อหรือลงมือปฏิบัติ การที่บุคคลจะมีการคิด อย่างมีเหตุผลผล และไตร่ตรองได้นั้นควรมีความสามารถ 4 ด้าน ดังนี้ ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต ความสามารถในการอุปนัย ความสามารถในการนิรนัย ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547: 12 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ว่า เป็นความตั้งใจที่จะพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่เห็นคล้อยตามข้ออ้างที่น่าเสนอ ตั้งแต่คำถามท้าทาย หรือคำถามที่ได้แย้งข้ออ้างนั้น เพื่อเปิดแนวความคิดออกสู่ทางต่างๆที่แตกต่าง นำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่สมเหตุสมผลมากกว่าข้ออ้างเดิม

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2549: 89) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การใช้ความคิดในลักษณะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาโดยยึดหลักการคิดด้วยเหตุผล จากข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าอารมณ์ และการคาดเดา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่างๆ ว่า อะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง คิดด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ใช้สติปัญญาและทักษะ การคิดอย่างไตร่ตรอง มีวิจารณญาณมากกว่าการใช้อารมณ์ที่ทำให้เกิดความลำเอียง ซึ่งมีผลเสียต่อการตัดสินใจ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จึงสามารถที่จะสรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ นั้นหมายถึง ความสามารถในการคิดพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล จากข้อมูลสถานการณ์ และ/หรือประสบการณ์ที่เคยได้รับมา โดยอาศัยการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การเชื่อมโยง การอุปนัยและนิรนัย มาประกอบการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อควรทำ เพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล

2.2 ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้จะเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนมากขึ้นเพราะในปัจจุบันเป็นยุคที่ข่าวสารและเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าการปูพื้นฐานในการคิดจึงมีความจำเป็นสำหรับเด็กๆ จะเป็นการช่วยลดการจดจำข้อมูลต่างๆ ไปได้มาก และการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้จะส่งผลให้เด็กมีปัญญาเฉียบแหลมเป็นคนช่างคิด คิดอย่างรอบคอบตัดสินใจได้ถูกต้อง และเติบโต

เป็นคนดีมีคุณภาพสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและบ้านเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ (สมเด็จพระรัตนราชสุตาฯสยามบรมราชกุมารี, 2535 : 191) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจากรณญาณนับเป็นคุณสมบัติที่พึงปรารถนาและเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษา เพราะคนที่มีความคิดอย่างมีวิจากรณญาณจะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ เผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาสามารถเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีเหตุผล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน(2541: 8)

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย (2543: 7 - 8) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจากรณญาณมีความสำคัญสำหรับบุคคลทุกระดับ ทุกอาชีพ รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. การคิดเป็นคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์ที่มีสมอง มีปัญญา มนุษย์จะต้องคิดอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์โลก สังคม ครอบครัว และตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น
2. การคิดอย่างมีวิจากรณญาณจะนำไปสู่ความรู้ที่ดีขึ้น เมื่อมีสิ่งเร้าผ่านมากกระทบความรู้สึก เราเพียงแต่รับรู้ เมื่อเราได้ใช้ความคิดต่อไปเราก็จะมีการรับรู้ที่ดีขึ้น ชัดเจนขึ้น เมื่อเราใช้การสังเกต เราจะเห็นข้อมูล เมื่อมีการคิดการตีความ การทำความเข้าใจข้อมูล เหตุการณ์ด้วย การใช้สมองต่อไป เราก็จะเกิดความชัดเจนในประเด็นปัญหา สามารถอธิบายได้ ยืนยันได้ถูกต้อง และเหมาะสม
3. การคิดอย่างมีวิจากรณญาณจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วและมากมาย การตัดสินใจเลือก รับข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจเชื่อหรือไม่ในข้อมูลและเหตุการณ์ที่รับทราบตลอดจนการตัดสินใจในการเลือกปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ วินิจฉัย และตีความข้อมูลอย่างถูกต้องเหมาะสม
4. ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทุกสาขาวิชา มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มนุษย์จำเป็นต้องใช้ปัญญาในการติดตามข้อความรู้เหล่านั้นสม่ำเสมอ มนุษย์ต้องคิดวิเคราะห์เพื่อประยุกต์ศาสตร์ต่างๆ ที่มีวิวัฒนาการมากขึ้น เพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้อง เหมาะสม จำเป็นต้องใช้ความคิดอย่างมีวิจากรณญาณ

จากข้อมูลที่กำลังกล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียนนั้นมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อในข้อมูลที่ได้รับ สามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ และแก้ปัญหาโดยการใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้นๆ

2.3 พฤติกรรมของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

มีนักการศึกษา นักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญ ได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้หลายท่าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

เดรสเซลและเมฮิว (1945 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน 2549) ได้อธิบายลักษณะของผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. สามารถบ่งชี้ประเด็นปัญหา
2. สามารถยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น
3. สามารถประเมินหลักฐานหรือข้อมูล โดยพิจารณาจาก
  - 3.1 รู้ลักษณะประจำของบางสิ่งบางอย่างสำนวนบางอย่าง
  - 3.2 รู้จักองค์ประกอบที่ใช้ความรู้สึกหรือความลำเอียงในการนำเสนอ
  - 3.3 จำแนกข้อมูลที่จริงและไม่จริงได้
  - 3.4 รู้ความเพียงพอของข้อมูล
  - 3.5 รู้จักพิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนข้อสรุป
  - 3.6 จำแนกหลักฐานที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง
  - 3.7 ตรวจสอบความสอดคล้องหรือความคงที่ของหลักฐานได้
4. สามารถลงสรุปได้ถูกต้องและมีเหตุผลอย่างสมควร

เอนนิส (1962 อ้างถึงใน เบเยอร์ ,1985 อ้างถึงใน ยุวรินทร์ ธนิกัญญา 2546: 39) ได้กล่าวสรุปลักษณะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. พิจารณาและเข้าใจความหมายของข้อความ
2. พิจารณาและตัดสินให้เหตุผลนั้นว่ามีความคลุมเครือหรือไม่
3. พิจารณาและตัดสินข้อความว่าขัดแย้งซึ่งกันและกันหรือไม่
4. พิจารณาและตัดสินข้อความว่าสรุปตามข้อมูลที่สนับสนุนหรือไม่

4. สามารถประเมินผลสำเร็จของคำตอบ

จากข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆของผู้ที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปพฤติกรรมของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญๆดังนี้

1. มีการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล คือ การใช้ปัญญาในการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับข้อมูลที่ตนเองได้มา สามารถรวบรวมข้อมูล โดยการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้
2. มีการวิเคราะห์เชื่อมโยง คือ การคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์และข้อมูลต่างๆเข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีคิดแบบอุปนัย และนิรนัยต่างๆ
3. มีการตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล คือ การตัดสินใจเพื่อสรุปผลของสมมติฐานที่ตนเองตั้งไว้ ตามหลักความเป็นเหตุเป็นผล จากข้อมูลที่ได้มานั้นเอง

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540:161) ได้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อให้เกิดประโยชน์สรุปได้ดังนี้

1. ให้นักเรียนสามารถปฏิบัติในการทำงานอย่างมีหลักการและเหตุผลและได้งานที่มีประสิทธิภาพ
2. ให้นักเรียนประเมินงานโดยใช้เกณฑ์อย่างสมเหตุสมผล
3. ให้อุ้รู้จักประเมินตนเองอย่างมีเหตุผลและฝึกการตัดสินใจอีกด้วย
4. ให้นักเรียนรู้เนื้อหาอย่างมีความหมายและเป็นประโยชน์
5. ให้นักเรียนฝึกทักษะการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
6. ฝึกให้นักเรียนกำหนดเป้าหมาย รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ค้นหาความรู้ ทฤษฎี หลักการตั้งข้อสมมติฐาน ตีความหมายและลงข้อสรุป
7. ฝึกให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการใช้ภาษาและสื่อความหมาย
8. ให้นักเรียนคิดอย่างชัดเจน คิดอย่างถูกต้อง คิดอย่างแจ่มแจ้ง คิดอย่างกว้าง และคิดอย่างลุ่มลึก ตลอดจนคิดอย่างสมเหตุสมผล

9. ให้นักเรียนเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตาและเป็นผู้มีประโยชน์

10. ให้นักเรียนสามารถอ่าน เขียน พูด ฟัง ได้ดี

11. ให้นักเรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคสารสนเทศ

ศูนย์อินโนเทค (อ้างถึงในอรพรรณ พรสีมา, 2543 :40-42)ได้เสนอกิจกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. ฝึกคิดเกี่ยวกับรายละเอียดขององค์ประกอบของกิจกรรม สิ่งของ สถานที่ และเหตุการณ์

ต่างๆ

2. ฝึกแยกแยะองค์ประกอบที่ทำให้กิจกรรมล้มเหลวหรือความเลวร้ายของสถานการณ์

3. ฝึกแยกแยะความคิดเห็นที่แตกต่างหรือคล้ายกันของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลว่าแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร

4. ฝึกแยกแยะ และจำแนกข้อมูลที่เป็นจริง และที่เป็นเพียงความคิดเห็นออกจากกัน

5. ฝึกแยกแยะข่าวสารข้อมูลที่ได้รับจากสื่อมวลชน และแหล่งข้อมูลอื่นว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

6. ฝึกแยกแยะข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เราเห็นว่าสมเหตุสมผล และไม่สมเหตุสมผล

7. ให้นักเรียนฝึกสร้างเกณฑ์ในการตัดสินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความดี และความงามของสิ่งต่างๆ

8. ฝึกหาข้อมูลที่น่ามาใช้สนับสนุนความคิดเห็น และข้อเท็จจริงที่ตนต้องการกล่าวอ้าง

9. ฝึกแยกแยะข้อคิดเห็นในเชิงทำลาย และสร้างสรรค์ของนักเรียน นักการเมือง และนักวิเคราะห์วิจารณ์

10. ฝึกแยกความเห็นย่อยๆ ที่ปนอยู่ในบทความ คำบรรยายของบุคคลต่าง ๆ ฝึกเลือกเกณฑ์ที่ตนนำมาใช้ในการตัดสินสื่อต่างๆ

11. ฝึกตรวจสอบสมมติฐานที่ตนตั้งขึ้น

12. ฝึกตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม และความเห็นที่คล้ายๆ กันของกลุ่มบุคคล

13. ฝึกทำนายเกี่ยวกับผลดีผลร้ายที่จะตามมาจากเหตุการณ์

14. ฝึกจัดลำดับความสำเร็จของเหตุการณ์

15. ฝึกสรุปประเด็นการสนทนา การอภิปราย และการเสนอข้อคิดเห็น

16. ฝึกสรุปผลจากข้อมูลที่วิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ไว้
17. ฝึกทำนายและพยากรณ์เหตุการณ์
18. ฝึกตัดสินใจสรุปที่ถูกต้อง และที่ผิดพลาดของบุคคลจากข้อมูลที่กำหนดให้
19. ฝึกอธิบายความจากข้อมูล
20. ฝึกให้เหตุผลประกอบข้อสรุปของตน
21. ฝึกจัดหมวดหมู่ข้อมูลและความคิดเห็น
22. ฝึกเสนอข้อมูลในรูปของแผนภูมิและรูปภาพ
23. ฝึกมองหาข้อลำเอียงของตนเองในเรื่องต่างๆ
24. ฝึกหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้
25. ฝึกตีความการ์ตูนและรูปภาพ
26. ฝึกมองหาเหตุและผลของปรากฏการณ์และกิจกรรม
27. ฝึกสรุปโดยยึดข้อเท็จจริง

จากข้อมูล ประเภท และแนวคิดที่หลากหลาย เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณข้างต้นนั้น เราสามารถสรุปลักษณะของกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้คือ เป็นกิจกรรมที่เกิดจากประสบการณ์ตรง การฝึกหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้สถานการณ์สมมติ การมองหาเหตุและผลของปรากฏการณ์ การฝึกสรุปจากข้อเท็จจริง และกิจกรรมกลุ่มระดมสมอง ซึ่งล้วนแต่มุ่งพัฒนาทักษะการคิด วิจารณญาณ ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ทั้งสิ้น

2.5 การวัดและประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวทางในการสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดและประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้หลายลักษณะ ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบความสามารถในการคิดวิจารณญาณของวัตสันและเกลเซอร์ (Watson-Glaser Critical Thinking) (1964 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน , 2549)

วัตสันและเกลเซอร์ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับมโนทัศน์ และแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างต่อเนื่อง โดยศึกษาผลงาน และแนวคิดของผู้มีชื่อเสียงในด้านนี้ โดยเฉพาะผลงานของ เดรส

เชล และเมย์ฮิว โดยใช้หลักการและเหตุผลสรุปเป็นแนวคิดได้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณ ประกอบไปด้วย เจตคติ ความรู้ และทักษะ ดังนี้

- เจตคติ (attitude) หมายถึง ความสนใจในการแสวงหาความรู้ความสามารถ ในการพิจารณาปัญหา มีนิสัยในการสืบค้นข้อมูลมาสนับสนุนสิ่งที่อ้างว่าเป็นจริง

- ความรู้ (knowledge) หมายถึง ความสามารถในการอนุมาน (inference) การสรุปใจความสำคัญ (abstraction) และการสรุปความเหมือน (generalization) โดยพิจารณาจาก หลักฐานและการใช้ตรรกศาสตร์

- ทักษะ (skill) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้และเจตคติไป ประยุกต์ใช้พิจารณาตัดสินปัญหา สถานการณ์ ข้อความหรือข้อสรุปต่างๆได้

ในปี ค.ศ. 1980 วัดสันและเกลเซอร์ ได้ปรับปรุงแบบสอบขึ้นใหม่โดยใช้ชื่อว่า แบบสอบ Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal แบบสอบนี้มี 2 รูปแบบ คือ A และ B ซึ่ง แบบสอบทั้งสองรูปแบบนี้ ประกอบด้วยแบบสอบย่อย 5 ฉบับ ข้อสอบจำนวน 80 ข้อ ให้เวลาในการทำ 50 นาที โดยวัดความสามารถในแต่ละด้าน ได้แก่ 1. ความสามารถในการอุปนัย (inductive) 2. ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (assumption identification) 3. ความสามารถในการนิรนัย (deductive) 4. ความสามารถในการสรุปโดยใช้หลักการตรรกศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล (conclusion-logically-following-beyond-a-reasonable-doubt) 5. ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (argument evaluation)

2. แบบวัดการคิดวิจารณ์ญาณของ คอร์เนล (อ้างใน บุษกร ดำรง , 2542: 21-22) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณฉบับนี้สร้างขึ้นโดย Ennis และ Millman ในปี 1961 จากนั้นได้มีการพัฒนาปรับปรุงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี ค.ศ. 1985 ทั้งสองได้สร้างแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ขึ้นมา 2 ฉบับ เพื่อวัดกลุ่มบุคคลต่างระดับกันดังนี้

2.1 แบบวัด Cornell Critical Thinking Test Level X เป็นแบบวัดปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 71 ข้อ ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 50 นาที แบบทดสอบนี้วัดความสามารถ 4 ด้าน คือ การอุปนัย การนิรนัย ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการสังเกต การระบุข้อตกลงเบื้องต้น

2.2 แบบวัด Cornell Critical Thinking Test Level เป็นแบบวัดที่ใช้กับเด็กปัญญาเลิศในระดับมัธยมศึกษาและกลุ่มนักศึกษาระดับวิทยาลัยจนถึงผู้ใหญ่ แบบวัดนี้เป็นแบบปรนัย 3

ตัวเลือก จำนวน 52 ข้อ ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 50 นาที วัดความสามารถใน 7 ด้าน คือการอุปนัย ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การพยากรณ์ และการวางแผนการทดลอง การอ้างอิง เหตุผลหลักตรรกศาสตร์ การนิรนัย การให้คำจำกัดความ และการระบุข้อตกลงเบื้องต้น

3. แบบสอบการคิดวิจารณ์ญาณตามแนวคิดของเดรสเซล (1953 อ้างถึงใน วนิดา ปานโต , 2543: 6) มีกระบวนการวัด ดังนี้

1. การเสนอปัญหา หมายถึง ความสามารถในการกำหนดประเด็นปัญหาข้อสงสัย ประเด็นหลักที่ควรพิจารณา จากสถานการณ์ที่กำหนดให้

2. การเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หมายถึง การพิจารณาความน่าเชื่อถือของ แหล่งข้อมูล การหาหลักฐาน การพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การจำ แยกระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็น ตัดสินว่าข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดให้มีความ สอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับบริบททั้งหมดหรือไม่

3. การตระหนักในข้อตกลงเบื้องต้น หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาแยะแยะ ข้อความหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วบอกได้ว่าข้อความใดเป็นข้อตกลงเบื้องต้นข้อความใด ไม่ใช่ข้อตกลงเบื้องต้น

4. การกำหนดและเลือกสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการคาดคะเนว่าผลของการ วิจัยจะออกมาในรูปใดหรือการเดา การทายเหตุของปัญหาและผลที่ได้โดยคิดถึงความสัมพันธ์เชิง เหตุผล และ เลือกสมมติฐานที่เป็นไปได้มากที่สุด

5. การสรุปอย่างสมเหตุสมผล หมายถึง ความสามารถในการคิดพิจารณาข้อความที่เป็น เหตุเป็นผลกัน โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และพิจารณาตัดสินความ สมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผล ทั้งในด้านอุปนัยและนิรนัย

จากการศึกษาแนวทางการสร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนัก การศึกษาพอสรุปได้ว่า แบบทดสอบส่วนใหญ่สร้างโดยอาศัยองค์ประกอบของการคิดอย่างมี วิจารณญาณเป็นเกณฑ์ ข้อคำถามประกอบด้วยข้อความ ข้อโต้แย้งสถานการณ์ที่คลุมเครือ ซึ่งผู้ เข้ารับการวัดจะต้องใช้ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณเพื่อเลือกคำตอบที่ดีที่สุดให้ได้ ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยจึงสร้างแบบทดสอบโดยวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้มา เพื่อตีความข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณมากที่สุด

3. แนวคิดเกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้

3.1 ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้

มีนักคิด นักการศึกษา รวมถึงแหล่งข้อมูลต่างๆอีกเป็นจำนวนมากที่ได้ให้ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

อดัม (Adam 1967 : 9) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง การคงไว้ซึ่งผลทางการเรียน หรือความสามารถที่จะระลึกถึงสิ่งเร้าที่เคยเรียน หรือมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว หลังจากทิ้งไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งได้

แลร์ด เอส. เซอร์มาร์ค (Laird S. Cermark , 1972) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง การคงไว้ซึ่งข้อเท็จจริง หรือ เหตุการณ์ที่สามารถระลึกได้ แม้จะไม่ได้มีการทบทวน

กอร์ดอน (Gordon , 1989 : 197 อ้างถึงใน เพชร วิจิตรนาวิณ , 2551) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดเก็บข้อมูลไว้ในระบบความจำ และคงไว้เพื่อสามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไป

สุภาวดี เพ็ชรน้อย (2540) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจำ หรือ ระลึกได้ ในประสบการณ์เดิมที่เคยเรียนรู้มาแล้ว หลังจากกระบวนการเรียนการสอน แล้วนำประสบการณ์นั้นมาใช้กับสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกันได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ปิยรัตน์ จินารัตน์ (2544) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่ได้รับ ไว้ในระบบความจำเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อนำออกมาใช้ในเวลาที่ต่อมา

ศิรินทรา บัวประชุม (2547) สรุปไว้ว่า ความคงทนในการจำ เป็นการคงไว้ซึ่งความรู้ หรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งสามารถวัดพฤติกรรมหรือความรู้นั้นๆ ออกมาได้ แม้เวลาจะผ่านไปแล้ว

สุธิดา นานซ้า (2549) สรุปไว้ว่า ความคงทนในการเรียน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียน ในการเก็บรักษาหรือสะสมสิ่งที่ได้เรียนรู้ให้คงอยู่ และสามารถระลึกถึงสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่เคยได้รับมาก่อน หลังจากทิ้งช่วงระยะเวลาไว้ระยะหนึ่ง

ราชบัณฑิตยสถาน (2550) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ปริมาณที่จำได้ หลังจากมีการเรียนรู้ และ การคงอยู่ของสิ่งที่ได้เรียนรู้

ชัยณรงค์ แก้วสุก (2550) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการคงไว้ซึ่งประสบการณ์ หรือความรู้ความเข้าใจในการเรียนที่เคยเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว หรือเป็นการเก็บรักษาสิ่งที่เรียนรู้ให้คงอยู่เป็นความทรงจำระยะยาว ที่สามารถระลึกได้ หลังจากทิ้งไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

เพชร วิจิตรนาวิน (2551) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง เป็นการจัดเก็บความรู้ หรือข้อมูลที่ได้รับ ไว้ในระบบความจำเป็นระยะเวลาหนึ่ง และสามารถนำมาใช้ได้ ในโอกาสต่อไป

สุพัตรา จอมคำสิงห์ (2552) สรุปไว้ว่า ความคงทนในการเรียน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียน ในการระลึกได้ถึงประสบการณ์ที่เคยได้รับมาก่อน หรือสิ่งที่ได้เคยเรียนรู้มาแล้ว หลังจากทิ้งช่วงระยะเวลาไว้ระยะหนึ่ง

จากข้อมูลเกี่ยวกับ ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้ ที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียน ในการคงไว้ซึ่งความรู้ ในเรื่องที่ผ่านมากระบวนการเรียนรู้มาแล้ว โดยหลังจากที่ผ่านระยะเวลาไปช่วงหนึ่งแล้ว ก็ยังคงสามารถจดจำความรู้นั้นไว้ได้ ซึ่งความคงทนในการเรียนรู้นั้น ย่อมสามารถที่จะออกแบบการวิจัยและสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความคงทนในการเรียนรู้อื่นๆขึ้นมาได้ แน่แน่นอนว่า หากมีกลวิธีการสอนที่สามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษาขึ้นมาได้นั้น ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและต่อสังคมโดยรวมเช่นกัน

3.2 ความสำคัญของความคงทนในการเรียนรู้

มีนักคิด นักการศึกษา รวมถึงแหล่งข้อมูลต่างๆอีกเป็นจำนวนมากที่ได้กล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความคงทนในการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

เพอร์ดี และคณะ (2001 : 2 อ้างถึงใน ปิยรัตน์ จินาร์ตน์ , 2544) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญเพราะว่า การเรียนรู้และความจำนั้น มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต สำหรับสัตว์นั้นหมายถึง ความสามารถในการจำแหล่งอาหาร และที่ซ่อนของศัตรู สำหรับมนุษย์นั้นหมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ที่จะพูด อ่าน เขียน ขับรถ และใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น หากการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดำเนินไปโดยไม่มีการเรียนรู้ และการจำ ชีวิตจะไม่มีอดีตหรืออนาคต เราจะทำสิ่งต่างๆซ้ำๆ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีประโยชน์หรือไม่

เกรก (1975 : 12 อ้างถึงใน ปิยรัตน์ จินารัตน์ , 2544) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญเพราะว่า เราไม่สามารถที่จะเข้าใจภาษาได้ หากไม่มีการเรียนความหมายคำศัพท์ แล้วเก็บไว้ในระบบความจำเพื่อนำมาใช้ นอกจากนี้ ทักษะต่างๆ เช่น การเดิน และการระลึกรู้ความฝัน ล้วนขึ้นอยู่กับผลของการบันทึกข้อมูล เกี่ยวกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ไว้ในระบบความจำทั้งสิ้น

ชัยพร วิชชาวุธ (2518) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญเพราะว่า การจดจำเหตุการณ์ต่างๆที่คนเรารู้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เราจำชื่อตัวเอง จำบ้านที่อยู่ของตน จำญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง จำสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีตว่า ถ้าทำอย่างนั้นแล้วจะเกิดผลอย่างนี้ จำความคิดและความตั้งใจที่จะทำอะไร ฯลฯ ความต่อเนื่องกันของการดำรงชีวิต และการรู้จักเลี่ยงสิ่งที่ไม่ชอบ หรือเป็นสิ่งที่ เป็นภัยอันตรายแก่ตน ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากคนเราปราศจากความจำ

ปิยรัตน์ จินารัตน์ (2544) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญเพราะว่า ในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์นั้น ต้องอาศัยการจำในการเรียนรู้ เพื่อที่จะแสดงออกทั้งด้วยภาษาพูด หรือท่าทางได้อย่างเหมาะสม และในการแสดงออกด้วยภาษาพูดนั้นต้องใช้คำศัพท์ ความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารของมนุษย์

เพชร วิจิตรนาวิน (2551) กล่าวไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญเพราะว่า ทำให้จดจำสิ่งที่เรียนรู้ และส่งผลต่อการทำกิจกรรมต่างๆ สามารถนำข้อมูลหรือสิ่งที่เรียนรู้ มาใช้ในโอกาสต่อไป

จากข้อมูลเกี่ยวกับ ความสำคัญของความคงทนในการเรียนรู้ ที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญในแง่ที่ว่า ทำให้มนุษย์นั้นสามารถที่จะจดจำและนำประสบการณ์ต่างๆที่ตนเองเคยได้รับมานั้น มาพัฒนาการดำรงชีวิตของตนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาสมรรถภาพในด้านต่างๆของตนเองให้ดีขึ้นได้เรื่อยๆ รวมทั้งยังสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างต่อเนื่องได้เช่นกัน ซึ่งความสำคัญของความคงทนในการเรียนรู้ ดังที่ได้กล่าวมานี้ ก็สอดคล้องกับ

จุดมุ่งหมายของกระบวนการทางการศึกษาในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพสูงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมสืบต่อไป เช่นกัน

3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้

การที่จะพัฒนาความสามารถในเรื่องของ ความคงทนในการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนได้นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

เทรเวอร์ (1967: 316-317 อ้างถึงใน เพชร วิจิตรนาวิน , 2551) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้มีดังนี้

1. การเรียนรู้ที่มีความหมาย(meaningful learning)สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ที่มีความหมายจะเก็บไว้ในความจำดีกว่าการเรียนรู้ใดๆความหมาย
2. การเรียนเกิน(overlearning)เป็นการฝึกฝนหรือปฏิบัติซ้ำๆภายหลังการเรียนครั้งแรกจนเกิดความเข้าใจและเชี่ยวชาญ โดยการเรียนเกินเป็นการฝึกฝนทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน เป็นต้น

ศิริโสภาคย์ บุรพาเดช (2528:211,216) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ ได้แก่

1. ช่วงเวลาก่อนวัดความคงทนในการเรียนรู้(time interval before retention is measured)หากช่วงเวลานี้นานเท่าใด ความคงทนในการเรียนรู้จะลดลงเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อการเรียนรู้สิ้นสุดลงทันทีทันใด ปริมาณของความคงทนในการเรียนรู้จะยังมีผลเป็นจำนวนมากแต่ความคงทนในการเรียนรู้จะค่อยๆ ลดลงในที่สุด จนกระทั่งสามารถจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ในจำนวนที่แน่นอน อย่างไรก็ตาม อาจจะมีการสูญเสียความคงทนในการเรียนรู้เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน
2. ระดับของการเรียนรู้เดิม (the degree of original learning)ระดับของการเรียนรู้เดิมมีความสัมพันธ์กับความคงทนในการเรียนรู้โดยตรง ถ้าการเรียนรู้เดิมมีมากเท่าใดความคงทนในการเรียนรู้จะมากขึ้นเท่านั้น และระยะเวลาของการลืมจะคงที่

3. การเรียนเกิน (overlearning) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความคงทนในการเร
ียนรู้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเราท่องคำศัพท์ 10 เทียว และสามารถจำได้แล้ว การเรียนเกินอีก ร้อยละ 50
ย่อมหมายความว่าเราท่องจำอีก 15 เทียว เป็นต้น ซึ่งทำให้ความจำถาวรขึ้น

ประสาธ อิศรปริดา (2518 : 183) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจำของมนุษย์ว่า มี
อยู่หลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความหมายของเนื้อหา เนื้อหาที่นักเรียนเข้าใจ และมีความหมายต่อนักเรียน
นักเรียนจะจำได้ดีกว่าเนื้อหาที่ไม่มีความหมาย

2. การทบทวน การทบทวนหรือได้อ่านอยู่เสมอ ย่อมทำให้ความจำดีขึ้น

3. การเรียนรู้สอดแทรก ความจำจะดีหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้อื่นๆที่แทรกขึ้นมา
อาจเป็นการเรียนรู้เก่า หรือความรู้ใหม่ก็ได้ ถ้าสิ่งที่เรียนรู้เก่า ไปขัดขวางสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ จะทำ
ให้การจำความรู้ใหม่ยากขึ้น ในทางตรงข้ามถ้าสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ ไปขัดขวางทำให้การจำสิ่งที่เรียนรู้
มาก่อน หรือความรู้เก่า เลอะเลือนหรือลดน้อยลง ควรหลีกเลี่ยงสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่จะ
ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

4. ความสัมพันธ์ของเนื้อหา ก่อนที่จะให้เด็กท่องเรื่องต่างๆ ต้องให้เด็กเข้าใจก่อนว่า มี
รายละเอียดอย่างไร สัมพันธ์กันอย่างไร แล้วลงมือท่อง โดยยึดความสัมพันธ์เป็นหลัก

วรรณิ ลิ้มอักษร (2546 : 114 – 115) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจำ ไว้ดังนี้

1. วัย ผู้ใหญ่ที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี จะจดจำได้มาก และจดจำได้เร็วกว่าเด็ก ทั้งนี้
เพราะผู้ใหญ่มีสมองที่พัฒนาการเต็มที่แล้ว มีเทคนิคและเครื่องมือในการจำมากกว่าเด็ก แต่ที่ดู
เหมือนว่าเด็กจะจำอะไรได้ง่ายนั้น แท้จริงแล้วเพราะเด็กมีเรื่องจะต้องจำน้อยกว่าผู้ใหญ่ตนเอง

2. ระดับสติปัญญา นักจิตวิทยาไม่พบความสัมพันธ์โดยตรง ระหว่างสติปัญญา กับ
ความจำ เพียงแต่พบว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูง มักมีเทคนิคการจำที่ดีกว่า และใช้เวลาในการจำ
น้อยกว่า ผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ และยังพบอีกว่าเมื่อผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำจำสิ่งใดได้แล้ว

มักจะจำได้นานไม่ค่อยจะลืม ทั้งนี้เพราะต้องใช้ความพยายามในการจำ และต้องใช้จำนวนครั้งในการทบทวนเพื่อให้จำมากกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาปกติ หรือ ผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูง

3. ความใส่ใจและแรงจูงใจ เมื่อบุคคลมีความใส่ใจในเรื่องใดมากเป็นพิเศษ มักจะมีความจดจ่อ หรือเอาใจใส่ในเรื่องนั้นมาก ซึ่งจะส่งผลให้สามารถนำความจำจากการสัมผัส ไปสู่ความจำในระยะสั้น และส่งต่อไปบันทึกในความจำระยะยาวได้มาก

4. ความประทับใจ ไม่ว่าจะความประทับใจในด้านดี หรือด้านไม่ดีก็ตาม ความประทับใจจะไปกระตุ้นให้บุคคลมีอารมณ์เกิดขึ้น อารมณ์ดังกล่าวจะกระตุ้น Norepinephrine Synapses ในสมอง ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการจำให้มากขึ้น

5. เพศ ทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีความสามารถในการจำไม่แตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มว่า เพศหญิงมีความสนใจที่จะจำ และมีการพัฒนาความจำมากกว่าเพศชาย รวมทั้งมักจะมีการฝึกฝนความจำอยู่เสมอ

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ประกอบด้วย การเรียนรู้ที่มีความหมาย , ระดับของการเรียนรู้เดิมหรือพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน และการฝึกฝนหรือปฏิบัติซ้ำภายหลังการเรียนรู้ครั้งแรกจนเกิดความเข้าใจและเชี่ยวชาญ

3.4 หลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้

การที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้ได้นั้น ต้องมีลักษณะที่สำคัญอยู่หลายประการ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ วารินทร์ รัตมีพรหม (2532 : 29) ได้กล่าวถึงหลักของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ไว้ ว่ามีหลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึง ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเรียนได้เร็ว และจำได้นานกว่าสิ่งที่ไร้ความหมายต่อผู้เรียน

2. การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงวัตถุหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องมากกว่า 2 อย่างขึ้นไป จะเกิดขึ้นได้ถ้านำวัตถุหรือเหตุการณ์นั้นมาไว้ติดกันหรือต่อเนื่องกัน หลักการนี้คือ หลักความใกล้ชิด (Proximity) และ หลักความต่อเนื่อง (Contiguity)

3. ความถี่ของสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง ที่เกิดขึ้นเหมือนหรือคล้ายกัน จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ตามกฎความถี่ของ Thorndike การกระทำซ้ำๆหรือการฝึกฝน จะส่งเสริมความคงทนของข้อมูลในระยะเวลานั้นๆ แต่กระบวนการที่ใช้ เช่น การใช้รหัส , การเสริมแต่ง และการถ่ายทอด จะส่งเสริมความคงทนของข้อมูลในระยะยาว การทำซ้ำๆเป็น สิ่งจำเป็นในการเรียนทักษะ และการเรียนรู้สิ่งที่ไร้ความหมาย ดังนั้นผู้ออกแบบสารจึงต้อง ออกแบบสารให้มีความหมายที่ผู้เรียนสามารถจดจำได้ดีขึ้น

4. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับผลการเรียน ถ้าผลการเรียนนั้นให้ความชื่นชอบ ลดความตึงเครียด มีประโยชน์ เป็นการให้รางวัล หรือเป็นข้อมูลที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น และคงทนมากขึ้น ตามกฎแห่งแห่งผล (Law of Effect) ของ ธอร์น ไดค์

3.5 วิธีการวัดและระยะเวลาในการวัดความคงทนในการเรียนรู้

การที่จะทำการวัดความคงทนในการเรียนรู้ ให้ได้ผลออกมาเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีวิธีการที่ชัดเจนอยู่หลายประการ เกี่ยวกับประเด็นนี้ ฮุสตัน และคณะ (1983 : 212 – 214 อ้างถึงใน ปิยรัตน์ จินารัตน์ , 2544) ได้กล่าวไว้ว่า ตามปกติแล้ว การเรียนรู้และความคงทนในการเรียนรู้จะอยู่ร่วมกัน แต่เราสามารถแยกทดสอบอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างอิสระ เมื่อเราสำรวจพฤติกรรมกรรมการเรียนและอัตราข้อมูลที่ได้จากการเรียน แสดงว่าเรามุ่งทดสอบการเรียนรู้ แต่ถ้าเรามุ่งพิจารณาข้อมูลที่นักเรียนสะสมไว้ หลังจากการเรียนรู้เสร็จสิ้นไปแล้วช่วงเวลาหนึ่ง แสดงว่าเราต้องการทดสอบความคงทนในการเรียนรู้ เช่น ในกระบวนการฝึกท่องจำและออกเสียง ตัวอักษร ย่อมมีความคงทนในการเรียนรู้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ นักเรียนได้รับและสะสมข้อมูลจากการฝึกแต่ละครั้งเพื่อพัฒนาการออกเสียง ดังนั้นในการทดสอบการเรียนรู้ จึงเป็นการทดสอบความคงทนในการเรียนรู้ด้วย โดยทั่วไป ครูจะจัดการเรียนรู้โดยใช้คำถาม เพื่อทดสอบความคงทนในการจำสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ไปแล้ว

จากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยจำนวนหนึ่ง เช่นงานของชัยพร วิษชาวุธ , 2518 : 4 – 32 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า วิธีทดสอบความคงทนในการเรียนรู้โดยทั่วไปนั้นมีอยู่ 3 วิธี คือ

1. การจำได้ (Recognition) คือ ความสามารถที่จะบอกได้ว่า สิ่งเราที่ปรากฏอยู่ตรงหน้านั้น เป็นสิ่งเราที่เคยเรียนรู้ หรือเคยมีประสบการณ์มาก่อนหรือไม่ หรือความสามารถที่จะบอกได้ว่า สิ่งเราที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าหลายสิ่งนั้น สิ่งเราใดที่เคยรับรู้หรือเคยมีประสบการณ์มาก่อน เช่น การบอกว่าคำศัพท์ใดที่ได้เรียนรู้แล้ว โดยนำคำศัพท์ชุดเดิม ไปปะปนกับคำอื่น ๆ ซึ่งเป็น คำใหม่ เป็นต้น

2. การระลึกได้ (Recall) คือ ความสามารถที่จะบอกถึงสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้วได้ โดยที่สิ่งนั้นไม่ได้อยู่ในสนามสัมผัสในขณะนั้น เช่น การบรรยายรูปร่างหน้าตาของคนร้ายเพื่อวาดเป็นรูปภาพ การระลึกถึงหมายเลขโทรศัพท์ของเพื่อนที่เพิ่งรู้จัก เป็นต้น

3. การเรียนรู้ซ้ำ (Relearning) คือ การทดสอบความจำโดยใช้เวลาหรือจำนวนครั้งในการเรียน เป็นเครื่องวัดความสามารถที่จะจำสิ่งที่เรียนได้ ถ้าหากเรียนซ้ำโดยใช้ระยะเวลาเรียนครั้งหลังสั้นกว่าระยะเวลาที่เรียนครั้งแรกมากเท่าใด ก็แสดงว่าสามารถจำได้มากเท่านั้น

เทรเวอร์ (1967: 308-309) กล่าวว่าความคงทนในการเรียนรู้สามารถวัดได้จากพฤติกรรม ดังนี้

1 . การระลึกได้ (the recall method) เป็นการบอกสิ่งที่เคยจดจำมา เช่น การบอกความหมายของคำศัพท์ การบอกประโยคหรือข้อความ รวมทั้งการสาธิตสิ่งที่เคยเรียนรู้

2 . การจำได้ (the recognition method) เป็นการประยุกต์ทักษะด้านความรู้โดยระบุสิ่งเราที่ได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์มาก่อนจากสิ่งที่มีให้เลือก ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายกว่าการระลึกได้ เนื่องจากมีข้อมูลบางส่วนให้เลือกเพื่อช่วยการจดจำ

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2523: 251-257) กล่าวว่า ความคงทนในการเรียนรู้สามารถวัดได้จากพฤติกรรม ดังนี้

1. การจำได้ (recognition) เป็นการทดสอบความจำโดยการปรากฏสิ่งเราที่

เคยประสบมาแล้วในอดีตปะปนกับสิ่งเราใหม่ ๆ แล้วชี้ให้เห็นว่า สิ่งเราใดเป็นสิ่งเราเดิมได้ถูกต้อง เช่น การชี้ตัวผู้ต้องหามนโรงพัก โดยมีผู้ต้องหาปะปนอยู่กับบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นต้น การวัดพฤติกรรมการจำได้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- แบบจำสอบ (study-test method) เป็นวิธีการที่ผู้ทดสอบจะเสนอสิ่งเร้า

ชุดหนึ่ง อาจประกอบด้วยคำ 2 พยางค์ 15 คำ (อาจเป็นการอ่านให้ฟังหรือฉายให้ดูที่ละภาพ) คำละ 4-5 วินาที แล้วให้ผู้รับการทดสอบทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น อ่านหนังสือ ฟังเพลง เป็นเวลา ประมาณ 30 นาที แล้วจึงทดสอบโดยเสนอสิ่งเร้า (เช่นเดียวกับ การทดสอบครั้งแรก) เป็นคำ 2 พยางค์ 30 คำ โดยมีคำเก่าอยู่ 15 คำ และคำใหม่อีก 15 คำ ปะปนกัน แล้วให้ผู้รับการทดสอบบอก ว่าคำใดเป็นคำเก่าทั้ง 15 คำ คำใหม่ที่เติมลงไปเป็นตัวหลอก (distractor) ที่ทำให้เกิดการจำที่ ผิดพลาด โดยพบว่า ยิ่งตัวหลอกมีความคล้ายคลึงกับคำเก่ามากเท่าใด การจำจะผิดพลาดมาก เท่านั้น กล่าวคือ จำนวนความจำจะลดลง และจำนวนความจำที่ผิดจะเพิ่มมากขึ้น เช่น คำว่า บิดา กับ มารดา คำว่า ประสบ กับ ประสพ เป็นต้น

- แบบจำต่อเนื่อง (continuous recognition test) เป็นวิธีการที่ผู้ทดสอบจะเสนอสิ่งเร้าใหม่ (ไม่ซ้ำกับสิ่งเร้าเดิม) และสิ่งเร้าเก่า (ซ้ำกับสิ่งเร้าที่เสนอไปแล้ว) ปะปนกันไปเรื่อย ๆ โดยให้ผู้รับการทดสอบตอบว่าสิ่งเร้าที่เสนอไปนั้นเป็นสิ่งเร้าเก่าหรือสิ่งเร้าใหม่ทุกครั้งที่ยังเสนอสิ่งเร้า เช่น การเสนอตัวเลข 3 หลัก ได้แก่ /5 4 9/ /2 8 7/ /4 3 6/ /4 3 6/.... คำเฉลย ใหม่ ใหม่ ใหม่ เก่า .... ผลการทดลอง ปรากฏว่ายิ่งมีตัวแทรกมากขึ้นเท่าใด คะแนนในการจำที่ถูกต้องจะลดลง และคะแนนความจำผิดจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง 50% ซึ่งแสดงว่าผู้รับการทดลองเกิดความสับสนมาก เพราะได้เห็นสิ่งเร้าที่คล้ายคลึงกันมาเป็นจำนวนมาก

2. การระลึกได้ (recall) เป็นการระลึกสิ่งที่เคยประสบมาในอดีตออกมาโดย

ไม่มีสิ่งเร้าที่เคยประสบมาปรากฏให้เห็น การวัดพฤติกรรมการระลึกได้สามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภท ได้แก่

- การระลึกเสรี (free recall) เป็นการระลึกสิ่งเร้าใด ๆ ก่อนหรือหลังได้โดยไม่ต้องเรียงลำดับ เช่น การจำคำที่มีความหมาย 2 พยางค์ จำนวน 30 คำ โดยการอ่านให้ฟังทีละ คำ ใช้เวลาคำละ 3-4 วินาที ผลการทดลองพบว่า ลำดับของคำที่ได้ยินแรก ๆ ผู้รับการทดลองจะจำได้ดีช่วงแรกและลดการจำลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งใกล้จะถึงคำสุดท้าย การจำในคำท้าย ๆ จะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

- การระลึกตามลำดับ (serial recall) เป็นการระลึกสิ่งเร้าตามลำดับที่ เช่น การระลึกหมายเลขโทรศัพท์ ถ้าระลึกลำดับที่ผิดก็จะผิดพลาดถึงปลายทางได้ การทดสอบวิธีนี้ นิยมทดสอบด้วยวิธีหยั่ง (probe method) คือ การเสนอสิ่งเร้าเรียงตามลำดับให้ผู้รับการทดลองดู หรือฟังทีละตัว พอเสนอเสร็จจะบอกผู้รับการทดลองว่าตัวใดเป็นตัวหยั่ง แล้วให้ผู้รับการทดลอง บอกว่าตัวเร้าที่ต่อจากตัวหยั่งคืออะไร เช่น กำหนดคำศัพท์ ได้แก่คำว่า ส้ม กล้วย ไม้ ดอก ชัน จาน แก้ว ไม้ “ไม้” เป็นตัวหยั่ง ถามว่าคำที่ต่อจากไม้คืออะไร ถ้าผู้ทดลองมีความจำดี อาจตอบเลย ต่อไปว่าคำต่อจากไม้มีกี่คำอะไรบ้าง

- การระลึกตามตัวแนะ (cued recall) เป็นการทดสอบความจำที่เกิดจากการจำสิ่งต่าง ๆ คู่กัน หรืออาศัยกฎความคล้ายคลึง (จำสิ่งที่คล้ายคลึงกันเป็นพวกเดียวกัน) การวัดพฤติกรรมการระลึกตามตัวแนะ สามารถแบ่งได้หลาย ประเภท ได้แก่

แบบคาดคำตอบ (anticipation method) เป็นวิธีที่ผู้ทดสอบจะเสนอสิ่งเร้าแบบคู่ สัมพันธ์ระหว่างตัวเลขคู่กับพยัญชนะที่ไร้ความหมายทีละคู่ นานคู่ละ 2-3 วินาที จนครบ 8 หรือ 10 หรือ 15 คู่ แล้วแต่ความยากง่ายของคุณ เมื่อเสนอครบทุกคู่ ผู้ทดสอบจะสุ่มเอาคู่ใดคู่หนึ่งให้ผู้รับการทดสอบตอบว่า ถ้าให้เห็นหรือได้ยินตัวเลขนี้แล้ว คำที่คู่กับตัวเลขนี้คือคำใด เช่น 3 คู่กับ ธก ผู้ทดสอบถามว่าคู่กับอะไร ถ้าผู้รับการทดสอบจำไม่ได้ก็จะเฉลยและถามคู่ต่อไปเรื่อย ๆ

แบบจำสอบ (study-test method) เป็นวิธีที่ผู้ทดสอบจะเสนอสิ่งเร้าแบบคู่ สัมพันธ์เช่นเดียวกับวิธีแรกที่ละคู่ คู่ละ 2-3 วินาที จนครบทุกคู่ เป็นรอบจำ แล้วทดสอบโดยนำตัวเลขมาถามทุกคู่แบบสุ่มว่า ตัวเลขแต่ละตัวคู่กับคำใดบ้าง ขั้นต่อไปจะนำชุดคำเฟล่านั้นมาเสนอใหม่โดยการจับสลาก แล้วทดสอบเช่นเดียวกับชุดแรกต่อไปเรื่อย ๆ เช่น รอบจำ 3-ธก 1-กช 7-ศี ..... รอบสอบ 1-? 7-? 3-?....

แบบต่อเนื่อง (continuous method) เป็นวิธีที่ผู้ทดสอบจะเสนอสิ่งเร้าที่เป็นคู่ สัมพันธ์เป็นรอบจำกับรอบสอบสลับกันไปเรื่อย ๆ เช่น ลำดับที่ 1 คู่สัมพัทธ์คือ 1-กช ลำดับที่ 2 คู่สัมพัทธ์คือ 3-ธก ลำดับที่ 3 คู่สัมพัทธ์คือ 7-ศี ลำดับที่ 4 คู่สัมพัทธ์คือ 1-? ลำดับที่ 5 คู่

สัมพันธคือ 8-ฏอก.... จนครบทุกข้อ ผลการทดสอบพบว่ายิ่งคู่สอดแทรกในรอบจํามากขึ้นเท่าใด การจําได้ในรอบสอบยิ่งน้อยลงเท่านั้น

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าประเด็นในเรื่องของ “ การระลึกได้ ” นั้น สอดคล้องกับวิธีการวัดที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้มากที่สุด ดังที่ปรากฏในรายละเอียดเกี่ยวกับการทดสอบการระลึกได้เกี่ยวกับคำศัพท์ (อ่างถึงใน ปิยรัตน์ จินารัตน์ , 2544) ดังต่อไปนี้

1. การทดสอบการระลึกได้ทันที ภายในเวลาไม่เกิน 30 นาที สามารถทำได้โดยหลายวิธี เป็นต้นว่า

- ให้นักเรียนดูเฉพาะรายการคำศัพท์ในภาษาเป้าหมาย แล้วให้นักเรียนออกเสียงบอกคำแปลในภาษาแม่ (บาหริค, 1987 : 345 – 346)
- ให้อาการคำศัพท์ในภาษาเป้าหมายที่ได้เรียนไปแล้ว แล้วให้นักเรียนเขียนความหมายของคำศัพท์แต่ละรายการเป็นภาษาแม่ (เควียน , 1996 และ โรดริโกซ , 2000)
- ใช้แบบสอบ โดยแบบสอบที่ใช้มาก ได้แก่ แบบสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบมีสี่ตัวเลือก โดยกำหนดคำศัพท์เป้าหมาย หรือตัวอย่างประโยคที่มีการใช้คำศัพท์นั้น แล้วให้นักเรียนเลือกความหมายที่ถูกต้องจากตัวเลือก (นิสต์ และ โอเรจนิค , 1995)

2. การทดสอบภายหลังการเรียนรู้คำศัพท์เสร็จสิ้นไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง โดยสามารถทำการวัดในช่วงที่การจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้นไปแล้ว เป็นเวลา 1 วัน ถึง 3 วัน , 1 ถึง 3 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน ซึ่งการทดสอบนั้นสามารถทำได้โดยหลายวิธี เป็นต้นว่า

- ให้อาการคำศัพท์ในภาษาเป้าหมายที่ได้เรียนไปแล้ว แล้วให้นักเรียนเขียนความหมายของคำศัพท์แต่ละรายการเป็นภาษาแม่ (บาหริค , 1987 เควียน , 1996 และ โรดริโกซ , 2000)
- ใช้แบบสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบมีสี่ตัวเลือก โดยครูแสดงประโยคที่ปรากฏในบทเรียน ทำตัวหน้าที่คำศัพท์เป้าหมาย แล้วให้นักเรียนเลือกความหมายที่ถูกต้องจากตัวเลือกที่มีให้ (เกรซ , 2000)

ส่วนในประเด็นเกี่ยวกับระยะเวลาที่เหมาะสม สำหรับที่จะควรทิ้งระยะไว้เพื่อกระทำการวัดผลเพื่อวัดความคงทนในการเรียนรู้ นั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายระยะเวลาในการวัดความคงทนในการเรียนรู้ไว้หลายแนวคิด (อ่างถึงใน เพชร วิจิตรนาวัน , 2551) ดังนี้

1. ควรเว้นระยะห่างกันอย่างน้อย 1 วัน ถึง 1 สัปดาห์ แต่ไม่ควรเกิน 3 สัปดาห์ (เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2551: 103)
2. ควรเว้นระยะห่างจากการทดสอบครั้งแรกประมาณ 14 วัน เพราะเป็นระยะเวลาที่ความจำระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาว (ชัยพร วิชชาวุธ, 2525: 288)
3. ควรเว้นระยะห่างในการทดสอบครั้งที่สองตั้งแต่ 1 สัปดาห์ ถึง 1 เดือนเนื่องจากจะทำให้เกิดความคงที่ของคะแนนจากการสอบซ้ำ (ลินด์วอลล์ และ นิทโค , 1975: 127; อ้างถึงใน ชวาล แพรัตกุล, 2526: 1)
4. ควรเว้นระยะห่างจากการทดสอบครั้งแรก ประมาณ 14 วัน (แอตคินสัน และ ชริฟพรีน 1968 ; อ้างถึงใน ปิยรัตน์ จินารัตน์ , 2544)

จากข้อมูลต่าง ๆ นั้น สามารถสรุปได้ประมาณว่า ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเว้นระยะไว้หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อทำการวัดความคงทนในการเรียนรู้ อยู่ที่ประมาณระยะเวลาตั้งแต่ 1 สัปดาห์ ถึง 2 สัปดาห์ จึงจะเหมาะสมที่สุด

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.1.1 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีสืบสอบ

กมลทิพย์ ต่อดิต (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกกระบวนการสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล และการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้น และสูงมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01

พิรุณ ศิริศักดิ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา ที่มีต่อการคิดวิจารณ์ญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ สูงกว่าก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนกลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 80 และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมจิต บุญคงเสน (2549) ได้ทำการวิจัยศึกษาผลของการสอนภาษาไทยด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากข้อมูลเกี่ยวกับ งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีสืบสอบที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น สามารถส่งผลดีต่อกระบวนการทางการคิดในตัวผู้เรียน โดยสามารถพัฒนาความสามารถทางการคิดด้านต่างๆให้แก่ผู้เรียน เช่น การคิดวิจารณ์ญาณ การคิดเชิงเหตุผล การคิดแก้ปัญหา นอกจากนี้แล้วยังมีส่วนในการเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรู้ความจำในตัวผู้เรียน ได้อีกด้วย

4.1.2 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

พลกฤษ ตันติญาณกุล (2547) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้วยการฝึกคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยการฝึกคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า

นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยการฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สนธญา พลดี (2548) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี เอส คิว โฟร์ อาร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี เอส คิว โฟร์ อาร์มีคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี เอส คิว โฟร์ อาร์ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน

สายัญ โพธิ์สุวรรณ (2548) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่เรียนวิทยาศาสตร์โดยวิธีโยนิโสมนสิการ และผลการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่เรียนวิทยาศาสตร์โดยวิธีโยนิโสมนสิการมีคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่เรียนวิทยาศาสตร์โดยวิธีโยนิโสมนสิการมีคะแนนผลการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริกานต์ คุณสินธุ์ (2549) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผล และแนวทางการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า มีปัจจัย 3 ประการ ที่ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน , ความคาดหวังในการศึกษาของนักเรียน และระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้ ส่งผลร่วมกันต่อคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน

จากข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดต่างๆ เช่น การคิดโดยแยกกาย การคิดแบบโยนิโส

มนสิการ ฯลฯ นั้นมีผลต่อการเพิ่มพูนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในตัวผู้เรียน นอกจากนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้เรียนต่อการเรียนในวิชานั้นๆ ก็มีผลต่อการเพิ่มการตัด วิจารณ์ญาณในวิชานั้นๆด้วย และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น ก็มีความเกี่ยวข้องข้อ สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรู้ความจำด้วยเช่นกัน

4.1.3 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับความคงทนในการเรียนรู้

เพ็ชรชาย โชคประเสริฐ (2534) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลของการแข่งขันเป็นทีม ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความคงทนในการจำ และ เจตคติ ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และความคงทน ในการจำของนักเรียน ที่เรียนแบบร่วมมือโดยใช้วิธีการแข่งขันเป็นทีม สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดย วิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุกานดา ส. มนต์วิชัย (2540) ได้ศึกษาผลของการใช้กรอบมโนทัศน์ในบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาวิทยาศาสตร์ ที่มีต่อความคงทนในการเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยกลุ่มที่ 1 เรียนโดยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นผู้นำเสนอกรอบมโนทัศน์ ส่วนกลุ่มที่ 2 เรียนโดยที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างกรอบมโนทัศน์เอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่เรียน โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างกรอบมโนทัศน์เอง มีความคงทนในการเรียนมากกว่า ผู้เรียนที่เรียนโดย คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นผู้นำเสนอกรอบมโนทัศน์

ณัฐชัย จักรทอง (2541) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการคิดกับวิธีการสรุปเนื้อหา ในรายการโทรทัศน์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนทางการเรียนของนักศึกษา พยาบาล ชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัยสรุปว่า แบบการคิดกับวิธีการสรุปเนื้อหาในรายการโทรทัศน์ที่ ต่างกัน คือแบบสรุปเป็นตอนๆ กับแบบสรุปรวบยอดท้ายเรื่อง ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนและความคงทนทางการเรียน นอกจากนี้ ผู้เรียนที่มีแบบการคิดต่างกันเมื่อเรียน รายการโทรทัศน์ที่มีวิธีการสรุปเนื้อหาต่างกัน ก็มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนทางการ เรียน ไม่แตกต่างกัน

สุนิสา อมรกิจสุนทร (2543) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบการนำเสนอภาพ บนจอคอมพิวเตอร์และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่มีต่อการจำและความคงทนในการจำ

คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียน คำศัพท์ด้วยรูปแบบการนำเสนอภาพบนจอคอมพิวเตอร์ต่างกัน จะมีการจำและความคงทนในการจำไม่แตกต่างกัน 2) นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน เมื่อเรียนคำศัพท์บนจอคอมพิวเตอร์ จะมีการจำและความคงทนในการจำไม่แตกต่างกัน 3) ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และรูปแบบการนำเสนอภาพบนจอคอมพิวเตอร์ กับการจำและความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

ปวีณา แซ่มซ้อย (2544) ได้ศึกษาเรื่องความคงทนในการจำ ของนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน ที่ได้รับการเรียนการสอนบนเว็บที่มีการเชื่อมโยงแบบข้อความและแบบภาพ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยเว็บที่มีการเชื่อมโยงแบบภาพ มีความคงทนในการจำสูงกว่า นักเรียนที่เรียนด้วยเว็บที่มีการเชื่อมโยงแบบข้อความ และนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน เมื่อเรียนด้วยเว็บที่มีการเชื่อมโยงต่างกัน ไม่มีผลร่วมกันต่อความคงทนในการจำ

ศิริพร ทูเครือ (2544) ศึกษาผลของการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้แผนผังมโนทัศน์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือโดยใช้แผนผังมโนทัศน์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้ ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รสอุบล ธรรมพานิชวงศ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์และการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ และความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กรุงเทพมหานคร เรื่อง ระบบจำนวนเต็ม เศษส่วน และทศนิยม โดยนักเรียนในกลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยเน้นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์ และการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ ส่วนนักเรียนในกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยเน้นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์ และการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ มีความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิรงรอง วงศ์ประเสริฐ (2545) ได้ศึกษาผลของการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาวิทยาศาสตร์ ที่มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกัน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่นำเสนอเนื้อหาแบบข้อความต่อเนื่องครบถ้วน กับรูปแบบที่นำเสนอเนื้อหาแบบข้อความสั้นๆ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการจำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาแบบข้อความสั้นๆ มีความคงทนในการจำ สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาแบบข้อความต่อเนื่องครบถ้วน

วชิราพันธ์ แก้วประพันธ์ (2546) ได้ศึกษาผลของการนำเสนอผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนบนเว็บในวิชาชีววิทยา ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีแบบการคิดแบบไม่อิสระ (FD) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีแบบการคิดแบบไม่อิสระ เมื่อเรียนในบทเรียนการเรียนการสอนบนเว็บ ที่มีการนำเสนอผังมโนทัศน์ต่างกัน กลุ่มที่ได้รับการนำเสนอผังมโนทัศน์ก่อนบทเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำ สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการนำเสนอผังมโนทัศน์หลังบทเรียน

ปราณี พรภวิษย์กุล (2549) ได้ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ และความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการใช้โมเดลการสร้างมโนทัศน์ กับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยการใช้โมเดลการสร้างมโนทัศน์ มีความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการใช้ผังมโนทัศน์ประกอบการเรียนการสอน หรือให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างผังมโนทัศน์ ข้อความสั้นๆ หรือแผนภาพสัญลักษณ์เชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่จะเรียนนั้น ส่งผลให้ความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนั้นแล้ว การเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มเป็นทีม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

4.2.1 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีสืบสอบ

อดัม (อ้างถึงใน วิลคส์ , 1995 : 38) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเป็นระยะเวลา 1 ปี ผลการวิจัยพบว่า ในระยะแรก ๆ ที่ใช้ข้อความสั้น ๆ ให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล นักเรียน 1 ใน 3 ของห้องสามารถสรุปได้ถูกต้อง ต่อมาเมื่อนำวรรณคดีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความสุขที่ได้เล่าเรื่องที่ครูให้อ่านมา นักเรียนในห้องแสดงความคิดใหม่ ๆ ออกมา นักเรียนสามารถประเมินความคิดเห็นของคนอื่นได้ สามารถอภิปรายความคิดที่ซับซ้อนได้ เช่น ความยุติธรรมในสังคม การให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ นักเรียนมีความเห็นว่า ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นหลังการอภิปราย และแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

เพอร์รอต (อ้างถึงใน วิลคส์, 1995:8-9 อ้างถึงใน สมจิต บุญคงเสน , 2549) ได้ทำการวิจัยศึกษาผลของการเรียนการสอนด้วยกลวิธีการสืบสอบที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียน ปรากฏว่า นักเรียนได้พูดคุยกันเองมากขึ้น เปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากที่ครูพูดกับนักเรียนหรือนักเรียนพูดกับครูเท่านั้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันมากขึ้น ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูลมาเป็นผู้ฟังคำถามของครูไม่จำเป็นต้องมีคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป มีได้หลายคำตอบอาจถูกต้องในแง่มุมต่าง ๆ กัน ทำให้นักเรียนสามารถตั้งคำถามที่มีวิจารณญาณมากขึ้น กระบวนการคิดของนักเรียนได้พัฒนา หลังจากที่นักเรียนในชั้นเรียนประจำ ระยะแรกนักเรียนจะได้เถียงกันด้วยความคิดที่ยังไม่ได้พัฒนา นักเรียนที่ไม่เก่งทางวิชาการจะไม่ให้เหตุผลระหว่างการอภิปราย ต่อมานักเรียนเริ่มให้เหตุผลได้ นักเรียนรู้เนื้อหามากขึ้นและมีความอดทนในการฟังผู้อื่นพูด มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนสามารถวิเคราะห์ได้ นักเรียนมีทักษะการคิดที่สูงขึ้น นักเรียนสามารถอภิปรายได้ รวมทั้งมีทักษะการฟังที่ดีขึ้น

วิลคส์ (Wilks, 1995: 1-111) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ (Critical & Creative Thinking Strategies for Classroom Inquiry) พบว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อสิ่งที่อ่าน ทั้งด้านดีและไม่ดี นักเรียนได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูลที่ได้จากการอ่านวรรณกรรม นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด การพูด การฟัง สนทนาโต้ตอบกับผู้อื่น ฝึกการควบคุมอารมณ์และมารยาทไปพร้อมกันด้วย

สามารถพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รวมทั้งสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างสร้างสรรค์ได้

จากข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่กล่าวมานั้นทำให้สามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการคิดต่างๆในตัวผู้เรียนให้เพิ่มขึ้นได้ เช่น ทักษะการประเมินความคิดเห็นของผู้อื่น ทักษะการอภิปรายความคิดที่ซับซ้อน ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียนในด้านอื่นๆเช่น การแสดงความคิดเห็น การควบคุมอารมณ์ และมารยาทในการสนทนา เป็นต้น

4.2.2 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เอเดลแมน (1986) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาผล ของการใช้รูปแบบการอภิปราย ที่มีผลต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้เนื้อหาสาระที่สร้างขึ้นเฉพาะสำหรับการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยทดลองสอนกับนักเรียนประถมศึกษา จำนวน 10 คน เป็นเวลา 1 เดือน ก่อนการสอน ครูจะได้รับการฝึกปฏิบัติการสอนในรูปแบบการอภิปรายตามที่ออกแบบมา ทุกบทเรียน ขณะทดลองสอนจะมีการบันทึกเสียงและบันทึกข้อมูลด้วยการสังเกต ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความถี่ในการพูดของครูลดลง ในขณะที่นักเรียนมีความถี่ในการพูดสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการกล่าวอ้างเหตุผลเพื่อสนับสนุนข้อสรุปของตนเอง แต่ไม่พบการเปลี่ยนแปลงในด้านความสามารถในการใช้คำถามของครู และการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ทาร์คคิงตัน(1989) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนเกรด 7 โดยใช้วิธีสัมมนาแบบ Paideia ซึ่งประกอบด้วยการอภิปราย และกิจกรรมการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นระหว่างนักเรียนกับครู รูปแบบการสัมมนาแบบ Paideia นำมาจาก Paideia Proposal : An Education for Manifesto รวบรวมข้อมูลโดยการทดสอบก่อนและหลังการทดลองโดยใช้แบบทดสอบ Concell Critical Thinking Test , Level X ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถต่ำได้คะแนนเฉลี่ยทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถปานกลางและสูง และนักเรียนหญิงได้คะแนนเฉลี่ยทักษะความคิด

วิจารณ์ญาณสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ โดยที่ครูได้เรียนรู้วิธีการที่จะอำนวยความสะดวกในการสัมมนาซึ่งจะช่วยสนับสนุนในการพัฒนาทักษะความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และการสัมมนาแต่ละครั้งก็ยังช่วยให้ครูมีทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการประเมินทักษะการจัดระบบ และทักษะการตั้งคำถามส่วนนักเรียนที่ได้เข้าร่วมการสัมมนาได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่านและการอภิปรายซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนเพิ่มขึ้นช่วยให้ผลการเรียนในเรื่อง การเขียนดีขึ้น มีนิสัยการเรียนและการทำงานที่ดีขึ้น และยังช่วยเพิ่มความตั้งใจที่จะยอมรับข้อคิดเห็นจากนักเรียนคนอื่น ๆ

ลัมพ์คิน (1991) ได้ศึกษาผลการสอนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นวิธีการสอนที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่นักเรียนเกรด 6 ในกลุ่มทดลองซึ่งสอนด้วยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณนั้นได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการใช้รูปแบบการอภิปรายประกอบ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียนกับครู การใช้รูปแบบการสัมมนาประกอบการเรียนการสอนซึ่งมีการฝึกการอ่านและฝึกการอภิปรายรวมอยู่ด้วยนั้น เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเพิ่มพูนระดับของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณนั้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอีกด้วย

4.2.3 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความคงทนในการเรียนรู้

คอรี และ ไมเคิล (1968) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้ ระหว่างการใช้ชุดการสอนด้วยตนเอง กับการสอนปกติ ในวิชาจิตวิทยาเบื้องต้น มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คน แบ่งครึ่งเป็นสองกลุ่มเท่าๆกัน กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยชุดการเรียนด้วยตนเอง อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม ที่เรียนด้วยวิธีปกติคือการให้ฟังคำบรรยาย ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองที่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองนั้น เรียนรู้ได้ดีกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนแบบปกติ และหลังจากการเรียนไปแล้วหนึ่งเดือน ทำการทดสอบทั้งสองกลุ่ม ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลอง มีความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มควบคุม

ชิมมอนส์ (1988) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้เทคนิคการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพก่อนและหลังการสอน ที่มีต่อความเข้าใจและความคงทนในการเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ โดยครูเป็นผู้จัดข้อมูลด้วยแผนภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรดหก แบ่งเป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรก ครูจัดข้อมูลด้วยแผนภาพก่อนการสอน กลุ่มที่สอง ครูจัดข้อมูลด้วยแผนภาพหลังการสอน และกลุ่มที่สามได้รับการสอนตามปกติ ที่มีการใช้คำถาม และการอภิปรายก่อนการสอน ระหว่างการสอน และหลังการสอน ผลการทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ครูจัดข้อมูลด้วยแผนภาพก่อนการสอน มีความเข้าใจและความคงทนในการเรียนรู้ ดีกว่ากลุ่มที่ครูจัดข้อมูลด้วยแผนภาพหลังการสอน

ดันสตัน (1992) ได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพ มาเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนเนื้อหา ในช่วงตลอดระยะเวลาสิบปี พบว่า การเสนอแผนภาพก่อนการเรียนการสอน จะทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้และการจดจำของนักเรียนระดับประถมศึกษาดีขึ้น และยังพบว่า การให้นักเรียนระดับประถมศึกษาจัดข้อมูลด้วยแผนภาพหลังจากที่เรียนเนื้อหาในแต่ละครั้งเสร็จแล้ว ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการ Recall ความรู้นั้นๆ ได้ดีขึ้น สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ก็ทำให้นักเรียนจดจำคำศัพท์ได้มากขึ้นและเรียนดีขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดข้อมูลด้วยแผนภาพนั้น จะเกิดประโยชน์สูงสุดได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนได้นำไปใช้ในการเรียน และหมั่นฝึกฝนการสร้างแผนภาพด้วยตัวนักเรียนเอง

วอลเตอร์ส (1995 อ้างถึงใน สุพัตรา จอมคำสิงห์ , 2552) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคงทนทางการเรียนของนักเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ให้นักเรียนได้อธิบายถึงวิธีการและขั้นตอนในการแก้ปัญหาของตนเอง มีผลทำให้เกิดความคงทนในการเรียนของนักเรียน

จากข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับงานวิจัยต่างประเทศ เกี่ยวกับความคงทนในการเรียนรู้ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการใช้แผนภาพ แผนผังความคิด ผังมโนทัศน์ หรือสัญลักษณ์ประกอบการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกสรุปข้อมูลเนื้อหาที่จะต้องเรียนหรือที่ได้เรียนผ่านไป แล้ว และเขียนออกมาเป็นแผนผังแผนภาพด้วยตนเองนั้น สามารถส่งผลให้ความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มสูงยิ่งขึ้นได้ นอกจากนั้นแล้ว กิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้อธิบายถึงวิธีการและขั้นตอนในการแก้ปัญหาของตนเอง และการหมั่นฝึกฝนการสร้างแผนภาพเนื้อหาวิชาด้วยตัวนักเรียนเองนั้น ก็เป็นปัจจัยส่งผลให้ความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มสูงยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ” นั้นเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนต่างๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. แบบแผนการทดลองในงานวิจัย
5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย
7. แผนการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ , การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้
2. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 , สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงเนื้อหาสาระในรายวิชา “ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทย” ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เพื่อจะได้นำรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิด วิจารณญาณ และการพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้
3. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

รวมทั้งวิทยานิพนธ์อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในสร้างแบบวัดความสามารถในการ
คิดวิจารณ์ญาณ และ แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 10 และ ห้อง 11 ห้องละ 50 คน รวม
ทั้งสิ้น 100 คน ที่ได้เรียนในรายวิชา “ ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ” ในปีการศึกษา 2554
ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ โดยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามลำดับขั้นตอน ต่อไปนี้

1) การเลือกสถานศึกษาเพื่อทำการวิจัย

ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกโรงเรียนสวน
กุหลาบวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นสถานศึกษาสำหรับการวิจัย เนื่องจากเป็นสถานศึกษาในระดับ
มัธยมศึกษา ที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา “ประวัติ
สังคมและวัฒนธรรมไทย” ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้เกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น ต้องเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้เรียนใน
วิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ของกลุ่มสาระสังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเปิดในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 และมีระดับพื้นฐาน
ความรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบ
เจาะจง โดยจะได้เลือกนักเรียนในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาค

เรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 2 ห้องเรียน เพื่อจะนำมากำหนดเป็นนักเรียน กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 นำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 4 ห้อง ที่มีโอกาสได้เรียน ในวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย มาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นที่ 2 เลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน ภาคการศึกษานั้น มาทดสอบหาค่าความแปรปรวน (F-test) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ถ้าหากว่าผลทดสอบออกมาแล้ว ค่าความแปรปรวนไม่แตกต่างกัน ก็ให้นำค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนทั้ง 2 ห้อง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 มาทดสอบหาค่าความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา โดยการทดสอบค่าที (t-test)

แต่ถ้าหากผลทดสอบปรากฏว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนทั้ง 2 ห้อง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 นั้น มีค่าความแปรปรวนแตกต่างกัน ก็จะได้มีการใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) มาเป็นตัวควบคุมการคำนวณทางสถิติ ในภายหลัง

การทดสอบหาค่าความแปรปรวน (F-test) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างนั้น ได้ผลดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าความแปรปรวนของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	F-test	Sig
ม. 510	83.84	2.08	1.990	.165
ม. 511	82.60	3.19		

* p < 0.05

จากตารางที่ 1 เนื่องจากค่า Sig มากกว่า 0.05 ซึ่งก็แปลว่า ความแปรปรวนของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จากกลุ่มนักเรียนทั้ง 2 ห้อง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น จึงนำค่ามัธยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนทั้ง 2 ห้อง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 มาทดสอบหาค่าความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา โดยการทดสอบค่าที (t-test) ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ได้ผลการทดสอบแสดงในตาราง ที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบค่าความแตกต่าง ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
ม. 510	83.84	2.08	1.630	.165
ม. 511	82.60	3.19		

* p < 0.05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ ห้อง ม.510 และห้อง ม.511 นั้น ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขั้นที่ 3 ในระหว่างนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ห้องเรียน ที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา และคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใกล้เคียงกัน หรือไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น ผู้วิจัยได้เลือกห้องเรียน 1 ห้อง มาใช้เป็นกลุ่มทดลอง และอีก 1 ห้อง มาใช้เป็นกลุ่มควบคุม โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มนักเรียนห้อง ม.510 มาเป็นกลุ่มทดลอง และได้เลือกกลุ่มนักเรียนห้อง ม.511 มาเป็นกลุ่มควบคุม

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1.1 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.2 แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบคู่ขนาน 2 ฉบับ ฉบับ ก. และ ฉบับ ข.

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

ซึ่งรายละเอียดของการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 , ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชา “ ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ” ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และศึกษาทฤษฎีหลักการการสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์

2) สร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นแบบปรนัยที่มีคำตอบให้เลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ ถ้านักเรียนตอบถูก จะได้ 1 คะแนน แต่ถ้าตอบผิด หรือไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก จะได้ 0 คะแนน ในข้อนั้น ทั้งนี้ โดยให้เนื้อหาของแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น มีเนื้อหาอยู่ใน 4 หน่วยการเรียนรู้ ของวิชา ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ปลายเวลา อยุธยา มหานคร (4 คาบ)

- การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย
- ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง
- ความยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้ายในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ธนบุรี แคนศรี มหาสมุทร (4 คาบ)

- พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี
- ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รัตนโกสินทร์สุด สโมสร (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตกมายังประเทศไทย

รวมทั้งสิ้น 16 คาบ

3) นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ และทำการปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิปรากฏใน ภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ หรือที่เรียกว่า การตรวจสอบแบบ IOC (Index of Item Objective Congruence) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้เลือกข้อสอบข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไป นำไปใช้ ซึ่งผลของการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์นั้น มีค่าเท่ากับ 1.00 เกือบทุกข้อ ยกเว้น ข้อที่ 11 , ข้อที่ 16 และ ข้อที่ 23 ที่ได้คะแนน 0.67 โดยผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านได้มีข้อเสนอแนะว่า ข้อที่ 11 นั้น มีลักษณะค่อนข้าง

ไปทางวัดการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล ส่วนข้อที่ 23 นั้นผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านได้เสนอแนะว่า ตัวเลือกในข้อ ค. นั้น อาจไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำหนด

5) นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไปให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ประมาณ 30 คน ทำการทดสอบ โดยนักเรียนเหล่านั้น ต้องไม่ใช่นักเรียนใน 2 ห้องที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างไว้ก่อนหน้านี้

6) นำผลคะแนนที่ได้จากการให้นักเรียนประมาณ 30 คนนั้น ได้ทดลองใช้แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มาวิเคราะห์ผลเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) ในโปรแกรม SPSS โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน แล้วทำการตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบเป็นรายข้อ แล้วทำการเลือกข้อสอบเพื่อสร้างเป็นแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อ ทั้งนี้ ได้มีการปรับแก้ข้อคำถามและตัวลงให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่สุด

7) นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 30 ข้อ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 510 และ ห้อง 511 ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่เรียนวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

1.2 แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา

การสร้างแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 , ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชา “ ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ” ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และศึกษาทฤษฎีหลักการสร้างแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) แบบ 4 ตัวเลือก

2) สร้างแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา เป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก (Multiple Choices) จำนวน 2 ฉบับ โดยทั้ง 2 ฉบับจะมีลักษณะเป็นข้อสอบคู่ขนานกัน ในแต่ละฉบับจะมีจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 30 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนน

คือ หากนักเรียนตอบถูกต้อง จะได้ 1 คะแนน แต่ถ้าหากนักเรียนตอบผิดหรือไม่ตอบคำถามข้อ นั้น หรือเลือกตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก จะได้ 0 คะแนนในข้อนั้น ทั้งนี้ โดยให้แบบทดสอบนั้น ครอบคลุมเนื้อหา ใน 4 หน่วยการเรียนรู้ ของวิชา ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ปลายเวลา อยุธยา มหานคร (4 คาบ)

- การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย
- ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง
- ความยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้ายในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร (4 คาบ)

- พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี
- ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รัตนโกสินทร์สุด สโมสรร (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตกมายังประเทศไทย

รวมทั้งสิ้น 16 คาบ

3) นำแบบทดสอบความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ไปให้อาจารย์ที่ ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย ได้พิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิปปรากฏใน ภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ หรือที่เรียกว่า การตรวจสอบแบบ IOC (Index of Item Objective Congruence) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้เลือกข้อสอบข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไปนำไปใช้ ซึ่งผลของการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์นั้น มีค่าเท่ากับ 1.00 เกือบทุกข้อ ยกเว้น ข้อที่ 14 , ข้อที่ 16 , ข้อที่ 17 , ข้อที่ 20 และ ข้อที่ 25 ที่ได้คะแนน 0.67 โดยผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านได้มีข้อเสนอแนะว่า ข้อที่ 14 ข้อที่ 16 นั้น ถ้ามีเนื้อหารายละเอียดระบุอยู่ในเอกสารตำราเรียน จะไม่ถือว่าเป็นการวิเคราะห์ ดังนั้นข้อความในแบบทดสอบต้องแตกต่างกับในเอกสารตำราเรียน ส่วนข้อที่ 25 นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านได้เสนอแนะว่า น่าจะเป็นการวัดความรู้ความจำ มากกว่าเป็นการวัดความเข้าใจ

5) นำแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ทั้ง 2 ฉบับ ไปให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ประมาณ 30 คน ทำการทดสอบโดยนักเรียนเหล่านั้น ต้องไม่ใช่นักเรียนใน 2 ห้องที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างไว้ก่อนหน้านี้

6) นำผลคะแนนที่ได้จากการให้นักเรียนประมาณ 30 คนนั้นทำแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ทั้ง 2 ฉบับ มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) ในโปรแกรม SPSS โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากนั้นพิจารณาผลการวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบและคุณภาพรายข้อ แล้วทำการเลือกข้อสอบเพื่อสร้างเป็นแบบทดสอบวัด ความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา แบบคู่ขนาน จำนวน 2 ฉบับ แต่ละฉบับมีจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 30 ข้อ ทั้งนี้ โดยมีการปรับแก้ข้อคำถาม ข้อคำตอบ และตัวลวงต่างๆให้มีความเหมาะสม

7) นำแบบทดสอบวัด ความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา แบบ คู่ขนาน จำนวน 2 ฉบับ แต่ละฉบับมีจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 30 ข้อ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 510 และ ห้อง 511 ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่เรียนวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

ในการที่ผู้วิจัยจะได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้เพื่อทำการทดลองในงานวิจัยครั้งนี้ นั้น ผู้วิจัยจะได้ทำการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 , ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชา “ ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ” ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และนำความรู้จากเอกสาร หนังสือตำรา และงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหา ใน 4 หน่วยการเรียนรู้ ของวิชา ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ปลายเวลา อยุธยา มหานคร (4 คาบ)

- การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย
- ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง
- ความยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้ายในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร (4 คาบ)

- พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี
- ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รัตนโกสินทร์สุด สโมสรร (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตกมายังประเทศไทย

รวมทั้งสิ้น 16 คาบ

2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่ครอบคลุมเนื้อหา ใน 4 หน่วยการเรียนรู้ ของวิชา ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ดังที่กล่าวมาข้างต้น จำนวน 16 แผน และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไข

3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิปรากฏใน ภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์ รวมทั้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการวิเคราะห์เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการใช้งานจริง เวลานำไปทำการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ไว้ดังนี้

- ให้มีการวัดและประเมินผลเพิ่มเติม ด้วยวิธีการให้นักเรียนสรุปข้อมูลแล้วเขียนเป็นลักษณะของผังมโนทัศน์ หรือมีการจัดสัมมนาอภิปรายระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
- ควรมีการให้นักเรียนได้ลงสำรวจประวัติศาสตร์แบบภาคพื้นสนาม เช่น ให้นักเรียนไปทัศนศึกษาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือนิทรรศการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น
- ควรแก้ไขคำบางคำในแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีความกระชับหรือชัดเจนมากขึ้น เช่น ควรใช้คำว่า “การสิ้นสุดของสมัย” แทนคำว่า “การจบลงของสมัย” ใช้คำว่า “ความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง” แทนคำว่า “ความเจริญรุ่งเรืองสูงมาก” เป็นต้น
- ควรระบุลงไปว่า สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่จะใช้ในแต่ละคาบเรียน เช่น แผน ที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย หรือ ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยต่าง ๆ นั้น จะนำมาใช้ในช่ วงใดของกิจกรรมการเรียนการสอนในคาบเรียนนั้น

4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามความเหมาะสม

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งก็คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่เรียนวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ห้อง ม. 510 จำนวน 50 คน ซึ่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเวลา 8 สัปดาห์ จำนวนคาบเรียนรวม 16 คาบ ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2555 ถึง วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2555

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

ในการที่ผู้วิจัยจะได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้เพื่อทำการทดลองในงานวิจัยครั้งนี้ นั้น ผู้วิจัยจะได้ทำการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 , ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชา “ ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ” ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และนำความรู้จากเอกสาร หนังสือตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหา ใน 4 หน่วยการเรียนรู้ ของวิชา ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ปลายเวลา อยุธยา มหานคร (4 คาบ)

- การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย

- ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง
- ความยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้ายในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร (4 คาบ)

- พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี
- ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รัตนโกสินทร์สุด สโมสร (4 คาบ)

- การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- การขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตกมายังประเทศไทย

รวมทั้งสิ้น 16 คาบ

2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ที่ครอบคลุมเนื้อหา ใน 4 หน่วยการเรียนรู้ ของวิชา ประวัติ สังคมและวัฒนธรรมไทย ดังที่กล่าวมาข้างต้น จำนวน 16 แผน โดยกิจกรรมการเรียนการสอน นั้นเป็นลักษณะของการบรรยายประกอบสื่อการเรียนการสอนทั่วไป และนำแผนการจัดการ เรียนรู้นั้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ และปรับปรุง แก้ไข

3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อ ตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา และวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์ รวมทั้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการวิเคราะห์เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการใช้งานจริง เวลานำไป ทำการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามความเหมาะสม

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งก็คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่เรียนวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ห้อง ม. 511 จำนวน 50 คน ซึ่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเวลา 8 สัปดาห์ จำนวนคาบเรียนรวม 16 คาบ ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2555 ถึง วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2555

4. แบบแผนการทดลองในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและสร้างแบบแผนการทดลองในงานวิจัยครั้งนี้ โดยมีแบบแผนการทดลองแบบสองกลุ่ม โดยมีการทดสอบก่อนเรียน , ทดสอบหลังเรียนทันที และทดสอบหลังจากการเรียนไปแล้ว ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ โดยมีตารางแสดงแบบแผนการทดลองครั้งนี้ ดังแสดงให้เห็นได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มทดลอง	C_1 ..... L ..... C_2 L ..... T_1 ..... T_2
กลุ่มควบคุม	C_1 .....~L ..... C_2 ~L ..... T_1 ..... T_2

C_1 หมายถึง การทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียน

C_2 หมายถึง การทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน ทันที

T_1 หมายถึง การทดสอบความคงทนในการเรียนรู้ หลังเรียน หลังจากการจัดการเรียนการสอน ทันที

T_2 หมายถึง การทดสอบความคงทนในการเรียนรู้ หลังเรียน หลังจากการ

		จัดการเรียนการสอนไปแล้ว ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์
L	หมายถึง	การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้วยกลวิธีสืบสอบ
~L	หมายถึง	การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา แบบปกติ

5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กำหนดประชากรที่ศึกษา และดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร
2. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้ทำการทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยให้เวลาในการทำ ไม่เกิน 40 นาที
3. หลังจากการทดสอบก่อนเรียนไปแล้ว ราว 1 - 2 สัปดาห์ ก็ดำเนินการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้วยกลวิธีสืบสอบ กับนักเรียนกลุ่มทดลอง ห้อง ม. 510 และดำเนินการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา แบบปกติ กับนักเรียนกลุ่มควบคุม ห้อง ม.511 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเวลา 8 สัปดาห์ จำนวนคาบเรียนรวม 16 คาบ ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2555 ถึง วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2555
4. เมื่อสิ้นสุดกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้ว ดำเนินการทดสอบหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัด ความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ให้เวลาในการทำ ไม่เกิน 40 นาที หลังจากนั้นให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ได้ทำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้เวลาในการทำ ไม่เกิน 40 นาที จากนั้น เก็บผลคะแนนที่ได้ไว้ก่อน เพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย
5. หลังจากผ่านการทดสอบหลังเรียนครั้งแรกไปแล้ว ประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ ให้ดำเนินการทดสอบหลังเรียนอีกครั้ง กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัด ความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นฉบับคู่ขนานกับฉบับที่ให้ทำการทดสอบหลังเรียนไปเมื่อครั้งแรก ให้เวลาในการทำ ไม่เกิน 40 นาที เก็บผลคะแนนที่ได้ไว้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย

1. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS

2. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่าง เป็นอิสระต่อกัน (independent t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS

3. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่าง เป็นอิสระต่อกัน (independent t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS

7. แผนการดำเนินการวิจัย

ในการจัดดำเนินการวิจัยครั้งนี้ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้วิจัยได้กระทำการ ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ โดยได้มีการวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ดังรายละเอียดที่ ปรากฏอยู่ต่อไปนี้

1. ค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชาวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม , การจัดการเรียน การสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ , การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ การ พัฒนาความคงทนในการเรียนรู้

2. ดำเนินการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

3. ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยให้มีคุณภาพ ติดต่อบริษัทช่างกับผู้ทรงคุณวุฒิใน การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้วยกลวิธีสืบสอบ กับนักเรียน กลุ่มทดลอง เพื่อเปรียบเทียบกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา แบบปกติ กับ นักเรียนกลุ่มควบคุม ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

5. ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

6. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล , แปลผลข้อมูล และอภิปรายผลข้อมูล

7. เขียนรายงานผลการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย เรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วย
กลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อ ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และ ความคงทนในการเรียนรู้ ของ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 นี้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความสามารถ
ในการคิดวิจารณ์ญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความสามารถ
ในการคิดวิจารณ์ญาณ หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ความคงทน
ในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความ
สามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมี
วิจารณ์ญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
ก่อนเรียน	22.30	4.88	-2.590	.018*
หลังเรียน	24.40	3.57		

* p < 0.05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วย
กลวิธี สืบสอบ นั้นมีความแตกต่างกัน โดยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
ก่อนเรียน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น
เท่ากับ 22.30 และคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ หลังเรียน ของนักเรียน
กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้นเท่ากับ 24.40 เมื่อทดสอบ

ความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ค่า Sig น้อยกว่า 0.05 ซึ่งก็แปลว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน แตกต่างจาก ก่อนเรียน โดยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
กลุ่มทดลอง	23.35	5.08	9.395	.000*
กลุ่มควบคุม	8.08	3.59		

* p < 0.05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม นั้นมีความแตกต่างกัน โดยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้นเท่ากับ 23.35 และคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติ เท่ากับ 8.08 เมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ค่า Sig น้อยกว่า 0.05 ซึ่งก็แปลว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แตกต่างโดยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ เมื่อมีการจำแนกผลคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน ของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ออกเป็นรายชื่อตามประเด็นการวัดในแบบทดสอบแล้ว พบว่าในแต่ละประเด็นนั้น นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละได้ดังนี้

นักเรียนกลุ่มทดลอง

- 1.ด้านการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล ตอบถูกร้อยละ 70 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด
- 2.ด้านการวิเคราะห์เชื่อมโยง ตอบถูกร้อยละ 70 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด
- 3.ด้านการตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล ตอบถูกร้อยละ 67 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด

นักเรียนกลุ่มควบคุม

- 1.ด้านการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล ตอบถูกร้อยละ 21 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด
- 2.ด้านการวิเคราะห์เชื่อมโยง ตอบถูกร้อยละ 28 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด
- 3.ด้านการตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล ตอบถูกร้อยละ 29 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด

ผลคะแนนที่น่าเสนอไปนั้น แสดงให้เห็นได้ว่า นักเรียนกลุ่มทดลองนั้นทำคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้ดีกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ในทุกประเด็นของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่เมื่อเทียบผลภายในกลุ่มเดียวกันแล้วจะพบว่า คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในแต่ละด้านของนักเรียนทั้งสองกลุ่มนั้น ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
กลุ่มทดลอง ชุด ก.	21.15	4.55	1.596	.127
กลุ่มทดลอง ชุด ข.	19.10	4.49		

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ นั้นมีความแตกต่างกัน โดยคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้นเท่ากับ 21.15 และคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้นเท่ากับ 19.10 แต่เมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ค่า Sig มากกว่า 0.05 ซึ่งก็แปลว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
กลุ่มควบคุม ชุด ก.	8.92	3.55	0.607	.555
ก.กลุ่มควบคุม ชุด ข.	8.15	2.34		

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกตินั้น มีความแตกต่างกัน โดยคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกตินั้นเท่ากับ 8.92 และคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ข. ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกตินั้นเท่ากับ 8.15 แต่เมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ค่า Sig มากกว่า 0.05 ซึ่งก็แปลว่า นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกตินั้น มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชุด ก. และ ชุด ข. ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากข้อมูลทั้งหมด จึงแสดงให้เห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น สามารถเพิ่มความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณให้แก่ผู้เรียนได้มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนด้วยวิธีนี้ รวมทั้งเพิ่มความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณให้แก่ผู้เรียนได้มากขึ้นกว่าตอนก่อนเรียน หากแต่ในด้านของความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ไม่ได้ให้ผลที่แตกต่างกับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติสัก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ ความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1 . เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ

2 . เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ กับกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

3 . เพื่อเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ กับกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของสถานศึกษารัฐบาลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 (กรุงเทพมหานคร) โดยมีนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติ ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวมเป็น 16 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบทดสอบความคงทนในการเรียนรู้ และมีการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าทดสอบที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความคงทนในการเรียนรู้ ไม่แตกต่างกับนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิจารณ์ และ ความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 นี้ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย ไปตามลำดับการสมมติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ด้านความสามารถในการคิดวิจารณ์

ในด้านนี้ มีสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้แต่เดิม และมีความเกี่ยวข้องกับด้านนี้อยู่ 2 ข้อ คือ

1. นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ซึ่งผลการวิจัยนั้น ก็พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยทั้งสองข้อ ที่ตั้งไว้ก่อนเริ่มทำการวิจัย โดยผลออกมาว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ก็มีคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ก็เป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในรายวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ด้วยกลวิธีสืบสอบ ซึ่งได้เน้นการให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการในการสืบเสาะแสวงหาความรู้ และวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานต่างๆ รวมทั้งได้ฝึกให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความน่าจะเป็นของเรื่องราวต่างๆ

ในประวัติศาสตร์ไทย โดยฝึกให้ผู้เรียนพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและความถูกต้องของเนื้อหาต่างๆ ฝึกการสังเกต ฝึกการสรุปข้อมูลต่างๆ จากแหล่งข้อมูลที่ตนเองได้ศึกษา โดยอาศัยการสืบเสาะ การวิเคราะห์ตีความ และการสรุปข้อมูล จากการค้นคว้าข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้น และชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น จากข้อมูลจากพระราชพงศาวดาร , บันทึกความทรงจำของชาวไทยที่มีชีวิตร่วมสมัยอยู่ในประวัติศาสตร์ , บันทึกความทรงจำของชาวต่างชาติที่มีชีวิตร่วมสมัยอยู่ในประวัติศาสตร์ , ฯลฯ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ (INQUIRY STRATEGIES) ซึ่งเป็นวิธีที่เน้นกระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งวิธีนี้ก่อให้เกิดความรู้ในวิชาสังคมศาสตร์ โดยที่ผู้เรียนจะเรียนโดยการถามคำถาม ตั้งสมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล และประเมินค่าข้อมูลเหล่านั้น ทำการทดสอบสมมติฐาน เพื่อสืบสอบเรื่องที่ต้องการศึกษา (Social Sciences Education Consortium , 1996 อ้างถึงใน ชนิชดา ชนะกิจจานุกิจ , 2550)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ของผู้วิจัยนั้น ก็พบว่า ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ในรายวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบที่ผู้วิจัยใช้นั้น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยยึดตามแนวทางของวิลคส์ (1995: 1-111) ที่มีทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการตั้งประเด็นปัญหา ขั้นการตั้งสมมติฐาน ขั้นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล และขั้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าความรู้ที่ได้รับ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่ผู้วิจัยวางไว้มี 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเสนอปัญหา คือ ขั้นที่นักเรียนทำการตั้งประเด็นปัญหา ประเด็นที่นักเรียนสงสัย พร้อมกับบันทึกลงในใบบันทึกการสืบสอบ

ขั้นที่ 2 การตั้งสมมติฐาน คือ ขั้นที่นักเรียนนำประเด็นปัญหาที่ตนเองตั้งเอาไว้ มาเลือกเพื่อตั้งเป็นสมมติฐาน มีการคาดเดาคำตอบที่เป็นไปได้จากสมมติฐานนั้น

ขั้นที่ 3 การรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน คือ ขั้นที่นักเรียนไปทำการค้นคว้ารวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตนเองตั้งขึ้น

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ คือ ขั้นที่นักเรียนทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าความรู้ที่ได้รับ ว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร

ซึ่งจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนเหล่านี้เอง จึงส่งผลให้นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ และยังทำให้

นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยมุ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบนั้น ทำให้ผู้เรียนเกิด ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถในการคิดพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล จากข้อมูล สถานการณ์ และ/หรือ จากประสบการณ์ที่เคยได้รับมา โดยอาศัยการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การเชื่อมโยง การอุปนัยและนิรนัย มาประกอบการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อควรทำ เพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการต่อไปนี้ คือ

1. การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล คือ การใช้ปัญญาในการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับข้อมูลที่ตนเองได้มา

2. การวิเคราะห์เชื่อมโยง คือ การคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์และข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีคิดแบบอุปนัย และนิรนัยต่างๆ

3. การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล คือ การตัดสินใจเพื่อสรุปผลของสมมติฐานที่ตนเองตั้งไว้ ตามหลักความเป็นเหตุเป็นผล จากข้อมูลที่ได้มา

ตัวอย่างที่ชัดเจนของกระบวนการในการเรียนการสอน ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการในการคิดอย่างมีวิจารณญาณขึ้นมาได้นั้น มีอยู่หลายประการ โดยจะปรากฏเด่นชัดอยู่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน เพราะว่าในขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานนั้น ผู้เรียนจะได้ฝึกการค้นหาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่จะสามารถตอบโจทย์สมมติฐานของกลุ่มตนเองให้ได้ การฝึกนี้จะทำให้ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการในการไตร่ตรองข้อมูลที่มีอยู่ ว่าจะสามารถใช้ตอบโจทย์สมมติฐานที่ตั้งไว้ได้ถูกต้องตรงประเด็นมากน้อยเพียงใด และยังต้องฝึกการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลจากหลายหลักฐานที่ค้นคว้าอยู่อีกด้วย เพราะต้องดึงความเชื่อมโยงนั้น มาตอบโจทย์สมมติฐานที่ตั้งไว้ให้ถูกต้องตรงประเด็น และในท้ายที่สุด หลังจากการไตร่ตรองข้อมูล และเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายเข้าด้วยกันแล้ว ผู้เรียนยังจะต้องตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล แล้วเขียนเรียบเรียงลงในสมุด เพื่อแสดงให้เห็นทราบว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ผู้เรียนได้ค้นคว้ามานั้น จะสามารถตอบโจทย์สมมติฐานทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งไว้ได้อย่างไร ด้วยกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณครบทั้งสามขั้นนี้เอง เป็นปัจจัยส่งผลให้ผู้เรียนในกลุ่มทดลองนั้น สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มสูงขึ้นได้ในที่สุด

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สูงขึ้นนี้ นอกจากผู้วิจัยจะพบได้อย่างชัดเจน จากคะแนนที่วัดได้จากแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ผู้วิจัยยังพบได้จากการสังเกตในชิ้นงานการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ไทย และพบได้จากชิ้นงานการวิเคราะห์ตีความข้อมูลเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทย จากหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองต่างๆในประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งในแต่ละชิ้นงานนั้น นักเรียนแต่ละกลุ่มแต่ละคน ได้วิเคราะห์ตีความข้อมูลต่างๆในทางประวัติศาสตร์ไทย รวมทั้งสรุปและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆออกมาได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลชัดเจนดี ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ด้านความคงทนในการเรียนรู้

ในด้านนี้ มีสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และมีความเกี่ยวข้องกับด้านนี้ คือ

นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความคงทนในการเรียนรู้ สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งเอาไว้ กล่าวคือ แม้ว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากแบบวัดความคงทนในการเรียนรู้จะพบว่า นักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ ได้คะแนนเฉลี่ยในการทดสอบทั้งสองครั้ง มากกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ แต่ความคงทนในการเรียนรู้ ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ทั้งสองฉบับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ปรากฏว่า เมื่อนำผลจากการวัดความคงทนในการเรียนรู้ทั้งสองครั้ง จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนทั้งสองกลุ่มมาทำการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าทดสอบที (t-test) ด้วยโปรแกรม SPSS แล้ว ผลออกมาว่า คะแนนจากแบบวัดความคงทนในการเรียนรู้ ครั้งแรกและครั้งที่สองของนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ นั้นไม่แตกต่างกัน แต่คะแนนจากแบบวัดความคงทนในการเรียนรู้ ครั้งแรกและครั้งที่สองของนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกตินั้น ก็ไม่แตกต่างกันด้วย ซึ่งก็หมายความว่า แม้ว่าความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ นั้นจะมีอยู่ แต่ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ นั้นก็มีเช่นกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่เคยตั้งไว้ว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ น่าจะมีความคงทนในการ

เรียนรู้ที่มากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ แต่ผลออกมาปรากฏว่า ความคงทนในการเรียนรู้ของทั้งสองกลุ่มนั้น มีอยู่ไม่แตกต่างกัน

ประเด็นนี้ ผู้วิจัยจึงต้องทำการพิจารณาถึงปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ ประกอบกันไปด้วย ซึ่งกรณีนี้ ศิริโสภาคย์ บุรพาเดช (2528:211,216) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ ได้แก่

1. ช่วงเวลาก่อนวัดความคงทนในการเรียนรู้(time interval before retention is measured)หากช่วงเวลานี้นานเท่าใด ความคงทนในการเรียนรู้จะลดลงเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อการเรียนรู้สิ้นสุดลงทันทีทันใด ปริมาณของความคงทนในการเรียนรู้จะยังมีผลเป็นจำนวนมากแต่ความคงทนในการเรียนรู้จะค่อยๆ ลดลงในที่สุด จนกระทั่งสามารถจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ในจำนวนที่แน่นอน อย่างไรก็ตาม อาจจะมีการสูญเสียความคงทนในการเรียนรู้อยู่เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน

2. ระดับของการเรียนรู้เดิม (the degree of original learning)ระดับของการเรียนรู้เดิมมีความสัมพันธ์กับความคงทนในการเรียนรู้โดยตรง ถ้าการเรียนรู้เดิมมีมากเท่าใดความคงทนในการเรียนรู้จะมากขึ้นเท่านั้น และระยะเวลาของการลืมจะคงที่

3. การเรียนเกิน (overlearning)เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเราท่องคำศัพท์ 10 เทียว และสามารถจำได้แล้ว การเรียนเกินอีก ร้อยละ 50 ย่อมหมายความว่าเราท่องจำอีก 15 เทียว เป็นต้น ซึ่งทำให้ความจำถาวรขึ้น

นอกจากนี้ วารินทร์ รัศมีพรหม (2532 : 29) ได้กล่าวถึงหลักของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้ไว้ ว่ามีหลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึง ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเรียนได้เร็ว และจำได้นานกว่าสิ่งที่ไร้ความหมายต่อผู้เรียน

2. การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงวัตถุหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องมากกว่า 2 อย่างขึ้นไป จะเกิดขึ้นได้ถ้านำวัตถุหรือเหตุการณ์นั้นมาไว้ติดกันหรือต่อเนื่องกัน หลักการนี้คือ หลักความใกล้ชิด (Proximity) และ หลักความต่อเนื่อง (Contiguity)

3. ความถี่ของสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง ที่เกิดขึ้นเหมือนหรือคล้ายกัน จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ตามกฎความถี่ของ Thorndike การกระทำซ้ำๆหรือการฝึกฝน จะส่งเสริมความคงทนของข้อมูลในระยะเวลานั้นๆ แต่กระบวนการที่ใช้ เช่น การใช้อักษร การเสริมแต่ง และการถ่ายทอด จะส่งเสริมความคงทนของข้อมูลในระยะยาว การทำซ้ำๆเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนทักษะ และการเรียนรู้สิ่งไร้ความหมาย ดังนั้นผู้ออกแบบสารจึงต้องออกแบบสารให้มีความหมายที่ผู้เรียนสามารถจดจำได้ดีขึ้น

4. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับผลการเรียน ถ้าผลการเรียนนั้นให้ความชื่นชอบ ลดความตึงเครียด มีประโยชน์ เป็นการให้รางวัล หรือเป็นข้อมูลที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น และคงทนมากขึ้น ตามกฎแห่งผล (Law of Effect) ของ Thorndike

ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาไปถึงกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งกระบวนการในการวัดผลและเก็บข้อมูล ที่ใช้กับนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมนั้น ก็พบว่า มีจุดร่วมบางประการที่น่าจะส่งผลในค่าความคงทนในการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ

1. ในด้านของความรู้เดิมทางด้านสังคมศึกษา ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้ ก็มีความใกล้เคียงกันมาแต่เดิม โดยวัดจากค่าความใกล้เคียงกันของผลการเรียนในวิชาสังคมศึกษาในปี การศึกษาก่อนหน้านี้ และทั้งสองกลุ่มก็ยังเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของสถานศึกษาเดียวกัน ซึ่งก็น่าจะทำให้พื้นฐานความรู้เดิมของทั้งสองกลุ่มนั้น ไม่แตกต่างกันมากนัก และก็เป็นดังที่ ศิริโสภาคย์ บุรพาเดช (2528:211,216) ว่า ถ้าการเรียนรู้เดิมมีมากเท่าใด ความคงทนในการเรียนรู้จะมากเท่านั้น และระยะเวลาของการลืมจะคงที่

2. ในด้านของระยะเวลาและความถี่ในการเรียน แม้ว่าจะจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่ด้วยความที่ทั้งสองกลุ่มนี้ต่างก็เรียนรายวิชาเดียวกัน ในระดับชั้นเดียวกัน เนื้อหาเดียวกัน ในระยะเวลาการเรียนที่เท่ากัน จึงมีผลทำให้ความคงทนในการเรียนรู้ของทั้งสองกลุ่ม มีความใกล้เคียงกันตามไปด้วย ดังที่ ศิริโสภาคย์ บุรพาเดช (2528:211,216) กล่าวว่า การเรียนเกิน (overlearning) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความคงทนในการเรียนรู้ และดังที่ วารินทร์ รัชมีพรหม (2532 : 29) ได้กล่าวไว้ว่า ความถี่ของสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง ที่เกิดขึ้นเหมือนหรือคล้ายกันจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ตามกฎความถี่ของ Thorndike การกระทำซ้ำๆหรือการฝึกฝน จะส่งเสริมความคงทนของข้อมูลในระยะเวลาสั้นๆ แต่กระบวนการที่ใช้ เช่น การใช้รหัส การเสริมแต่ง และการถ่ายทอด จะส่งเสริมความคงทนของข้อมูลในระยะยาว

3. ในด้านกรเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกัน เพราะว่าเนื้อหาในรายวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเทศไทยเราเอง ผู้เรียนซึ่งทั้งหมดเป็นคนไทยอยู่แล้วนั้น ก็ย่อมมีความรู้สึกสนใจมาอยู่แต่เดิมเพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวของพวกเขา ดังที่ วารินทร์ รัชมีพรหม (2532 : 29) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเรียนได้เร็ว และจำได้นานกว่าสิ่งที่ไม่มีความหมายต่อผู้เรียน และถ้าผลการเรียนนั้นให้ความชื่นชอบ ลดความตึงเครียด มีประโยชน์ เป็นการให้รางวัล หรือเป็น

ข้อมูลสำหรับผู้เรียนต้องการเรียนรู้ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นและคงทนมากขึ้น ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนทั้งสองกลุ่มนั้น ผู้วิจัยก็ได้พยายามให้ข้อมูลสำหรับผู้เรียนต้องการเรียนรู้ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสอดแทรกกิจกรรมที่สนุกสนาน ลดความตึงเครียดให้แก่ผู้เรียนทั้งสองกลุ่ม จึงก็น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความคงทนของการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มสองห้องนี้ ไม่แตกต่างกัน

4. ในด้านของสื่อและแหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้ มีความใกล้เคียงกัน เนื่องจากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในวิชา ส 30207 ประวัติสังคมและวัฒนธรรมไทย ให้แก่นักเรียนทั้งสองกลุ่มนั้น มีการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้หลายอย่างที่มีความใกล้เคียงกัน เป็นต้นว่า เอกสารประกอบการเรียนการสอน หนังสืออ่านนอกเวลาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย วัตถุทัศนและสไลด์ประกอบการเรียนการสอน ฯลฯ จึงน่าจะเป็นเหตุปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลให้ความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียน 2 กลุ่มนี้ ไม่แตกต่างกัน

ด้วยปัจจัยทั้งหลายที่กล่าวมานี้ จึงเป็นเหตุปัจจัยให้ค่าความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีสืบสอบ และนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้วยกลวิธีสืบสอบ ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ สาระประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือนำไปประยุกต์ใช้กับสาระอื่นๆ ได้

2. ครูควรเตรียมแหล่งข้อมูล ที่เป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย หรือประวัติศาสตร์อื่นๆที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เอาไว้ให้พร้อม เพราะผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นนั้น อาจมีข้อจำกัดมากกว่าครูผู้สอน ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย หรือประวัติศาสตร์อื่นๆ โดยแหล่งข้อมูลเหล่านี้สามารถหาได้จากที่ต่างๆ เป็นต้นว่า จากสำนักพิมพ์ต่างๆที่จัดพิมพ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ออกจำหน่ายใหม่ จากหอสมุดกลาง หรือหอวิทยทรัพยากรของมหาวิทยาลัยชั้นนำต่างๆ จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จากหอสมุดแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ ไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนไปค้นคว้าหามาเองทั้งหมด แต่ครูผู้สอนสามารถที่จะไปหาฉบับถ่ายเอกสารมา แล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นในห้องเรียนก็ได้ และที่สำคัญ

ครูผู้สอนควรได้มีโอกาสอ่านข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นก่อนด้วย เพื่อที่จะได้เป็นที่ปรึกษาในการค้นคว้าหาข้อมูลของผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้

3. ในขณะที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น อาจส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีแรงจูงใจในการตั้งสมมติฐาน และค้นคว้าหาข้อมูลจากหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรองทางประวัติศาสตร์ ด้วยการอธิบายเรื่องราวที่เป็นประเด็นน่าสนใจในทางประวัติศาสตร์ ที่ยังสามารถขยายการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลต่อไปได้อีก หรืออาจจะบอกเล่าเรื่องราวที่เป็นประเด็นปัญหาหรือข้อสงสัยในทางประวัติศาสตร์ ที่สามารถค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆมาตอบประเด็นปัญหาต่างๆเหล่านั้นได้ การบอกเล่าหรืออธิบายประเด็นที่น่าสนใจหรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ จะช่วยเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนตั้งสมมติฐานและค้นคว้าหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้มากขึ้น และทำให้การค้นคว้าของผู้เรียนสำเร็จได้ด้วยดีมากขึ้น

4. ในขณะที่ผู้เรียนทำการค้นคว้าหาข้อมูล จากหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรองทางประวัติศาสตร์ นั้น ครูผู้สอนควรเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่ผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม ด้วยการตรวจสอบวิธีการหาข้อมูล และการสรุปข้อมูลเพื่อตอบสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ ของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มหลงประเด็น หรือตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ผิดพลาด เพราะข้อมูลหลายชิ้นนั้นอาจใช้ภาษาที่ยากต่อการทำความเข้าใจ หรือมีความผิดพลาดในตัวหลักฐานบางอย่างมาแต่ต้น ซึ่งการที่ครูผู้สอนจะเข้าใจหลักฐานต่างๆทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีนั้น ครูผู้สอนก็ต้องศึกษาหลักฐานนั้นๆ รวมทั้งหาข้อมูลอื่นประกอบมาก่อนด้วยเช่นกัน

5. การวัดและประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนสามารถกระทำได้ทั้งในระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน และในตอนจบกิจกรรมการเรียนการสอนจนได้ชิ้นงานของแต่ละกลุ่มมาแล้ว โดยสามารถสังเกตได้จากกระบวนการในการค้นคว้าหาข้อมูล และวิเคราะห์สรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่ในขณะที่ผู้เรียนแต่ละคนในแต่ละกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานทางประวัติศาสตร์, ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มช่วยกันค้นคว้าหาข้อมูล และเมื่อผู้เรียนแต่ละกลุ่มทำการวิเคราะห์และสรุปเพื่อตอบสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาถึงการนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยกลวิธีสืบสอบ ไปใช้กับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านใดด้านหนึ่งจากที่ระบุในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ทั้ง 8 คุณลักษณะ คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย

และมีจิตสาธารณะ และควรศึกษาถึงการนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วย
กลวิธีสืบสอบ ไปพัฒนาทักษะผู้เรียนในด้านอื่นๆ เช่น พัฒนาสมรรถนะความสามารถทั้ง 5
ประการ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในโลกยุคปัจจุบัน ตามที่ระบุในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พ.ศ. 2551 คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถ
ในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลทิพย์ ต่อติด . ผลของการฝึกกระบวนการสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ , สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.

กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์สาร สิ้นค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). 2548

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ,สำนักงาน . ชุดพัฒนาการเรียนการสอนครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว . 2542

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,สำนักงาน . ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด . กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี , 2540

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,สำนักงาน . พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 . กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545.

ชนิซดา ชนะกิจจานุกิจ . ผลของการเรียนแบบสืบสอบบนเว็บ ด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือที่แตกต่างกัน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ , สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550.

ชัยณรงค์ แก้วสุก . ผลของการเรียนการสอนชีววิทยา โดยใช้รูปแบบ ED³ U ร่วมกับคอมพิวเตอร์สถานการณ์จำลอง ที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย . วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ , สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550.

โชติ จันทร์วัง . ผลของการใช้เทคนิคการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ และความสามารถในการนำเสนอข้อมูลทางคณิตศาสตร์ด้วยแผนภาพ ของนักเรียนเตรียมทหาร . วิทยานิพนธ์

ปริญญาามหาบัณฑิต , สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2547.

ทีศนา แคมมณี . ศาสตร์การสอน . กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550

ดวงพร จิตใจมั่น . ผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อความสามารถในการอ่านโฆษณา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมเขต 1 . วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต , สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550.

ทงศักดิ์ ชัยชนะปัญญา . การศึกษาสภาพและปัญหา การจัดการเรียนการสอนวิชาเคมีด้วยวิธีสืบสอบ ของครูมัธยมศึกษาตอนปลาย ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว . วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต , สาขาวิชา การศึกษา

วิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.

ธนพร วีระเจริญกิจ . การศึกษาเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่มีแบบการเรียนต่างกัน . วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต , สาขาวิชา

วิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.

ปณิตา วรณพิรุณ . การพัฒนารูปแบบการเรียนบนเว็บแบบผสมผสาน โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนิสิตปริญญาามหาบัณฑิต . วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต , สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2551.

ปิยรัตน์ จินารัตน์ . การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และ ความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่เรียนรู้คำศัพท์ด้วยวิธีเน้นคำศัพท์เป้าหมาย และวิธีเน้นคำศัพท์ที่ปรากฏในบทอ่าน . วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต , สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็น

ภาษาต่างประเทศ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.

พลกฤษ ตันติยานุกูล . ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาด้วยการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 . วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอน

สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2547

พิมพ์ เพ็ญเทพ . ผลของการใช้วิธีสอนแบบสตอรี่ไลน์ในวิชาสังคมศึกษา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยแห่งชาติดงไค้ . วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต , สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.

พิรุณ ศิริศักดิ์ . ผลของการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา ที่มีต่อการคิดอย่างมี
วิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย กรุงเทพมหานคร . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต , สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
วิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2547.

เพชร วิจิตรนาวิน . ผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้คำศัพท์ ที่มีต่อความเข้าใจในการอ่าน
วรรณคดี และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 . วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต , สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , 2551.

ภัทรา ไสภาศรี . ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความรู้ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วม
กิจกรรมวิทยาศาสตร์ . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2546.

มาสริน จันทงาม . ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย ต่อการใฝ่รู้และความสามารถในการ
การคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ,
สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.

ราชบัณฑิตยสถาน . พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน . กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ ,
2525.

ฤทัยรัตน์ ธรเสนา . คู่มือครูพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรี สำหรับ
หลักสูตรครุศึกษา : การใช้รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการคิด . กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544

วงษ์สถิตย์ วัฒนเสรี . ผลของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีวิธีการเสนอบทเรียนในทัศน์ต่างกัน
ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีแบบการเรียนต่างกัน . วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี
บัณฑิต , สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , 2544.

วรรณิ์ แกมเกต . วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ . พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2551

- วลัย พานิช (บรรณารักษ์) . ประมวลบทความกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม . กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา , สำนัก . (ร่าง)เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2551(อัดสำเนา)
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา , สำนัก . การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสพ.) , 2548
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา , สำนัก . เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด , 2551
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา , สำนัก . ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด , 2551
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา , สำนัก และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน . แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับใช้ในโรงเรียนโครงการนำร่อง การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 . กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการ , 2551
- ศิริกานต์ คุณินธุ์ . การศึกษาปัจจัยที่ส่งผล และแนวทางการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.
- ศิริชัย กาญจนวาสี . การวัดและประเมินความสามารถในการคิด ในวิทยาการด้านการคิด . กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ , 2544 . หน้า171-179
- ศิรินทรา บัวประทุม . ผลของการใช้กระดานสนทนาแบบมีและไม่มีการนำเสนอโครงสร้างเนื้อหาในการเรียนการสอนบนเว็บกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่

- มีแบบการคิดต่างกัน . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2547.
- ศึกษาธิการ , กระทรวง . หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2551
- ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม , ศูนย์(ศูนย์คุณธรรม) . การสังเคราะห์งานวิจัย
เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ . กรุงเทพมหานคร : พริกหวาน
กราฟฟิค , 2551
- สนธยา พลดี . ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่
เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี เอส คิว โฟร์ อาร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2548
- สมจิต บุญคงเสน . ผลของการสอนภาษาไทยด้วยกลวิธีสืบสอบ ที่มีต่อความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ และความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.
- สายัญ โพธิ์สุวรรณ . ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3ที่เรียน
วิทยาศาสตร์โดยวิธีโยนิโสมนสิการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2548.
- สุจิตรา เขียวศรี . การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสอบบนเว็บวิชาวิทยาศาสตร์ โดย
ใช้การช่วยเสริมศักยภาพ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550.
- สุธิดา นานข้าว . ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ ที่มีต่อ
มโนทัศน์ และความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จังหวัดตรัง . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์ คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.
- สุพัตรา จอมคำสิงห์ . ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้ตัวอย่างงานที่มีต่อ
ความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ และความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต , สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2552.
- สุภารัตน์ ทำบุญชู . การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการ

สอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT . วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ , สาขาวิชาการมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร , 2546

สุรางค์ ไคว่ตระกูล . จิตวิทยาการศึกษา . (พิมพ์ครั้งที่ 4) . กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541

อรพรรณ ลือบุญวิชชัย . การคิดอย่างมีวิจารณญาณ : การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ . กรุงเทพมหานคร : ธนาเพรส แอนด์ กราฟฟิค , 2543.

อุทุมพร จามรมาน . การสอนชุดการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน . นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2535

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives. Complete edition, New York : Longman,2001
- Anderson , L.W., & Sosniak, L.A. (Eds.). Bloom's taxonomy: a forty-year retrospective. Ninety-third yearbook of the National Society for the Study of Education. Pt.2 . , Chicago , IL . , University of Chicago Press,1994
- Bloom, Benjamin S. & David R. Krathwohl. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals, by a committee of college and university examiners. Handbook 1: Cognitive domain. New York , Longmans,1956
- Decaroli, Joseph. "What Research Say to the Classroom Teacher:Critical Thinking". Social Education, 37(1), 1973: 67-69.
- Dewey, J. How to Think. Boston D.C. heath , 1993.
- Ennis , R.H. A Logical Basic of Measuring Critical Thinking Skills. Journal of Education Leadership, 1985: 45-48
- Harnadek, Anita. Critical Thinking : Book one. California: Midwest Puplication, 1989.
- Hudgins, B.B. Learning and Thinking. Illinois: P.E. Peacock . Halpern and Nummedal., 1977.
- James A . Banks . Teaching Strategies for the Social Studies : Inquiry , Valuing , and Decision – Making , 2 ed . Massachusett : Addison – Wesley Publishing , 1971 .
- Lipmann ,M . Critical Thinking – What can it be ? Education Leadership 46. 1 (September) ,1988
- Lumpkin, C.R. Effects of Teaching Critical Thinking Skills on The Critical Thinking Ability, Achievement, and Retention of Social Studies. Content by Fifth and Sixth Graders(Fifth-Graders). PHD. Auburn University, 1990.
- Moore, B.N. and R.Parker. Critical Thinking : Claims and Arguments in Everyday Life. Califonia : Mayfield, 1986.
- Paul. R. Teaching Critical Thinking. California: center for critical thinking and moral critique, 1993.

Skinner , Ballou S . Cognitive Development : Pre-re quisite Thinking . The Clearing House , 1976

Suchman, R , J . The Elementary School Training Programe in Scientfic Inquiry . Principal Investigator , 1962.

Watson, G and Glaser , E.M. Watson Glaser Critical Thinking Appraisal Manual. New York: Harcourt, Brace and world , 1964.

Watson, G. and Glaser, E.M. Watson- Glaser Critical Thinking Appraisal.Texas: The psychological Corporation,1964.

Wilks . Susan . Critical and Creative Think : Strategies for Classroom Inquiry . Eleanor Curtain Publishing . Australia ,1995.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ดวงกมล สิ้นเพ็ง
อดีตอาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง
อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์วไลรัตน์ พุกนันทน์
อดีตข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
4. อาจารย์พจมาลย์ เพ็งปาน
ข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา

เรื่อง : การสถาปนากรุงศรีอยุธยา

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา ถือเป็นช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ไทย ที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงมาก โดยเริ่มต้นจากเหตุการณ์การสถาปนากรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 1893 ซึ่งเกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการ และปัจจัยเหล่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อกรุงศรีอยุธยา ในเวลาต่อมา

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. ผู้เรียนสามารถ อธิบายถึงปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การสถาปนากรุงศรีอยุธยาได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2. ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของสภาพการเมืองการปกครอง และลักษณะทางภูมิศาสตร์ อันนำมาสู่การสถาปนากรุงศรีอยุธยาได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

อาณาจักรอยุธยา เป็นอาณาจักรสำคัญของสยามและของชนชาติไทยในอดีต มีอายุอยู่ในช่วง พ.ศ. 1893-2310 โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่ กรุงศรีอยุธยา นับเป็นอาณาจักรซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองจนอาจถือได้ว่าเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองมั่งคั่งที่สุดในภูมิภาคสุวรรณภูมิ อีกทั้งยังเป็น

อาณาจักรที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับหลายชาติ เช่น จีน เวียดนาม อินเดีย ญี่ปุ่น เปอร์เซีย รวมทั้งชาติตะวันตก เช่น โปรตุเกส สเปน ดัตช์ และฝรั่งเศส เคยมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล โดยมีประเทศราชแผ่ขยายไปจนถึงรัฐฉานของพม่า อาณาจักรล้านนา มณฑลยูนนานและมณฑลชานสี อาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรจำปา และคาบสมุทรมลายูในปัจจุบัน ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการสถาปนากรุงศรีอยุธยา นั้น มีดังนี้

1. ที่มาของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือ พระเจ้าอู่ทอง ผู้ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยา นั้น ยังไม่แน่ชัดว่า ถิ่นเดิมของพระองค์นั้นอยู่ที่ใด มีแนวความคิดที่แตกต่างกันอย่างมากเกี่ยวกับที่มาของสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง เป็นต้นว่า เป็นเจ้าเมืองขึ้นของสุโขทัยมาก่อน , เป็นเชื้อพระวงศ์จากจีนมีนามว่า เจ้าอู่ , เป็นเชื้อพระวงศ์ของขอม(เขมร) ฯลฯ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ จากหลักฐานที่ชัดเจนหลายประการ ก็ทำให้สรุปได้ในระดับหนึ่งว่า ดินแดนเดิมของพระเจ้าอู่ทองนั้น น่าจะเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตภาคกลางของไทยในปัจจุบัน และน่าจะเคยได้รับอิทธิพลอิทธิพลจากอาณาจักรทวารวดีโบราณมาก่อนด้วย เพราะพระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนานครแห่งนี้ขึ้น ด้วยชื่อเต็มๆว่า “กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดี ศรีอยุธยา” ซึ่งนาม “อยุธยา” นี้ แปลว่า “นครที่ไม่พ่ายแพ้”

2. มูลเหตุของการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เชื่อว่าพระเจ้าอู่ทองทรงอพยพผู้คนหนีโรคห่า ซึ่งนักประวัติศาสตร์ น่าจะเป็น “กาฬโรค” ซึ่งระบาดอยู่ทั่วโลกในขณะนั้น และได้ร่วมมือกับ “ขุนหลวงพะงั่ว” เจ้าแห่งเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งภายหลังเป็นต้นพระราชวงศ์สุพรรณภูมิ แล้วร่วมมือกันเพื่อสถาปนา “กรุงศรีอยุธยา” ขึ้นในดินแดนที่มีชัยภูมิอันเหมาะสม เพราะถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำเกือบทั้งหมด สามารถใช้แม่น้ำเป็นคูเมือง ป้องกันข้าศึกศัตรูได้ และอยู่ไม่ไกลจากปากอ่าวไทยจนเกินไป สะดวกต่อการติดต่อค้าขายกับต่างแดน เหตุการณ์ตามพงศาวดารนี้ ทำให้นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า พระเจ้าอู่ทอง คงได้ครองครองดินแดนแถบอยุธยาและลพบุรี(ละโว้) มาก่อน และได้้นำแคว้นละโว้-อโยธยา นี้ มาผูกสัมพันธ์ไมตรีกับแคว้นสุพรรณภูมิ ซึ่งมีเมืองสุพรรณบุรีเป็นศูนย์กลางของแคว้น การร่วมมือกันของสองแคว้นที่ต่างก็เป็นแคว้นของคนไทยนี้ ทำให้กรุงศรีอยุธยาถูกสถาปนาขึ้น และจะเจริญเติบโตจนกลายเป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรสยามอย่างแท้จริงต่อไป

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงภาพโบราณสถานสำคัญๆ ในกรุงศรีอยุธยา เช่น วัดพระศรีสรรเพชญ์ดาญาณ ฯลฯ ให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบว่า โบราณสถานนี้ เกิดในสมัยใดของประวัติศาสตร์ไทย

2. ครูแสดงภาพพระบรมราชานุสาวรีย์ พระเจ้าอู่ทอง แล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบว่า นี่ คือภาพของผู้ใด พระองค์ท่านมีที่มา พระราชประวัติและมีความสำคัญอย่างไร ต่อประวัติศาสตร์ ไทย และต่อกรุงศรีอยุธยา

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามว่า “ พระเจ้าอู่ทองทรงมีพระราชประวัติอย่างไร” และ “เหตุใด พระเจ้าอู่ทองจึงทรงเลือกสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้น ณ ที่นั้น” แล้วให้นักเรียนลงคิดวิเคราะห์ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การสถาปนากรุงศรีอยุธยา โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย เมื่อครั้งสถาปนากรุงศรีอยุธยา จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ เป็นต้นว่า

- สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ขอมโบราณ จริงหรือไม่
- บริเวณที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยา มีชัยภูมิโดยธรรมชาติ ที่เหมาะสมต่อการป้องกันพระนคร จริงหรือไม่ อย่างไร
- บริเวณที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยา มีความอุดมสมบูรณ์ รองรับการค้าทางน้ำกับนานาชาติ ได้ จริงเหมาะสมต่อการสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้น จริงหรือไม่ อย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารที่จะทำการแจกให้แต่ละกลุ่ม มีดังนี้

- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
- ฯลฯ

จากนั้นจึงให้แต่ละกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าได้จากเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา เหล่านั้น มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เมื่อครั้งสถาปนากรุงศรีอยุธยา ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยา
2. ภาพโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ ในสมัยอยุธยา
3. เอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย อยุธยา

การวัดและประเมินผล

1. จากพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

วิธีการ - สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เกี่ยวกับการถามและการตอบคำถามในเนื้อหา
ทั่วไป

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เริ่มแรกของ สมัยต้น ยุคยา

เรื่อง : สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

สภาพการเมืองการปกครองของกรุงศรีอยุธยา ก่อนหน้าการปฏิรูปในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นั้น องค์พระมหากษัตริย์ทรงทำหน้าที่ปกครองโดยตรง มีการแย่งชิงราชสมบัติบ่อยครั้ง มีกรมกองของขุนนางช่วยบริหารงานบ้าง , เศรษฐกิจการค้าขายยังไม่เฟื่องฟูมากนัก , สภาพสังคมมีจารีตประเพณีต่างๆที่ได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา และ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อยู่มาก

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถ อธิบายสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้นได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่ลักษณะสำคัญของสภาพทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้นได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

ด้านการเมืองการปกครอง ในช่วงต้นของสมัยอยุธยา นั้น มีการแย่งราชสมบัติกันระหว่างราชวงศ์อู่ทอง และราชวงศ์สุพรรณภูมิหลายครั้ง การปกครองทั่วไปในเมืองหลวง มีหน่วยงานทางราชการหลักๆ เพียง 4 กรม คือ เวียง , วัง , คลัง , นา หรือที่เรียกกันว่า “จตุสดมภ์” หัวเมืองโดยรอบก็ให้มีอำนาจปกครองตนเอง โดยส่งพระบรมวงศานุวงศ์สำคัญไปปกครองเมืองหน้าด่าน(เมืองลูกหลวง) ทั้ง 4 ทิศ คือ เมืองลพบุรี ทางเหนือ , เมืองนครนายก ทางตะวันออก , เมืองพระประแดง ทางใต้ และเมืองสุพรรณบุรี ทางตะวันตก

พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาแต่ละพระองค์ ได้พยายามขยายอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยาออกไปเรื่อยๆ ด้วยวิธีการเกณฑ์ไพร่พลไปสู้รบบ้าง เชื่อมสัมพันธ์ทางเครือญาติกับราชวงศ์ที่มีอำนาจเหนือดินแดนต่างๆบ้าง ซึ่งด้วยชัยภูมิที่ดีของกรุงศรีอยุธยา ที่สามารถเข้าไปยังตอนในของแผ่นดินเพื่อหาทรัพยากรต่างๆได้โดยง่าย ขณะเดียวกันก็อยู่ไม่ไกลจากทะเล ทำให้สามารถติดต่อค้าขายกับต่างแดนได้โดยง่าย จึงทำให้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา ขยายตัวเหนือแว่นแคว้นอื่นๆของคนไทยอย่างรวดเร็ว เป็นต้นว่า ในกรณีของแคว้นสุโขทัยนั้น ราชวงศ์สุพรรณภูมิแห่งกรุงศรีอยุธยาก็มักเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีด้วยการอภิเษกสมรสกับเชื้อพระวงศ์สุโขทัยอยู่เสมอ เป็นเหตุให้เมื่อพระมหากษัตริย์ราชที่ 4 (พระบรมपाल) แห่งสุโขทัยเสด็จสวรรคตแล้วนั้น สมเด็จพระเจ้าสามพระยา จึงทรงตั้งพระราชโอรสของพระองค์ คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ขึ้นครองพิชณูโลก และแคว้นสุโขทัยทั้งหมดแทน โดยทรงอ้างว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ก็มีพระราชมารดาเป็นเชื้อพระวงศ์สุโขทัยอยู่แล้ว หรือในกรณีของแคว้นนครศรีธรรมราชนั้น ทางอยุธยาก็ได้เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกันได้โดยง่าย จนเมื่ออำนาจของกรุงศรีอยุธยาซึ่งเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนของกำลังไพร่พลและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ จึงแผ่ขยายไปครอบครองแคว้นนครศรีธรรมราชได้โดยตรงในที่สุด

ด้านเศรษฐกิจ กรุงศรีอยุธยายังให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรม และได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่จากการเก็บจังกอบ (ภาษีผ่านด่าน) , อากร (ภาษีอาชีวะ) , ส่วย (ภาษีแทนแรงงานและบรรณาการ) และฤชา (ค่าธรรมเนียมของรัฐ) โดยการค้ากับต่างประเทศยังไม่เฟื่องฟูมาก และเป็นการค้ากับอาณาจักรโดยรอบที่ไม่ไกลมากนัก

ด้านสภาพสังคมและวัฒนธรรม ก็คล้ายคลึงกับสมัยสุโขทัย เพียงแต่อยุธยานั้นรับอิทธิพลของขอมโบราณและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอยู่ค่อนข้างมาก สถานะของพระมหากษัตริย์เป็นดังสมมติเทพ หรือเทวราชา ผู้เป็นดังพระนารายณ์(พระวิษณุ) อวดารลงมาปกครองไพร่ฟ้า

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงภาพแผนที่อาณาเขตกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบว่า การปกครองในอาณาจักรที่มีขนาดไม่ใหญ่โตนั้น น่าจะเป็นอย่างไร

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “ การปกครองเมืองขนาดเล็ก สมัยโบราณ น่าจะเป็นอย่างไร ” และ “เศรษฐกิจ และสังคม สมัยอยุธยาตอนต้น น่าจะเป็นอย่างไร” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับสภาพทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยอยุธยาตอนต้น จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- ระบบการปกครองภายในและภายนอกกรุงศรีอยุธยา น่าจะมีลักษณะเป็นอย่างไร
- การค้าขายกับต่างประเทศ ในสมัยอยุธยาตอนต้น มีลักษณะเป็นอย่างไร
- อิทธิพลทางศาสนาส่งผลต่อการปกครองกรุงศรีอยุธยาอย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับสภาพทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนต้น
2. ภาพโบราณสถานหรือโบราณวัตถุสำคัญ ในสมัยอยุธยาตอนต้น
3. เอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย อยุธยา

การวัดและประเมินผล

1. จากพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน
- วิธีการ - สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เกี่ยวกับการถามและการตอบคำถามในเนื้อหา
 ทั่วๆไป

ตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 (แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา
เรื่อง : การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
 ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

การขยายตัวของอาณาจักรอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นำมาสู่การ
 ปฏิรูปการเมืองการปกครองหลายประการ ซึ่งรูปแบบการปกครองที่ปฏิรูปในครั้งนี้ จะถูกใช้จัด
 ระเบียบการปกครองราชอาณาจักรสยามไปอีกยาวนานหลายร้อยปี

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถ อธิบายการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตร
 โลกนาถได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่
 ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

ในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้น อาณาจักรอยุธยาได้ขยายออกไปอย่าง
 กว้างขวาง มีเขตแดนและไพร่ฟ้าสาบมัญชนเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เป็นเหตุให้ระบบการปกครอง
 เดิมที่กรุงศรีอยุธยาเคยใช้นั้น ไม่เพียงพอต่อการปกครองอาณาจักรที่ใหญ่โตขึ้นนี้ นอกจากนั้น

บรรดาเชื้อพระวงศ์ที่ปกครองหัวเมืองหน้าด่าน (เมืองลูกหลวง) ที่อยู่โดยรอบกรุงศรีอยุธยา นั้น มักนำกองกำลังไพร่พลของตน บุกเข้ามาแย่งราชสมบัติที่กรุงศรีอยุธยาอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุเหล่านี้ นำมาสู่การปฏิรูปการปกครองอาณาจักรครั้งใหญ่ ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งรูปแบบการปกครองที่ปฏิรูปขึ้นในรัชสมัยนี้ จะถูกใช้ไปอีกเกือบ 400 ปี โดยมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก จนกระทั่งถูกยกเลิกไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5

การปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นั้น มีรายละเอียดดังนี้

การปฏิรูปการปกครองในส่วนกลาง (ในส่วนของเมืองหลวง)

- เพิ่มตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีขึ้นอีก 2 ตำแหน่ง คือตำแหน่ง “ สมุหกลาโหม ” ดูแลกิจการทางทหาร และตำแหน่ง “ สมุหนายก ” ดูแลกิจการทางพลเรือน
- ตราพระบัญญัติกฎหมายที่ชื่อว่า “ พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนและนาทหารหัวเมือง ” เพื่อจัดระบบศักดินาให้เป็นระเบียบ พร้อมทั้งระบุหน้าที่ของบุคคลตามแต่ตำแหน่งและศักดินาของตน **การปฏิรูปการปกครองในส่วนภูมิภาค** ได้จัดแบ่งหัวเมืองต่างจังหวัดออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. หัวเมืองชั้นใน (หัวเมืองจัตวา)

เป็นกลุ่มหัวเมืองที่อยู่ล้อมรอบกรุงศรีอยุธยาทั้ง 4 ทิศ แต่เดิมเรียกว่า “เมืองลูกหลวง” มักถูกปกครองโดยพระบรมวงศานุวงศ์ เพื่อให้เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันอริราชศัตรู แต่กลายเป็นว่า ผู้ที่ปกครองเมืองลูกหลวง มักนำกองทัพบุกกรุงศรีอยุธยาเพื่อแย่งราชสมบัติ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงทรงเปลี่ยนให้เมืองเหล่านี้เป็น หัวเมืองชั้นใน (หัวเมืองจัตวา) และยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมืองผู้มีอำนาจสิทธิขาดในเมืองเหล่านี้ เปลี่ยนเป็นตำแหน่ง “ผู้รั้ง” แทน โดยผู้รั้งเมืองนี้ไม่มีสิทธิบริหาร เก็บภาษี หรือเกณฑ์ไพร่พลได้ตามใจชอบ แต่ต้องรอนโยบายและการสั่งการโดยตรงจากกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น

2. หัวเมืองชั้นนอก (เมืองพระยามหานคร)

เป็นหัวเมืองดินแดนไทยภายในราชอาณาจักรสยาม ที่อยู่ตั้งแต่เลยหัวเมืองชั้นนอกไปจนถึงเขตแดนเชื่อมต่อกับราชอาณาจักรต่างแดนอื่นๆโดยรอบ หัวเมืองเหล่านี้มีจำนวนมากและตั้งอยู่ห่างจากกรุงศรีอยุธยาราชธานี ดังนั้นกรุงศรีอยุธยาจึงให้เจ้าเมืองนั้นมีอำนาจเต็มที่ในการบริหาร หัวเมืองประเภทนี้เรียกอีกชื่อว่า เมืองพระยามหานคร เนื่องจากผู้ที่ปกครองเมืองจะได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยา

หัวเมืองชั้นนอกนั้นมีเมืองจำนวนมาก แต่ละเมืองมีขนาด จำนวนประชากร ความสำคัญทางที่แตกต่างกัน จึงมีการแบ่งหัวเมืองชั้นนอกออกเป็น 3 ระดับคือหัวเมืองเอก , โทและตรีตามลำดับ

3. หัวเมืองประเทศราช (อาณาจักรที่ป็นเมืองขึ้น)

ในสมัยอยุธยา หัวเมืองที่อยู่ไกลออกไปจากภาคกลางและภาคใต้ของไทยปัจจุบัน จะเริ่มเป็นเขตของราชอาณาจักรอื่นๆที่มีกลุ่มเชื้อชาติ ภาษา หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกับกลุ่มคนไทยในแถบภาคกลาง เช่น อาณาจักรล้านนาในภาคเหนือของไทยปัจจุบัน อาณาจักรมอญ อาณาจักรเขมร อาณาจักรลาวล้านช้าง กลุ่มรัฐมลายู เป็นต้น ดังนั้นหากยึดครองเมืองหลวงของอาณาจักรเหล่านี้ได้ จะปล่อยให้อาณาจักรเหล่านี้ปกครองตนเอง โดยมีภาระผูกพันคือ ส่งบรรณาการ และส่งทหารมาช่วยรบศึกต่างๆ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงรูปพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จังหวัดอยุธยา ให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบว่าพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ มีพระราชกรณียกิจใดที่โดดเด่นบ้าง

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “ สภาพของราชอาณาจักรอยุธยา ก่อนสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นั้นเป็นอย่างไร ” และ “ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงดำเนินการปฏิรูปการเมืองการปกครองราชอาณาจักรอยุธยา อย่างไรบ้าง ” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- มีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงตัดสินใจพระราชปฏิรูปประเทศ

- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีลักษณะอย่างไรบ้าง
- การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ส่งผลต่อสภาพการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ , สังคมและวัฒนธรรม ของราชอาณาจักรสยาม อย่างไรบ้าง
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนต้น
2. ภาพพระบรมราชานุสาวรีย์ ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เริ่มแรกของ สมัยต้น อยุธยา

เรื่อง : ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

การแย่งชิงราชสมบัติกันโดยเหล่าพระราชวงศ์แห่งอยุธยา , ความขัดแย้งระหว่างพระ
ราชวงศ์สุพรรณภูมิของอยุธยาและราชวงศ์สุโขทัยที่ครองพิษณุโลก รวมถึงการขยายอำนาจของ
จักรวรรดิพม่า ในรัชสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง ล้วนเป็นสาเหตุนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่
1 ในพ.ศ. 2112

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่
1 ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1
ได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2112 นั้น มีสาเหตุปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

สาเหตุปัจจัย จากภายในราชอาณาจักร

1. การแย่งราชสมบัติภายในกรุงศรีอยุธยา หลังจากการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 นั้น สมเด็จพระหน่อพุทธางกูร ผู้ครองราชสมบัติสืบต่อมานั้น เริ่มละเลยกิจการบ้านเมือง แล่นไปตั้งสมเด็จพระรัชสุริยราชกุมาร ซึ่งมีพระชนม์พรรษาเพียง 5 พรรษา ให้สืบราชสมบัติต่อ สมเด็จพระไชยราชาฯ พระราชโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งขณะนั้นครองอำนาจอยู่ที่พิษณุโลก จึงทรงนำกองทัพไพร่พลของพระองค์ บุกลงมากรุงศรีอยุธยาเพื่อชิงราชสมบัติจากพระรัชสุริยราชกุมาร ได้สำเร็จ

ท้าวศรีสุดาจันทร พระมเหสีของสมเด็จพระไชยราชาฯ ได้คบชู้กับขุนวรวงษาธิราช และทำการวางยาพิษปลงพระชนม์สมเด็จพระไชยราชาธิราช แล้วใส่ความ “พระเถียรราชา” พระอนุชาต่างพระราชมารดาของสมเด็จพระไชยราชาธิราช จนต้องเสด็จหนีไปบวชเป็นพระภิกษุ จากนั้นท้าวศรีสุดาจันทร ก็ได้วางยาพิษปลงพระชนม์สมเด็จพระยอดฟ้า พระราชบุตรเลี้ยงที่ครองราชสมบัติอยู่อีกด้วย พร้อมกับกำจัดขุนนางที่ต่อต้าน แล้วจึงทรงให้สถาปนาขุนวรวงษาธิราช ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์

ภายหลังพระเถียรราชาและพระศรีสุริโยไทผู้เป็นมเหสี ได้ร่วมมือกับขุนนางหลายกลุ่ม นำกองทัพเข้าจับกุมและปลงพระชนม์ท้าวศรีสุดาจันทรและขุนวรวงษาธิราชเสีย และพระเถียรราชาได้ขึ้นครองราชสมบัติกรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า “ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ”

2. ความขัดแย้งระหว่างราชวงศ์สุพรรณภูมิที่อยุธยา กับราชวงศ์สุโขทัยที่พิษณุโลก พ.ศ. 2106ทัพพม่าของพระเจ้าบุเรงนองมุ่งหน้าโจมตีหัวเมืองทางเหนือของไทย ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่พิษณุโลก พระมหาธรรมราชาแห่งราชวงศ์สุโขทัย ที่ครองเมืองพิษณุโลกอยู่ทรงสู้ไม่ได้ จึงยอมแพ้และต้องยกพระนครสุพรรณบุรีไปเป็นตัวประกัน พระเจ้าบุเรงนองทรงพอใจด้วยการยกย่องพระมหาธรรมราชา บวกกับการที่ราชสำนักอยุธยาจะวางสงสัยไม่ไว้วางใจพระองค์ เป็นเหตุให้พระมหาธรรมราชา เริ่มสนิทกับฝ่ายพม่ามากกว่าอยุธยา แล่นภายหลังพระมหินทราธิราช ราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงแตกหักกับพระมหาธรรมราชา ด้วยการบุกไปชิงตัวพระเทพกษัตริย์ผู้เป็นพระพี่นางของพระองค์ และเป็นมเหสีของพระมหาธรรมราชา ให้ลงมาประทับที่กรุงศรีอยุธยา อีกด้วย

สาเหตุปัจจัย จากภายนอกราชอาณาจักร

ราชวงศ์พม่าขณะนั้นเรื่องอำนาจสูงสุดในรัชสมัยของ “พระเจ้าตะเบงชเวตี้” พระองค์ทรงรวมหัวเมืองพม่าที่แตกแยกเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันได้ แล่นยังยึดราชอาณาจักรมอญไว้ได้ พระเจ้าตะเบงชเวตี้ทรงเห็นกรุงศรีอยุธยาว่าอ่อนยานานปี จึงทรงส่งกองทัพใหญ่มาโจมตีกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ไม่สำเร็จ หลังจากการพ่ายแพ้ครั้งนั้น พระเจ้าตะเบงชเวตี้ หันเข้าหาสุวารีโคพิชสุวารีอั้ง ไม่อาจว่าราชการได้ ภายหลัง พระเจ้าตะเบงชเวตี้ก็ได้ถูกชาวมอญในกรุงหงสาวดี ก่อการกบฏ

และลอบสังหาร บุเรงนองผู้เป็นพี่เขยจึงต้องยกทัพเข้าปราบ และสถาปนาพระองค์เป็นพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่า

พระเจ้าบุเรงนองทรงเป็นพระมหากษัตริย์พม่าที่ทรงปรีชาสามารถสูงที่สุดในยุคนั้น ทรงยึดครองแคว้นแคว้นใหญ่ในอ่าวไทยได้เกือบทั้งหมด รวมทั้งเข้าตีสยามใน พ.ศ. 2111 โดยอ้างเหตุว่า อยุธยาแก้ปัญหาพิชฌัญญุโลกซึ่งเป็นไมตรีกับพม่าอยู่ กองทัพกรุงศรีอยุธยาพยายามต่อต้านอย่างสุดกำลัง ในที่สุดพระเจ้าบุเรงนองจึงใช้วิธีส่ง “พระยาจักรี” เข้ามาเป็นไส้ศึก เมื่อการป้องกันกรุงศรีอยุธยาอ่อนแอลง ในที่สุด วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2112 จึงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูฉายวีดิทัศน์เรื่อง “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช” จากที่กองทัพของพระเจ้าบุเรงนอง ยกเข้าตีกรุงศรีอยุธยาในพ.ศ. 2112 ได้สำเร็จ พร้อมกับตั้งคำถามชวนคิดว่า เหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ในพ.ศ. 2112 ขึ้นได้ ในประวัติศาสตร์ไทย

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “อะไรนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ” และ “ความขัดแย้งภายในของอยุธยา นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ได้อย่างไร” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- มีปัจจัยใดบ้างทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1
- ความขัดแย้งใดบ้างของพระราชวงศ์สยาม ที่ส่งผลให้เกิดการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1
- การเรืองอำนาจของจักรวรรดิพม่าในรัชสมัยของพระเจ้าบุเรงนองนั้น ส่งผลให้เกิดการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ได้อย่างไร

- ๔๗๔

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
- ๔๗๔

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนต้น
2. วีดิทัศน์เรื่อง “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช”
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
  - ๔๗๔
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : ปลายเวลา อยุธยา มหานคร

เรื่อง : การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

สยาม ตกเป็นประเทศราชเมืองขึ้นของจักรวรรดิพม่าอยู่ราว 15 ปี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงทรงประกาศอิสรภาพให้สยามได้สำเร็จ หลังจากนั้น ราชอาณาจักรสยามภายใต้การปกครองของราชวงศ์สุโขทัย ก็เจริญรุ่งเรืองมากขึ้น จนกลายเป็นอาณาจักรที่ทรงอำนาจในภูมิภาคนี้แห่งหนึ่ง

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายการประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2. ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัยได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

พ.ศ.2112 ถึง 2127 สยามเป็นประเทศราชเมืองขึ้นของพม่า พระเจ้าบุเรงนองได้ตั้ง “สมเด็จพระมหาธรรมราชา” พันธมิตรของพระองค์ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์อยุธยา สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงสืบเชื้อสายราชวงศ์พระร่วง ที่เคยปกครองสุโขทัย จึงเรียกราชวงศ์นี้ว่าราชวงศ์

สุโขทัย ในเวลาต่อมา สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงขอเชิญตัวสมเด็จพระนเรศวรผู้เป็นราชบุตรที่ถูกจับไปเป็นตัวประกันที่พม่า กลับมาสยาม โดยตั้งให้เป็นเจ้าผู้ปกครองพิษณุโลก และเป็นพระมหาอุปราชาอีกด้วย

การประกาศอิสรภาพ ใน พ.ศ. 2127

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักรบ ผู้ทรงพระปรีชาสามารถด้านการรบและทรงปกครองอย่างเข้มงวด จึงเป็นเหตุให้กองทัพสยามมีประสิทธิภาพสูงขึ้นโดยลำดับ หลังจากพระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่าเสด็จสวรรคตไปแล้ว ราชสำนักพม่าในสมัยของพระเจ้านันทบุเรง ไม่ไว้วางพระทัย จนเป็นเหตุให้มีการส่งคนมาลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระนเรศวร สมเด็จพระนเรศวรจึงถือเหตุนี้ เป็นเหตุให้ประกาศตัดขาดจากการเป็นเมืองขึ้นของพม่า ทรงประกอบพิธีประกาศอิสรภาพขึ้นอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2127 ราชสำนักพม่าที่กรุงหงสาวดีได้ส่งกองทัพมาโจมตีสยามหลายครั้ง แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถผู้เป็นพระอนุชา ได้นำแม่ทัพนายกองใหญ่หน่วยและไพร่พลทั้งหลายออกรบอย่างกล้าหาญ และได้ชัยชนะมาโดยตลอด พระเจ้านันทบุเรงจึงส่งกองทัพที่มเหสีมาที่สุด โดยให้ มังสามเกียด ผู้เป็นพระมหาอุปราชาของพม่านำทัพมาเองในพ.ศ. 2135 คือครั้งนั้นรู้จักกันดีว่า “สงครามยุทธหัตถี” นั่นเอง ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงได้ชัยชนะ หลังจากนั้น ด้วยความที่สมเด็จพระนเรศวรทรงรบเก่งและรบเกือบตลอดเวลา จึงขยายเขตอิทธิพลไปอีกมากมาย

อาณาจักรสยามที่รุ่งเรืองทางการค้า

สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงครองราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงดำเนินนโยบายการขยายเขตอิทธิพลของสยามลง รัชสมัยนี้เป็นสมัยที่ชาวดัตช์ ได้เรื่องอำนาจทางทะเล อยู่ยกยาจึงเริ่มติดต่อทำการค้ากับเนเธอร์แลนด์ โดยส่งออกสินค้า ทำกำไรได้อย่างมหาศาล ในช่วงปลายรัชสมัยนั้น ได้เกิดเหตุเจ้าฟ้าสุทัศน์พระมหาอุปราชาทรงน้อยพระทัยที่ถูกใส่ความเป็นกบฏ จึงกระทำการปลงพระชนม์พระองค์เอง สมเด็จพระเอกาทศรถจึงเสียพระราชหฤทัยมาก และเสด็จสวรรคตตามไป พระราชสมบัติจึงตกแก่สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ พระราชโอรสพระองค์รอง ผู้มีพระวรกายอ่อนแอ มีขุนนางหลายกลุ่มคิดก่อการกระด้างกระเดื่อง โดยเฉพาะกลุ่มของ “เจ้าโล” ซึ่งเป็นลูกขุนนางชั้นสูง เจ้าโลผู้นี้จึงคบคิดกับ “พระพิมลธรรม (พระเจ้าทรงธรรม)” ผู้เป็นพระราชโอรสของพระเอกาทศรถที่เกิดแต่พระสนม ก่อการชิงราชสมบัติได้สำเร็จ จับสมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ปลงพระชนม์เสีย

รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ทรงเลื่อนเจ้าโลขึ้นเป็นถึง พระยาศรีวิรวงศ์ นำเสียดายที่ทรงครองราชย์ได้เพียง 8 ปี ก็เสด็จสวรรคตอย่างเป็นทางการ เป็นปริศนา แกรมก่อนหน้านั้นก็ทรงปรารถนาให้พระราชโอรสพระชนมายุ 15 พรรษา ได้ครองราชย์แทนพระอนุชา เจ้าโลจึงดำเนินการตามแผนนี้

ปลงพระชนม์พระอนุชา และตั้งพระราชโอรสนั้นให้ขึ้นครองราชย์ พระนามว่า “สมเด็จพระเชษฐาธิราช”

การจบลงของราชวงศ์สุโขทัย

สมเด็จพระเชษฐาธิราชครองราชย์โดยอำนาจทั้งหมดตกอยู่ในมือของเจ้าไผ่ ซึ่งได้รับการเลื่อนยศขึ้นเป็นถึงเจ้าพระยาภักลาโหมสุริยวงศ์ ครั้งหนึ่งเมื่อเจ้าพระยาภักลาโหมจัดงานศพมารดา อย่างยิ่งใหญ่ขุนนางใหญ่น้อยไปร่วมงานหมด พระองค์จึงกริ้วและตรัสว่าจะจับเจ้าพระยาภักลาโหม เจ้าพระยาภักลาโหมจึงอ้างเหตุนี้ยกกองกำลังไพร่พลเข้ายึดอำนาจในพระราชวัง และนำสมเด็จพระเชษฐาธิราชไปสำเร็จโทษประหาร จากนั้นทรงตั้ง “พระอาทิตย์วงศ์” พระราชโอรสอีกพระองค์หนึ่งของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ขึ้นครองราชสมบัติก่อน ระวังนั้นเชื้อพระวงศ์หรือขุนนางใหญ่น้อยที่แสดงท่าทีกระด้างกระเดื่องก็จะถูกกำจัดไปเรื่อยๆ เมื่อไม่มีผู้ใดต่อต้านแล้ว เจ้าพระยาภักลาโหมก็ประชุมขุนนาง กล่าวว่พระอาทิตย์วงศ์ทรงเป็นเด็ก เขาแต่เที่ยวเล่นไม่สนใจกิจการบ้านเมือง จึงเห็นควรให้ปลดลงจากพระราชบัลลังก์ และก้สถาปนาพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ นามว่าสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 5 หรือ “สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง” แห่งราชวงศ์ปราสาททอง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูฉายวีดิทัศน์เรื่อง “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ฉากที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ พร้อมกับตั้งคำถามชวนคิดว่า หลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 สยามสามารถประกาศอิสรภาพได้อย่างไร และมีสภาพการณต่อไปเช่นไรภายใต้ราชวงศ์สุโขทัย

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1 . ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพได้อย่างไร” และ “สยามในราชวงศ์สุโขทัย มีการติดต่อค้าขายกับนานาชาติจนรุ่งเรืองได้อย่างไร” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ การประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2 . แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงประกาศอิสรภาพได้สำเร็จ
- ความเจริญรุ่งเรืองทางการเมือง , เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยราชวงศ์สุโขทัยนี้เป็นอย่างไร
- มีปัจจัยใดบ้าง ที่นำมาสู่การสิ้นสุดลงของราชวงศ์สุโขทัย
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับการประกาศอิสรภาพ และความเจริญในสมัยราชวงศ์สุโขทัย ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้น ๆ แล้วส่งเป็นกรบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนปลาย
2. วีดิทัศน์เรื่อง “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช”
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : ปลายเวลา อยุธยา มหานคร

เรื่อง : ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง จำนวนคาบ
1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

สยาม ในสมัยราชวงศ์ปราสาททองนั้น เป็นช่วงเวลาที่สยามมีการติดต่อกับ
นานาชาติอย่างกว้างขวาง จนเป็นเหตุให้ประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่ง ขณะเดียวกันก็ทำให้
ชาวต่างชาติเข้ามาอิทธิพลในสยามอย่างมาก จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ราชวงศ์ปราสาททอง
สิ้นสุดลง

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัย
ราชวงศ์ปราสาททองได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับ
ต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททองได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

ความเจริญรุ่งเรืองในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่ของขุนนางไทย เช่น “สมุหกลาโหม” ให้มีอำนาจลดลง คือให้ควบคุมดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้ และให้ขุนนาง “สมุหนายก” ที่เคยคุมแค่ฝ่ายพลเรือน ขึ้นมาควบคุมหัวเมืองฝ่ายเหนือได้ด้วย และยังตั้งให้ “เจ้ากรมท่า” มีอำนาจดูแลหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออก เพื่อให้ขุนนางเหล่านี้ถ่วงดุลอำนาจกันเอง ในด้านการค้ากับต่างชาตินำความเจริญมั่งคั่งสูงสุดมาสู่สยาม สยามส่งเรือสำเภาไปค้าขายแข่งกับชาติอื่นๆ จนกระทั่งมีเหตุวิวาทกับฮอลันดา เนื่องจากแย่งกันไปค้าขายที่ญี่ปุ่น จนถึงขนาดที่ฮอลันดานำกองทัพเรือมาปิดปากอ่าวไทยก็มี

ในปลายรัชกาลนั้น สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระองค์ทรงเลือกเจ้าฟ้าไชยให้สืบพระราชสมบัติต่อ สมเด็จพระนารายณ์ราชโอรสอีกพระองค์ จึงทรงร่วมมือกับพระศรีสุธรรมราชา ผู้เป็นพระอนุชาของพระเจ้าปราสาททอง นำกองกำลังเข้าต่อสู้แย่งราชสมบัติจากเจ้าฟ้าไชยจนสำเร็จ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาได้ครองราชสมบัติก่อน หลังจากนั้นราว 3 เดือน สมเด็จพระนารายณ์ทรงอ้างเหตุที่พระชนินุชฎามาฟ้องว่า พระศรีสุธรรมราชาคิดลวมลาม เป็นเหตุยกกองทัพเข้าพระราชวังเพื่อแย่งราชสมบัติ ในที่สุดสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงได้ขึ้นครองราชสมบัติอยู่ชยา

ความเจริญรุ่งเรืองในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเลือกที่จะไว้ใจขุนนางข้าราชการทั้งหลายมากกว่า ประกอบกับสมัยนั้นเป็นสมัยที่เรียกว่า “ สมัยแห่งการค้า (The Age of Commerce) ” ของโลก พระองค์จึงทรงใช้ขุนนางต่างชาติเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ ในการถ่วงดุลอำนาจกับขุนนางไทย ช่วงต้นของรัชกาล พระองค์ทรงมีขุนนางไทยคนสำคัญอย่าง พระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ผู้เก่งกาจในการรบ กับ พระยาโกษาธิบดี (ปาน) ผู้เก่งกาจในทางการทูต และภายหลังถูกส่งไปติดต่อกับฝรั่งเศส ฝ่ายขุนนางต่างชาติ เมื่อต้นรัชกาลนั้น มีขุนนางเปอร์เซีย (อิหร่าน) หลายคนที่ทรงส่งเสริมให้มีอำนาจมาก แต่เมื่อก่อเหตุจู่ร้ายขู่บังคับหลวง หรือเหตุให้ทรงระแวงสงสัย พระองค์ก็จะทรงปลดไป สมัยนี้วัฒนธรรมไทยเจริญรุ่งเรืองมาก ถือเป็นหนึ่งในสามยุคทองของวรรณคดีไทย สมัยอยุธยา กวีสำคัญอย่าง “ศรีปราชญ์” ก็อยู่ในยุคนี้ แม้แต่หนังสือ “จินตตามณี” ที่ถือเป็นตำราเรียนของไทยเล่มแรก ก็ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้

การสิ้นสุดลงของราชวงศ์ปราสาททอง

กลางรัชกาล สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสนับสนุน “คอนสแตนติน ฟอลคอน” (ออกญาวิชยนทร์) ฟอลคอนทำตนเป็นตัวกลางเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงเข้ามามีอิทธิพลในสยามเป็นอย่างมาก เช่น สร้างป้อมปราการที่เมืองบางกอก , เข้ามามีอิทธิพลตามเมืองต่างๆ ทำให้ชาวสยามจำนวนมากไม่พอใจ ในที่สุดจึงเกิด “การรัฐประหารของพระเพทราชา” ขึ้น พระเพทราชาผู้นี้ เป็นขุนนางระดับรอง ท่าน กับ “หลวงสรศักดิ์” ลูกของท่านนั้น ไม่ชอบขุนนาง

ต่างชาติ ทำให้ขุนนางไทยจำนวนไม่น้อยมาภักดีด้วย พระเพทราชาได้ฉวยโอกาสขณะที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงชราภาพและประชวรหนัก บวกกับการเกิดกบฏแขกมกักระสันซึ่งทำให้กองกำลังของพลคอนที่ดูแลกรุงศรีอยุธยาอยู่นั้น อ่อนแอลง จึงนำกองทัพบุกขึ้นไปที่พระนารายณ์ราชธานีเวศน์ ลพบุรี จับตัวพลคอนและเชื้อพระวงศ์กับขุนนางที่ฝักใฝ่ต่างชาติประหารเสีย รอจนกระทั่งราวสองเดือน สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเสด็จสวรรคต พระเพทราชาจึงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ และด้วยความที่บ้านเดิมของพระองค์อยู่ที่บ้านพลูลหวง แขวงเมืองสุพรรณบุรี จึงเรียกราชวงศ์นี้ว่า “ราชวงศ์บ้านพลูลหวง”

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนดูภาพ “ป้อมวิชัยประสิทธิ์” ซึ่งเป็นป้อมปราการที่พระราชวังเดิม กรุงธนบุรี ที่สร้างโดยฝรั่งเศส ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พร้อมกับตั้งคำถามชวนคิดว่าการที่กองทัพฝรั่งเศสสามารถเข้ามาตั้งป้อมปราการในสยามได้นั้น น่าจะส่งผลกระทบต่อสยามสมัยนั้นอย่างไรบ้าง

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1 . ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “การค้ากับต่างชาติในสมัยราชวงศ์ปราสาททองเป็นอย่างไร” และ “อิทธิพลของชาติตะวันตก ในสยามสมัยราชวงศ์ปราสาททอง มีมากเพียงใด” แล้วให้นักเรียนลงคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ ความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2 . แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การค้ากับนานาชาติ ในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง เจริญรุ่งเรือง
- สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงรักษาพระราชอำนาจไว้ได้อย่างยาวนาน ได้อย่างไร
- เหตุใด ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ฝรั่งเศสจึงเข้ามามีอิทธิพลในสยามได้

มาก

- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 50 จดหมายเหตุฟอร์บั้ง
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับความรุ่งเรืองและการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ปราสาททอง ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนปลาย
2. ภาพ “ป้อมวิชัยประสิทธิ์” ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
3. เอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ วันวลิต
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 50 จดหมายเหตุฟอร์บั้ง
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย อยุธยา

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : ปลายเวลา อยุธยา มหานคร

เรื่อง : ความยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้ายในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ราชวงศ์บ้านพลูหลวง เป็นราชวงศ์สุดท้ายที่ปกครองกรุงศรีอยุธยา ก่อนสิ้นสุดสมัย
อยุธยาลงใน พ.ศ. 2310 ภายใต้การปกครองของราชวงศ์นี้ สยามยังคงความเป็นมหาอำนาจใน
ภูมิภาคนี้ไว้ได้ รวมทั้งยังมีการติดต่อค้าขายกับนานาชาติ และมีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ
อย่างต่อเนื่อง

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพความเจริญรุ่งเรืองของสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองของสยามใน
สมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวงได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

หลังจากปีบบังคับให้ทหารฝรั่งเศสออกไปจากสยามได้แล้ว สมเด็จพระเพทราชาก็ไม่ได้
ทรงปิดประเทศ ในความเป็นจริงนั้น กองทัพโปรตุเกสและฮอลันดาต่างก็เข้าช่วยพระเพทราชาใน

การขับไล่ฝรั่งเศส และยังปรากฏว่าในรัชสมัยนี้ ราชทูตจากฝรั่งเศสก็ยังคงถูกส่งมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระเพทราชาได้ตามปกติด้วย นอกจากนี้ก็เกิดเหตุการณ์กบฏขึ้นหลายครั้ง ที่สำคัญโดดเด่นก็เช่น กบฏธรรมเถียร , กบฏเมืองนครราชสีมา , กบฏบุญกว้าง ซึ่งกบฏทั้งหลายนั้น ล้วนถูกกองทัพหลวงกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชาปราบได้ทั้งสิ้น เมื่อทรงเสด็จสวรรคต ราชสมบัติก็ตกแก่หลวงสรศักดิ์ หรือ “สมเด็จพระเจ้าเสือ” ด้วยพระอุปนิสัยดูมากคล้ายเสือ แม้กระทั่งพงศาวดารบางฉบับยังกล่าวว่า พระเพทราชาทรงคิดจะมอบราชสมบัติให้ผู้อื่น แต่ไม่มีใครกล้ารับ เพราะกลัวพระเจ้าเสือมากนั่นเอง

ความเจริญรุ่งเรืองในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

สมเด็จพระเจ้าเสือครองราชย์อย่างสงบมั่งคั่งเพียงไม่กี่ปี เมื่อทรงสวรรคต ราชสมบัติก็มาตกแก่เจ้าฟ้าเพชรพระราชโอรสองค์โต หรือ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ” รัชสมัยนี้ยาวนานราว 24 ปี ไม่ปรากฏว่ามีความวุ่นวายหรือการก่อกบฏ และยังมีการขยายอำนาจออกไปยังราชอาณาจักรโดยรอบอีกด้วย เช่น มีการส่งกองทัพเข้าไปในเขมร เพื่อขับไล่อิทธิพลของญวน (เวียดนาม) นอกจากนี้เศรษฐกิจไทยก็ยังรุ่งเรืองเพิ่มขึ้นอีกจากการส่งออกข้าว ทั้งเงินสมัยราชวงศ์ชิง (แมนจู) , ชาว ซึ่งขณะนั้นถูกฮอลันดายึดครอง , อินเดีย ซึ่งขณะนั้นถูกอังกฤษยึดครอง ล้วนแล้วแต่ซื้อข้าวจากสยาม แต่เมื่อสิ้นรัชกาล ความวุ่นวายทางการเมืองก็กลับมาอีก หลักฐานใน “คำให้การชาวกรุงเก่า” บอกว่า แม้จะทรงตั้งเจ้าฟ้าพร พระอนุชา ให้เป็นวังหน้ามาเป็นเวลานาน แต่เมื่อมาถึงปลายรัชกาล พระราชโอรสพระองค์รองๆอย่าง เจ้าฟ้าอภัย กับ เจ้าฟ้าปรเมศร์ ต่างก็ฉวยโอกาสสังฆ์สมกำลังไพร่พลไว้ เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเสด็จสวรรคต พระราชโอรสทั้ง 2 จึงส่งกองทัพล้อมปิดวังหลวงเตรียมพิริครองราชย์ พร้อมส่งทัพไปสู้กับเจ้าฟ้าพร ด้วยพระปรีชาสามารถและประสบการณ์ที่มากกว่า จึงได้รับชัยชนะ เจ้าฟ้าอภัยกับเจ้าฟ้าปรเมศร์หนีไป และภายหลังถูกจับประหาร เจ้าฟ้าพรจึงขึ้นครองราชสมบัติ ผู้คนทั่วไปมักเรียกว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ”

ความเจริญรุ่งเรืองในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศนั้น ถือเป็นสมัยที่อาณาจักรสยามเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก รัชสมัยนี้ยาวนานถึง 26 ปี นักประวัติศาสตร์ไทยได้ยกย่องรัชสมัยนี้ไว้ว่า “เป็นยุคทองยุคที่ 3 ของวรรณคดีไทยสมัยอยุธยา” เพราะเป็นยุคที่มีวรรณคดีสำคัญเกิดขึ้นมากมาย ที่โดดเด่นที่สุดก็คือ “กาพย์เห่เรือ” ที่พระนิพนธ์โดยเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ราชโอรส ซึ่งเป็นคำประพันธ์ประกอบกระบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารค นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ศรีลังกาซึ่งขณะนั้นถูกชาวยุโรปยึดครองเกือบหมด จนพระพุทธศาสนาเสื่อมโทรมลง จึงได้ส่งทูตมาขอให้สยามส่งคณะสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา สมเด็จพระเจ้าบรมโกศก็ทรงส่งคณะสมณทูตไปสืบพระศาสนาได้สำเร็จ

แม้กระทั่งความสัมพันธ์กับพม่าในรัชสมัยนี้ก็ยังคงดีอยู่ เพราะเมื่อมีเหตุมอญกับพม่าทำศึกสงครามกัน พระองค์ก็ทรงจับชาวมอญที่ก่อเหตุไว้ และให้ที่พักพิงแก่ขุนนางพม่าที่หนีเข้ามาพึ่งพิงด้วย นำเสียดายว่า เมื่อพระองค์ทรงเสด็จสวรรคตใน พ.ศ. 2301 นั้น พม่าเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นราชวงศ์ใหม่ และราชวงศ์ใหม่นี้เอง ที่จะเป็นภัยต่อสยาม จนนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในที่สุด

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนดูภาพ “ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค” รวมทั้งเปิดวิดีโอบท “กาพย์เห่เรือ” ให้นักเรียนฟัง แล้วถามนักเรียนว่า “กาพย์เห่เรือถูกประพันธ์ขึ้นในสมัยใด” , “ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค และกาพย์เห่เรือที่มีความอลังการเป็นอย่างมากนี้ แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของสยาม สมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวงได้อย่างไรบ้าง”

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “สยามสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีการปิดประเทศจริงหรือ” และ “ความเจริญรุ่งเรืองของสยาม สมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวงนั้น มีมากมายเพียงใด” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับความเจริญรุ่งเรืองของสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- สยาม ในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง ไม่มีการติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตก จริงหรือ
- มีหลักฐานใดบ้าง ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- มีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้อาณาจักรสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีความเจริญรุ่งเรือง
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดาร คำให้การของชาวกรุงเก่า
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ บริติชมิวเซียม
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนปลาย
2. ภาพขบวนพยุหยาตราทางชลมารค และวิถีทัศน์ ภาพยนตร์เห่เรือ
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดาร คำให้การของชาวกรุงเก่า
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ บริติชมิวเซียม
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย อยุธยา

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : ปลายเวลา อยุธยา มหานคร

เรื่อง : ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ความอ่อนแอภายในราชอาณาจักรสยาม , การตั้งรับศึกที่ผิดพลาด , การขยายอำนาจ
ของราชวงศ์อลองพญาของพม่า รวมทั้งยุทธวิธีศึกที่ได้ผลของพม่านั้น เหล่านี้คือปัจจัยสำคัญที่
นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 ในพ.ศ. 2310

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่
2 ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2
ได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 นั้น มีสาเหตุปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้
สาเหตุปัจจัย จากภายในราชอาณาจักร

1. ความอ่อนแอภายในราชอาณาจักรสยาม หลังการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ใน พ.ศ. 2301 นั้น ราชสมบัติก็มาตกแก่พระราชโอรสองค์เล็ก คือสมเด็จพระเจ้าอนุกรมพร แต่ก็มีควมวุ่นวายจากการที่สมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ พระเชษฐาของสมเด็จพระเจ้าอนุกรมพรนั้น อยากได้ราชสมบัติ จนมีการวางพระองค์ก่อกบฏขึ้น พระเจ้าอนุกรมพรอย่างมาก จนในที่สุดสมเด็จพระเจ้าอนุกรมพรจึงตัดสินใจสละราชสมบัติออกไปผนวช จึงเป็นเหตุให้มีการกวาดล้างสับเปลี่ยนตำแหน่งขุนนางหลายตำแหน่ง ต่อมาก็มียุทธกลุ่มขุนนางคิดก่อการกบฏต่อสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์อีก จึงเป็นเหตุให้มีการกวาดล้างอีก เหตุการณ์เหล่านี้นำมาสู่ความอ่อนแอในการบังคับบัญชาทัพของฝ่ายสยาม

2. การตั้งรับศึกที่ฉิดพลาด พ.ศ. 2308 – 2309 เป็นช่วงที่สมเด็จพระเจ้ามังระของพม่า ได้ส่งกองทัพบุกมาทั้งทางทิศเหนือ และทางทิศตะวันตก ฝ่ายสยามได้เกณฑ์ไพร่พลและส่งกองทัพไปสกัดกั้น แต่มีความฉิดพลาดหลายประการ เช่น ส่งไปตั้งรับที่ด่านพระเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี แต่ปรากฏว่าทัพพม่าเข้ามาทางด่านสิงขร ราชบุรี หรือ ส่งกองทัพพระยาพิษณุโลกขึ้นไปด้านทัพพม่าทางเหนือ แต่เกิดความวุ่นวายในเมืองพิษณุโลก จนพระยาพิษณุโลกต้องเลิกทัพกลับเมือง เป็นต้น ความฉิดพลาดเหล่านี้ ทำให้กองทัพพม่าเคลื่อนเข้าใกล้กรุงศรีอยุธยามากขึ้นโดยลำดับ

สาเหตุปัจจัย จากภายนอกราชอาณาจักร

1. การขยายอำนาจของราชวงศ์อลองพญาของพม่า ในพ.ศ. 2301 หลังจากที่แตกแยกมานานหลายปี ราชวงศ์อลองพญา (คองบอง) โดยปฐมกษัตริย์คือ สมเด็จพระเจ้าอลองพญา ได้นำราชวงศ์ผงาดขึ้นเป็นใหญ่ รวบรวมหัวเมืองพม่าให้เป็นปึกแผ่น ขยายอำนาจลงมาจนยึดครองอาณาจักรมอญได้ เป็นเหตุให้ราชวงศ์นี้อยากขยายอำนาจมายึดครองสยามให้ได้ เหมือนดังที่สมเด็จพระเจ้าบุเรงนองทำได้ในครั้งอดีต แม้พระเจ้าอลองพญาจะทำไม่สำเร็จ แต่ในรัชสมัยต่อมาของพระเจ้ามังระผู้เป็นพระราชโอรสนั้น ก็ได้สืบทอดนโยบาย อันนำมาสู่การยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ในพ.ศ. 2308 - 2309

2. ยุทธวิธีศึกที่ได้ผลดี ของกองทัพพม่า มียุทธวิธีหลายประการที่กองทัพพม่าใช้ เมื่อคราวล้อมกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2308 และได้ผลเป็นอย่างดี เป็นต้นว่า พยายามตั้งค่ายบนที่ดอน เช่น ข้างวัด เพื่อหนีน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลาก พร้อมกับทยอยนำทัพตีค่ายไทยบริเวณรอบๆกรุงศรีอยุธยาให้แตกพ่ายจนหมด , ระดมยิงปืนใหญ่เข้ากรุงฯเป็นระยะเพื่อข่มขวัญ , ข้ามแม่น้ำเข้ามาประชิดกำแพงเมืองเพื่อขุดดินเข้าไปเผาฐานรากกำแพงเมืองให้กำแพงทรุดพังลง ฯลฯ ในที่สุดกองทัพพม่าก็เข้ากรุงศรีอยุธยาได้ ในวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2310 ถือว่าเป็นการสิ้นสุดประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนชมวีดิทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ในฉากการเสียดวงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในพ.ศ. 2310 และการเผาทำลายกรุงศรีอยุธยาของกองทัพพม่า พร้อมกับตั้งคำถามนักเรียนว่า มีความรู้สึกอย่างไรจากการชม และมีปัจจัยสำคัญอะไรบ้าง ที่นำมาสู่การเสียดวงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในพ.ศ. 2310

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “ก่อนการเสียดวงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 สยามมีความอ่อนแออย่างไรบ้าง” และ “ยุทธวิธีในการรบของกองทัพพม่าเป็นอย่างไร ได้ผลดีอย่างไร” แล้วให้นักเรียนลงคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ ปัจจัยอันนำมาสู่การเสียดวงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- ปลายราชวงศ์บ้านพลูหลวง สยามมีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างไรบ้าง
- การตั้งรับศึกกองทัพพม่าของฝ่ายไทย ก่อนการเสียดวงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เป็นอย่างไร
- สภาพยุทธวิธีศึกสงครามของฝ่ายพม่าเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดที่ทำให้ประสบ

ความสำเร็จ

- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พงศาวดาร คำให้การของชาวกรุงเก่า
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ บริติชมิวเซียม

- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับปัจจัยอันนำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยอยุธยาตอนปลาย
2. วิดีทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ฉากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในพ.ศ. 2310 และการเผากรุงศรีอยุธยา
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น
  - พงศาวดาร คำให้การของชาวกรุงเก่า
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ บริติชมิวเซียม
  - ฯลฯ
4. กระดาษ ๕ หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย อยุธยา

การวัดและประเมินผล

1. จากพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน
- วิธีการ - สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เกี่ยวกับการถามและการตอบคำถามในเนื้อหา
 ทั่วๆไป

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร
เรื่อง : พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีพระชาติกำเนิดเป็นสามัญชนไทยเชื้อสายจีน เมื่อ
ทรงเจริญพระชนม์พรรษาขึ้นมาก็ทรงเข้ารับราชการจนเจริญก้าวหน้าตามลำดับ ได้เป็นถึงพระยา
ตาก จนเมื่อใกล้เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ทรงได้รับคำสั่งให้นำกองทัพเข้าป้องกันกรุงศรีอยุธยา
แต่ในที่สุดก็ทรงตัดสินใจพระทัยนำกองทัพตีฝ่าไปทางตะวันออก ก่อนจะกลับมากอบกู้เอกราชได้ใน
ที่สุด

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2. ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การกอบกู้เอกราชหลังการเสีย
กรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ผู้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยธนบุรี เพียง
พระองค์เดียวนั้น พระชาติกำเนิดเดิมทรงเป็นลูกครึ่งไทย-จีน ชื่อว่า “สิน” ทรงเป็นบุตรของพ่อค้า

ชาวจีนในกรุงศรีอยุธยาชื่อว่า “ไหยง” มารดาของพระองค์เป็นสาวชาวสยามชื่อว่า “นเกี๋ยง” ในวัยเยาว์พระองค์อาศัยอยู่ใกล้กับวัดเชิงท่า ซึ่งตั้งอยู่นอกกรุงศรีอยุธยา พระองค์ได้เล่าเรียนกับ พระสงฆ์ที่วัดนั้นและ เมื่อทรงเติบโตขึ้นก็ได้ทรงเข้ารับราชการเป็นขุนนางและเจริญเติบโตในวง ราชการโดยลำดับ ตำแหน่งที่ท่านไปดำรงอยู่ค่อนข้างนานและมีผู้จดจำได้มากที่สุดก็คือ “พระยา ตาก” เจ้าเมืองตาก ผู้คนจึงมักเรียกพระองค์ว่า พระยาตาก(สิน)

พ.ศ. 2308 ได้มีคำสั่งให้พระยาตาก(สิน) เข้ามาช่วยราชการสงครามเพื่อป้องกันกองทัพ พม่าที่เข้ามาโจมตีกรุงศรีอยุธยา พระยาตาก(สิน) มีฝีมือการรบป้องกันพระนครอย่างเข้มแข็งมี ความดีความชอบมาก จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็น พระยาวชิร ปราการ(สิน) สำเร็จราชการเมืองกำแพงเพชรแทนเจ้าเมืองเดิมที่ถึงแก่กรรม

พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการกอบกู้เอกราช

เมื่อกองทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาขึ้น เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้พระยาตาก(สิน) ท้อใจอยู่หลาย เหตุการณ์ เช่น พระยาตากสั่งยิงปืนใหญ่เพื่อสกัดกองทัพพม่า แต่กลับถูกคาดโทษว่าไม่ยอมขอ อนุญาตคณะลูกขุน ณ ศาลาลวงก่อน , เหตุการณ์ที่ออกรบกับพม่าพร้อมพระยาเพชรบุรี พระ ยาตากเห็นว่าสู้ไม่ได้ไม่ยอมยกไพร่พลตายเปล่า แต่พระยาเพชรบุรีกลับนำไพร่พลออกสู้ เมื่อ พระยาเพชรบุรีตาย พระยาตากกลับถูกคาดโทษว่าไม่ยอมเข้าไปช่วย ฯลฯ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ พระยาตาก(สิน) เห็นว่า ถ้าเป็นอย่างนี้กรุงศรีอยุธยาคงจะพ่ายแพ้ จึงตัดสินใจนำไพร่พลราว 500 นาย ตีฝ่าวงล้อมทัพพม่า มุ่งหน้าไปทางหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ด้วยมุ่งจะไปรวบรวม กองทัพกลับมาช่วยกรุงศรีอยุธยา

พระยาตาก(สิน) ได้เลือกที่จะมุ่งสู่เมืองจันทบุรี ซึ่งเป็นหัวเมืองขึ้นเอกทางชายทะเล ตะวันออก ซึ่งตอนที่กองทัพของพระยาตาก(สิน)มาถึงจันทบุรีนั้น กรุงศรีอยุธยาก็เสียแก่กองทัพ พม่าแล้ว พระยาจันทบุรีจึงคิดจะไม่ยอมเข้าร่วมด้วย เพราะศักดิ์ของความเป็นเจ้าเมืองที่สูงกว่า จึงไม่ยอมเข้าร่วมกับกองทัพของพระยาตากในลักษณะของการเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา พระยาตาก จึงต้องนำไพร่พลที่มีบุกเข้าเมืองจันทบุรีด้วยกลยุทธ์ “ทุบหม้อข้าวหม้อแกง” อันเลื่องลือนั่นเอง เมื่อตั้งมั่นอยู่ที่จันทบุรีและยึดครองบรรดาหัวเมืองภาคตะวันออกของไทยไว้ได้จนกองทัพที่มีอยู่ เข้มแข็งขึ้นมากแล้ว ก็ได้ทรงนำกองทัพลงเรือล่องขึ้นไปยังกรุงศรีอยุธยา ขับไล่กองทัพพม่าที่อยู่ ตามจุดต่างๆไปเรื่อยๆ เช่น ที่ป้อมปราการธนบุรี เป็นต้น ไม่นานก็ไปถึงกรุงศรีอยุธยา ขับไล่ กองทัพพม่าของสุกี้พระนายกอง ที่อยู่ตั้งมั่น ณ ค่ายโพธิ์สามต้นออกไปได้ ทรงนำพระบรมศพ ของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศที่ฝังอยู่ในค่ายโพธิ์สามต้นออกมาทำพิธีถวายพระเพลิง จากนั้นก็ทรง นำกองทัพเข้าไปพำนักยังกรุงศรีอยุธยา เหตุการณ์นี้เอง ที่อาจจะนับได้ว่า ราชอาณาจักรสยาม ได้กลับมามีเอกราชอีกครั้งหนึ่งแล้ว

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนชมวีดิทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ในฉากที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงใช้กลยุทธ์ทูลหม้อข้าวหม้อแกง และบุกเข้าตีเมืองจันทบุรี และตั้งคำถามชวนคิดแก่นักเรียนว่า มีความรู้สึกอย่างไรจากการชม และมีปัจจัยสำคัญอะไรบ้าง ที่นำมาสู่วีรกรรมการกอบกู้เอกราชหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีพระชาติกำเนิดเป็นอย่างไร” และ “ยุทธวิธีในการกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น เป็นอย่างไร ” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระราชกรณียกิจของพระองค์ในการกอบกู้เอกราชของชาติ จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น ส่งผลต่อพระราชกรณียกิจในการกอบกู้เอกราชของพระองค์อย่างไร
- มีเหตุปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายทั้งทางด้านการทูต , การเมืองการปกครอง และการสงคราม เพื่อการกอบกู้เอกราชของชาติ
- ยุทธวิธีที่สงครามของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรีให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- จดหมายเหตุรายวันทัฬหภูมิกรุงธนบุรี
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ บริติชมิวเซียม
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระราชกรณียกิจของพระองค์ในการกอบกู้เอกราชของชาติ ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่ม ออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้น ๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงธนบุรี
2. วิชาทัศนศึกษาศาสตร์ เรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ฉากวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการทูลหม้อข้าวหม้อแกง และบุกเข้าตีเมืองจันทบุรี
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี เช่น
  - จดหมายเหตุรายวันทัฬหภูมิกรุงธนบุรี
  - พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ บริติชมิวเซียม
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย ธนบุรี

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร
เรื่อง : การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
 ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

หลังการขับไล่กองทัพพม่าในบริเวณกรุงศรีอยุธยาออกไปแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสิน
 มหาราชทรงนำกองทัพของมาตั้งมั่นอยู่ที่ป้อมปราการเมืองธนบุรี ด้วยสาเหตุปัจจัยหลายประการ
 พระองค์ทรงเลือกธนบุรีเป็นฐานที่มั่น และทรงดำเนินการโจมตีเมืองใหญ่ตามภูมิภาคต่างๆที่ตั้ง
 ตนเป็นใหญ่ เพื่อรวบรวมราชอาณาจักรสยามให้กลับมาเป็นปึกแผ่นอีกครั้ง

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุง
 ธนบุรีและทรงดำเนินการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยกได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การสถาปนากรุงธนบุรีและการ
 รวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

หลังขับไล่กองทัพพม่าที่กรุงศรีอยุธยาออกไปแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรง
 ตัดสินพระทัยนำไพร่พลไปตั้งมั่นที่กรุงธนบุรี และสถาปนาขึ้นเป็น “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร”

สาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไม่เลือกกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวงแต่เลือกกรุงธนบุรี มีดังนี้

1. กรุงศรีอยุธยาเสียหายมาก ค่ายคู กำแพงและป้อมปราการถูกทำลาย ใช้ป้องกันข้าศึกไม่ได้
2. กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขณะนั้นมีขนาดเล็ก รักษาเมืองใหญ่อย่างอยุธยาไม่ได้
3. กรุงธนบุรีมีขนาดเล็ก เหมาะกับกองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ป้อมและกำแพงก็ยังสมบูรณ์
4. ถ้าตั้งมั่นที่ธนบุรี จะสามารถปิดกั้นหัวเมืองทางเหนือ ไม่ให้ค้าขายส่งซื้ออาวุธจากต่างชาติได้
5. กรุงธนบุรีอยู่ใกล้ปากแม่น้ำ ถ้าพลัดท่าเสียที่ข้าศึก ก็ล่าถอยลงเรือหนีไปจันทบุรีได้

ในที่สุด วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก็ทรงสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์สยาม มีพระนามอย่างเป็นทางการว่า “สมเด็จพระบรมราชา ที่ 4”

พระราชภารกิจของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว เจ้าเมืองสำคัญๆตามภูมิภาคต่างๆ ต่างก็ตั้งตัวเป็นใหญ่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงต้องการฟื้นฟูความเป็นราชอาณาจักรสยามเดียวกันกลับคืนมาอีกครั้ง แต่การเจรจาไม่เป็นผล พระองค์จึงต้องทรงยกกองทัพไปปราบปรามตามลำดับเวลาก่อนหลังดังนี้

1) ชุมนุมนพระยาพิษณุโลก หัวหน้าคือเจ้าเมืองพิษณุโลก เดิมชื่อ เรือง เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกได้ตั้งตัวเป็นอิสระ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองพิษณุโลก ถึงตำบลเกยชัย เจ้าพระยาพิษณุโลกทราบข่าว จึงให้หลวงโกษายกทัพลงมาตั้งรับ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงนำทหารเข้าสู้รบและถอยถึงที่พระซงษ์ข้างซ้าย จึงต้องถอยทัพกลับคืนมายังกรุงธนบุรี เจ้าพระยาพิษณุโลกจึงคิดกำเริบใจ ตั้งตัวเป็นกษัตริย์แต่อยู่ประมาณ 7 วัน ก็ยังเกิดวุ่นโรคขึ้นในคอถึงแก่พิราลัย พระอินทรธำมรงค์ผู้น้องก็ครองเมืองพิษณุโลกสืบต่อ แต่ไม่มีความสามารถเท่าพี่ชาย ในที่สุดชุมนุมนเจ้าพระฝางมาตีเอาไปรวมกัน การแพ้ครั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงคิดว่าไม่ควรรบกับชุมนุมนใหญ่ก่อน

2) ชุมนุมนเจ้าพิมาย หัวหน้าคือกรมหมื่นเทพพิพิธ เป็นโอรสของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เคยคิดร้ายต่อพระเจ้าเอกทัศจึงถูกเนรเทศไปลังกา เมื่อได้ข่าวลือว่ากรุงศรีอยุธยาแตกก็กลับมาและหนีไปตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นที่พิมาย (ปัจจุบันอยู่ใน จ.นครราชสีมา) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกทัพไปตีเมืองพิมาย กรมหมื่นเทพพิพิธได้ทราบว่าทัพหน้าที่ยกไปด่าน พ่ายแพ้แก่กองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ก็ตกใจกลัว พาครอบครัวหนีออกจากเมืองพิมาย แต่ขุนชนะกรมการเมืองนครราชสีมาตามไปจับตัวมาได้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเกรงว่าถ้า

ไว้ชีวิตต่อไป กรมหมื่นเทพพิพิธจะอ้างเอกราชตระกูลมาบังหน้า ช้องสูมผู้คนก่อความยุ่งยากขึ้นอีกได้ จึงให้ปลงพระชนม์เสีย

3) ชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เรียกกันว่าเจ้านครฯ การปราบปรามครั้งนี้ต้องใช้ทหารเป็นอันมาก ทั้งทางบกและทางเรือ ฝ่ายเจ้านครฯ มิได้คิดอ่านป้องกันทางน้ำ ท้าพเรือของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงยกจู่โจมเข้ามาถึงปากพญาอันเป็นปากน้ำเมืองนครศรีธรรมราช ท้าพลวงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงยกเข้าเมืองได้โดยง่าย เจ้านครฯ หนีลงไปทางใต้ เข้าไปอยู่ในเขตเมืองปัตตานี สุลต่านปัตตานีเกรงกลัวกำลังกองทัพไทยจึงจับตัวเจ้านครฯ ส่งมอบให้แก่โดยดี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ไว้ชีวิตเจ้านครฯ แล้วโปรดตั้งพระเจ้าหลานเธอ เจ้าราสุริยวงศ์ไว้ครองเมืองนครฯ

4) ชุมนุมเจ้าพระฝาง หัวหน้าเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดพระฝาง เมืองสวางคบุรี ไกลจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพระราชอาณาเขตที่เมืองนี้ ยิ่งเมื่อยกทัพมาตีรวมเอาชุมนุมพิษณุโลกได้ด้วย ก็ยังเป็นชุมนุมที่เข้มแข็ง ปี พ.ศ. 2313 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกทัพไปปราบชุมนุมพระเจ้าฝางทางเจ้าพระฝางก็จัดกองทัพใหญ่ ให้หลวงโกษาเป็นแม่ทัพยกมาตั้งรับที่เมืองพิษณุโลก แต่ทัพของหลวงโกษาไม่อาจต้านได้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเดินทัพต่อไป ล้อมเมืองสวางคบุรี เจ้าพระฝางเห็นเหลือกำลังก็พาพลพรรคตีฝ่าหนีออกไปทางเหนือ นับเป็นการสิ้นสุดพระราชภารกิจในการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้ดูแผนที่ประเทศไทย ในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ จากนั้นติดป้ายลงบนตำแหน่งหัวเมืองใหญ่ที่ตั้งต้นเป็นอิสระ หลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แล้วตั้งคำถามชวนคิดแก่นักเรียนว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยกให้เป็นปึกแผ่นได้อย่างไร

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “เหตุใดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง” และ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นได้อย่างไร” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้ที่เกี่ยวกับ การสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก จากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- มีเหตุปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมาตั้งมั่นที่กรุงธนบุรี
- การแตกแยกของคนไทยหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้ง 2 ส่งผลเสียต่อประเทศอย่างไร
- ยุทธวิธีศึกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการรวบรวมแผ่นดินนั้น เป็นอย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ บริติชมิวเซียม
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนทุกกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตน และอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้านั้น จะตอบปัญหาในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับการสถาปนากรุงธนบุรีและการรวบรวมแผ่นดินที่แตกแยก ได้อย่างไร แล้วให้ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุปที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงธนบุรี
2. แผ่นป้ายติดแสดงตำแหน่งบนแผนที่

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : ธนบุรี แดนศรี มหาสมุทร

เรื่อง : สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

สภาพการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยกรุงธนบุรีนั้น มีลักษณะคล้าย
กับสมัยกรุงศรีอยุธยา เพียงแต่ว่าบทบาทการนำของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในนโยบาย
ต่าง ๆ นั้น จะมีมากกว่า ทั้งด้านการนำกองทัพขยายอำนาจของราชอาณาจักร , การบริจาคพระ
ราชทรัพย์ซื้อสินค้าต่างชาติช่วยประชาชน และการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีต่างๆในสมัยอยุธยา
ให้กลับคืนมา

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

- 1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรีได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

- 2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่ลักษณะสภาพทางการเมือง
เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรีได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

ลักษณะการเมืองการปกครองในสมัยกรุงธนบุรี

หลังจากที่ทรงรวบรวมพระราชอาณาจักรสยามให้เป็นปึกแผ่นได้แล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก็ทรงขยายพระราชอาณาเขตและอิทธิพลของสยามออกไปให้เหมือนเมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา นำไปสู่การขยายอิทธิพลเข้าไปในอดีตประเทศราชเมืองขึ้นทั้งหลายของสยาม เป็นต้นว่า การเสด็จยกทัพขึ้นไปโจมตีเชียงใหม่ นครหลวงของล้านนา , การขยายอำนาจเข้าไปยังลาวล้านช้าง , กรณีที่กองทัพสยามเข้าไปยังกัมพูชา เมื่อได้ประเทศราชคืนมาดังเดิม ก็ทรงใช้รูปแบบการปกครองแบบเมื่อครั้งอยุธยา ทั้งระบบราชการในส่วนกลาง , ส่วนภูมิภาค หรือการปกครองประเทศราชเมืองขึ้นก็ตาม

แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก็ทรงมีรูปแบบของการบริหารราชการแผ่นดินที่แตกต่างจากพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา พระองค์ทรงใกล้ชิดกับประชาชนค่อนข้างมาก ในยามบ้านเมืองเพิ่งฟื้นตัว พระองค์ทรงใช้พระราชทรัพย์ซื้อข้าวสารจากพ่อค้าจีนแล้วเสด็จออกไปแจกจ่ายประชาชนด้วยพระองค์เอง ทรงเรียกพระองค์เองว่า “พ่อ” และเรียกประชาชนทั้งหลายว่า “ลูก” ตลอด ดังปรากฏในบันทึกที่ทรงตรัสเมื่อยามแจกจ่ายข้าวสาร แต่ในทางกลับกัน พระองค์ทรงมีความดุขันแบบทหาร พระองค์ทรงนำทัพด้วยพระองค์เองหลายครั้ง และก็ทรงใช้อำนาจทัพลงโทษเหล่าขุนนางอย่างเด็ดขาด เช่น กรณีประหารขุนนางที่นำทัพออกไปรบแต่นำทัพไปแะที่บ้านตนเองก่อน หรือกรณีเสียนเจ้าพระยาสุรสีห์ บุญมา นอกจากนี้ยังไม่ได้ทรงให้อำนาจแก่บรรดาลูกหลานขุนนางข้าราชการเก่าตั้งแต่เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยามากนัก แต่ทรงให้อำนาจแก่ไพร่พลที่ร่วมรบกับพระองค์มาตั้งแต่ตั้งเดิมมากกว่า

ลักษณะเศรษฐกิจในสมัยกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงพยายามฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของราชอาณาจักรสยามด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ทรงสละพระราชทรัพย์ซื้อเสบียงอาหารจากพ่อค้าต่างชาติเพื่อแจกจ่ายราษฎรที่กำลังอดอยาก , สนับสนุนให้พ่อค้าชาวจีนและชาวต่างชาติอื่นๆ เข้ามาค้าขายกับราชอาณาจักรสยาม หรือสนับสนุนให้ราษฎรกลับมาทำไร่ไถนา เพื่อให้มีประเทศชาติมีผลผลิตต่างๆ อีกครั้ง เป็นต้น

ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรี

เมื่อประชาชนสยามอพยพกลับเข้ามาสู่เมืองต่างๆ ของราชอาณาจักรของตน ผสมกับการจัดการบ้านเมืองของรัฐบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เคยเป็นมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ก็ค่อยๆ กลับมาอีกครั้ง เช่น การสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชและการปกครองคณะสงฆ์ทั้งหลาย , ระบบการเกณฑ์ไพร่พลกับมูลนายของตน , การละเล่นและวรรณคดีต่างๆ เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนทุกคนลงเขียนอธิบายสั้นๆลงในสมุดของตนเองว่า ถ้าประเทศชาติ ราชอาณาจักรของเรา กำลังอยู่ในสภาพล่มสลาย เมืองหลวงถูกทำลาย ประชาชนแตกसानซ่าน เซ่นไปทั่ว ถ้านักเรียนต้องสร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้นมา นักเรียนจะใช้วิธีการอย่างไร ในการจูงใจให้ราษฎรทั้งหลายกลับมาอยู่ในเมืองหลวงใหม่ร่วมกัน จากนั้นลองให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ประมาณ 3 – 4 คน อ่านวิธีการของตนเองให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จะทรงใช้รูปแบบการปกครองประเทศอย่างไร ในสภาวะการณ์ที่บ้านเมืองกำลังวุ่นวายเช่นนั้น” และ “จะมีวิธีใดบ้างที่จะฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของประเทศชาติในสมัยนั้น ” แล้วให้นักเรียนลงคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรีจากนั้นให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงใช้รูปแบบการเมืองการปกครองราชอาณาจักรสยาม ในสมัยกรุงธนบุรีอย่างไร
- สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงใช้วิธีการใดบ้าง ในการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของ ไทย ในสมัยกรุงธนบุรี
- สภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ในสมัยกรุงธนบุรี มีลักษณะเป็นอย่างไร มีสิ่งใดที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นบ้าง
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- จดหมายเหตุรายวันทัพลัทธิพมัยกรุงธนบุรี
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ บริติชมิวเซียม
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยกรุงธนบุรีได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้น ๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงธนบุรี
2. สมุดจดวิธีการในการแก้ปัญหาของนักเรียน ตอนต้นคาบ
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี เช่น
  - จดหมายเหตุรายวันทัพลัทธิพมัยกรุงธนบุรี
  - พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ
  - พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ บริติชมิวเซียม
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย ธนบุรี

การวัดและประเมินผล

1. จากพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : ธนบุรี แดนศิริ มหาสมุทร

เรื่อง : ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ความไม่พอใจของขุนนางสยามจำนวนหนึ่ง ต่อลักษณะการปกครองของสมเด็จพระเจ้า
ตากสินมหาราช , ความอ่อนแอของกองทัพไพร่พลที่สังกัดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
รวมทั้งพระราช จริยวัตรที่ไปในทางบำเพ็ญพระกรรมฐานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็น
ปัจจัยรวมกันที่ส่งผลให้เกิดการจลาจลในกรุงธนบุรี อันนำมาสู่การจบลงของสมัยกรุงธนบุรี

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ในช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
และการจบลงของสมัยกรุงธนบุรีได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรีได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

มีปัจจัยสำคัญหลายประการอันนำมาสู่การจลาจลปลายสมัยกรุงธนบุรี และนำมาสู่การ
จบลงของสมัยกรุงธนบุรี ดังนี้

1. ความไม่พอใจของขุนนางสยาม ต่อลักษณะการปกครองของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีรูปแบบของการบริหารราชการแผ่นดินที่แตกต่างจากพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา พระองค์ทรงใกล้ชิดกับประชาชนค่อนข้างมาก มักจะปรากฏว่า ทรงเรียกพระองค์เองว่า “พ่อ” และเรียกประชาชนทั้งหลายว่า “ลูก” ตลอด แต่ในทางกลับกัน พระองค์ทรงมีความุดตันแบบทหาร และก็ทรงใช้อำนาจที่พลงโทษเหล่าขุนนางอย่างเด็ดขาด เช่น กรณีประหารขุนนางที่นำทัพออกไปรบแต่นำทัพไปแหว่ที่บ้านตนเองก่อน หรือกรณีเสียนเจ้าพระยาสุรสีห์ บุญมา และนอกจากนี้ยังไม่ได้ทรงให้อำนาจ แก่บรรดาลูกหลานขุนนางข้าราชการเก่าตั้งแต่เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยามากนัก แต่ทรงให้อำนาจแก่ไพร่พลที่ร่วมรบกับพระองค์มาตั้งแต่ดั้งเดิมมากกว่า จึงสันนิษฐานได้ว่า น่าจะมีขุนนางจำนวนไม่น้อยที่ไม่พอใจการบริหารราชการแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยแบ่งแยกกันออกเป็นหลายกลุ่มหลายเหล่าตามชั่วอำนาจอิทธิพลต่างๆ

2. ความอ่อนแอของกองทัพไพร่พลที่สังกัดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อล่วงมาถึงปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น ปรากฏว่า ขุนนางข้าราชการที่เคยรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น ได้กระจายกันออกไปปกครองหัวเมืองต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคมากขึ้น เช่น กรณีพระยาพิชัยดาบหัก ออกไปปกครองเมืองพิชัย (ปัจจุบันอยู่ใน จ. อุตรดิตถ์) เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้ไพร่พลที่เคยจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มาตั้งแต่ครั้งยังไม่ได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นั้น มีจำนวนน้อยลง แต่ชั่วอำนาจของขุนนางทั้งหลายนั้น กลับมีมากขึ้นเรื่อยๆ

3. พระราชจริยวัตรที่ไปในทางบำเพ็ญพระกรรมฐานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรีนั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ทรงเหน็ดเหนื่อยจากพระราชภารกิจต่างๆ ได้เริ่มทรงวางมือจากพระราชกิจและหันไปบำเพ็ญเพียรปฏิบัติธรรมมากขึ้น การออกห่างจากการบริหารราชการแผ่นดินนี้ทำให้เกิดช่องว่างทางการปกครอง และเป็นเหตุให้กลุ่มขุนนางต่างๆ ออกมาเคลื่อนไหว ประกอบกับเมื่อมีการเคลื่อนกองทัพจำนวนมากออกจากกรุงธนบุรีเพื่อไปปราบประเทศราชต่างๆ จึงยิ่งทำให้เกิดเหตุการณ์กบฏขึ้น กลุ่มที่ลงมือเป็นกลุ่มแรกคือกลุ่มของพระยาสุรสีห์ ซึ่งได้นำทัพขึ้นไปปราบกบฏที่อยุธยา แต่กลับไปเข้าร่วมกับผู้ก่อการกบฏ ซึ่งเป็นพรรคพวกของตนเอง พระยาสุรสีห์นำกองทัพไพร่พลมาล้อมกรุงธนบุรีเอาไว้ และบังคับให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ให้ทรงไปผนวชเสีย ฝ่ายกลุ่มของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กษัตริย์ศึก (รัชกาลที่ 1 ในเวลาต่อมา) และน้องชายคือเจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) ซึ่งก็มีขุนนางเก่าแก่สมัยอยุธยาเข้าร่วมด้วยอยู่เป็นจำนวนมาก และขณะนั้นกำลังนำไพร่พลกองทัพมุ่งหน้าไปยังกัมพูชาเพื่อปราบความวุ่นวายในกัมพูชา เมื่อทราบข่าวการลงมือของกลุ่มพระยาสุรสีห์ จึงได้นำกองทัพกลับมายังกรุงธนบุรี และเข้าต่อสู้กับกลุ่มของพระยาสุรสีห์จนเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ

และเมื่อยึดครองกรุงธนบุรีได้แล้ว จึงได้ทำการประชุมขุนนาง และได้ผลสรุปออกมาว่า ให้สำเร็จโทษประหารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสียด้วยท่อนจันทน์ตามราชประเพณีโบราณ ในปี พ.ศ. 2325 นั้นจึงนับว่าเป็นการสิ้นสุดประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรี

นอกจากนี้ยังมีตำนานที่กล่าวว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรอดชีวิตไปได้ ซึ่งยังไม่เป็นที่ยืนยันในทางวิชาการประวัติศาสตร์ไทยมากนัก

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนชมวิดีโอทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ในฉากปลายรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่มีบทสนทนาของตัวละครที่กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเขียนตีพระสงฆ์ จนเป็นเหตุให้เกิดการจลาจลในปลายสมัยกรุงธนบุรีขึ้น แล้วตั้งคำถามชวนคิดกับนักเรียนว่า น่าจะมีปัจจัยสำคัญอะไรบ้าง ที่นำมาสู่การจบลงของสมัยกรุงธนบุรี

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “รูปแบบการปกครองประเทศของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จะทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ขุนนางได้หรือไม่ อย่างไร ” และ “เหตุการณ์จลาจลในปลายสมัยกรุงธนบุรีนั้นเป็นอย่างไร ” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ ปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี แล้วให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- จะมีเหตุผลใด ที่ทำให้ขุนนางในสมัยกรุงธนบุรี ไม่พอใจสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- มีปัจจัยใดบ้าง ที่นำมาสู่การจลาจลในกรุงธนบุรี ปลายสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

- การจำลองในกรุงธนบุรี จบลงอย่างไร มีการจัดการเกี่ยวกับอำนาจการปกครองอย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- หนังสือ การเมืองไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ
- พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ บริติชมิวเซียม
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับปัจจัยอันนำมาสู่การสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรีได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้น ๆ แล้วส่งเป็นกรบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงธนบุรี
2. วิดีทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในฉากที่มีบทสนทนาของตัวละครที่กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเสียดิพระสงฆ์
3. เอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงธนบุรี เช่น
  - หนังสือ การเมืองไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : รัตนโกสินทร์สุด สโมสรร
เรื่อง : การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
 ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ด้วยปัจจัยที่เหมาะสมหลายประการ กรุงรัตนโกสินทร์ ได้ถูกสถาปนาขึ้นเป็นเมืองหลวง
 ใหม่ของราชอาณาจักรสยาม ใน พ.ศ. 2325 ภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์
 จักรี ซึ่งแต่ละพระองค์ก็ได้ทรงฟื้นฟูและพัฒนาราชอาณาจักรสยาม ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นสืบไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศได้

ด้านทักษะ/ กระบวนการ

2. ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์
 และการฟื้นฟูประเทศได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

หลังการปราบดาภิเษกขึ้นครองสิริราชสมบัติ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
 โลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งพระราชวงศ์จักรี ในพ.ศ. 2325 แล้ว พระองค์ได้ดำเนินนโยบาย
 สำคัญหลายประการ เริ่มจากการย้ายเมืองหลวงมาสร้างทางฝั่งตะวันออกของกรุงธนบุรี นามว่า

กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งก็จะพัฒนาการจนกระทั่งกลายเป็น “กรุงเทพมหานคร” เมืองหลวงของประเทศไทยในปัจจุบัน

สาเหตุที่รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายเมืองหลวงจากฝั่งธนบุรีไปสู่ฝั่งพระนคร เพื่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์

1. กรุงธนบุรีเป็นเมืองเอกแตก มีเมืองหลวงสองฝั่งแม่น้ำ ถ้าข้าศึกบุกมาทางน้ำจะป้องกันเมืองลำบาก
2. กรุงธนบุรีเป็นหัวคู้ (คู้่น้ำ) น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาจะกัดเซาะตลิ่งพังทุกปี
3. พระราชวังเดิม ที่กรุงธนบุรีมีขนาดเล็ก คับแคบ ขยายออกไม่ได้เพราะติดวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมฬีโลกยาราม)
4. ถ้าย้ายไปฝั่งพระนคร จะมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นปราการป้องกันข้าศึกที่มาทางตะวันตก
5. ฝั่งพระนครยังมีพื้นที่กว้างใหญ่ ขยายไปทางตะวันออกได้ และเป็นหัวคู้ (คู้่น้ำ) มีตลิ่งเพิ่มทุกปี

หลังจากการสถาปนาเมืองหลวงใหม่ขึ้นมาแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ก็ทรงขนานนามเมืองหลวงใหม่นี้ว่า “กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์” ก่อนที่จะมาถูกเปลี่ยนนามเมืองหลวงให้ยิ่งใหญ่อลังการ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ว่า “กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยะวิษณุกรรมประสิทธิ์”

การฟื้นฟูประเทศ หลังการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์

ในช่วงต้นของการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นเมืองหลวงใหม่นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงดำเนินพระราชกรณียกิจหลายประการ ในการฟื้นฟูอำนาจของพระราชอาณาจักรสยามให้กลับไปยิ่งใหญ่เหมือนในสมัยอยุธยา เป็นต้นว่า ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวัง และวัดวาอารามทั้งหลายให้ยิ่งใหญ่เหมือนในสมัยกรุงศรีอยุธยา , ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อกำแพงกรุงศรีอยุธยา มาประกอบในการสร้างกำแพงกรุงรัตนโกสินทร์ ให้มั่นคงเข้มแข็ง , ทรงให้ขุนนางทั้งหลายร่วมกับข้าราชการระบบกฎหมาย และระบบการปกครองแบบเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา กลับมาใช้ให้เป็นระเบียบแบบแผน ที่โดดเด่นก็เช่นที่มีการชำระข้อกฎหมายครั้งใหญ่ รวบรวมเป็นเล่มสมุดไทย และประทับตรา 3 ตรา คือ ตราราชสีห์ของสมุหนายก ตราคชสีห์ของสมุหกลาโหม และตราบัวแก้วของเจ้ากรมท่า จึงเรียกกฎหมายเล่มนี้ว่า กฎหมายตรา 3 ดวง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนชมวีดิทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ในฉากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระบรมราชโองการให้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และจากพระราชพิธีขึ้นครองสิริราชสมบัติของพระองค์ท่าน แล้วตั้งคำถามชวนคิดกับนักเรียนว่า น่าจะมีปัจจัยสำคัญอะไรบ้าง ที่นำมาสู่การสร้างเมืองหลวงใหม่ทางฝั่งตะวันออกของกรุงธนบุรี แล้วสถาปนาขึ้นเป็นกรุงรัตนโกสินทร์

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “สภาพของกรุงธนบุรีมีปัญหาใด ที่ทำให้ไม่เหมาะสมจะเป็นเมืองหลวงต่อไป ” และ “ฝั่งตะวันออกของกรุงธนบุรี มีความเหมาะสมต่อการเป็นเมืองหลวงใหม่ อย่างไร” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยอันนำมาสู่การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศ แล้วให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- ฝั่งกรุงธนบุรีมีความไม่เหมาะสมอย่างไร ต่อการเป็นเมืองหลวงต่อไป
- มีปัจจัยใดบ้าง ที่นำมาสู่การสถาปนาฝั่งตะวันออกของกรุงธนบุรี ขึ้นเป็นเมืองหลวงใหม่ของสยาม นามว่า กรุงรัตนโกสินทร์
- ภายใต้อการปกครองของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 นั้น มีการฟื้นฟูประเทศและระบบระเบียบแบบในสมัยกรุงศรีอยุธยา อย่างไรบ้าง
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารที่เป็นหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- จดหมายเหตุความทรงจำ ของพระเจ้าไปยิกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี (เจ้าครอกวัดโพ)
- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 33 บุรพภาค พระธรรมเทศนา เฉลิมพระเกียรติ
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับปัจจัยอันนำมาสู่การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และการฟื้นฟูประเทศได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. วิดีทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในฉากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระบรมราชโองการให้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และฉากพระราชพิธีขึ้นครองสิริราชสมบัติของพระองค์ท่าน
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น
  - จดหมายเหตุความทรงจำ ของพระเจ้าไปยิกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี (เจ้าครอกวัดโพ)
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 33 บุรพภาค พระธรรมเทศนา เฉลิมพระเกียรติ
  - ฯลฯ
4. กระดาษ เอ 4 หรือ กระดาษวาดเขียน

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : รัตนโกสินทร์สุด สโมสรร
เรื่อง : สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จำนวนคาบ
 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
 ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น การเมืองการปกครองเป็นระบอบราชาธิปไตย ส่วน
 รูปแบบการปกครองทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนั้น ใช้รูปแบบเดียวกับสมัยอยุธยาทุก
 ประการ ด้านระบบเศรษฐกิจก็มีรายได้หลักจาก 5 ทาง คือ จังกอบ , อากร , ส่วย , ฤชา และ
 การค้ากับต่างประเทศ ส่วนระบบสังคมก็มีการแบ่งชนชั้นและหน้าที่ตามระบบศักดินาเหมือนใน
 สมัยอยุธยา

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพการณ์ทั่วไปทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ใน
 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่ลักษณะของสภาพทาง
 การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น หมายถึงช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่รัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีสภาพลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของราชอาณาจักรสยามนั้น มีลักษณะคล้ายกับ สมัยอยุธยาตอนปลายแทบทุกประการ ซึ่งก็เป็นไปตามความมุ่งหมายของรัฐบาลพระราชวงศ์จักรี ที่ต้องการทำให้อาณาจักรสยามสมัย รัตนโกสินทร์นี้ เจริญรุ่งเรืองเหมือนกับในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายอีกครั้ง

สภาพทางการเมืองการปกครอง ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

มีลักษณะสำคัญหลายประการ คือ สถานะของพระมหากษัตริย์เริ่มเปลี่ยนจากเทวราชา ตามคติพราหมณ์-ฮินดู มาเป็น พระโพธิสัตว์ราชา ตามคติพุทธศาสนา การปกครองส่วนกลาง ที่เมืองหลวง ก็มีกรมหลัก 6 กรม คือ กลาโหม , มหาดไทย , นครบาล(เวียง) , ธรรมาภิกรม(วัง) , โกษาธิบดี(คลัง) , เกษตราธิการ(นา) การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเป็นหัวเมืองต่างๆออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. หัวเมืองชั้นใน(จัตวา) มี “ผู้รั้ง” ปกครองโดยรับคำสั่งจากเมืองหลวง 2. หัวเมือง ชั้นนอก(เอก โท ตรี) มี “เจ้าเมือง” เป็นผู้ปกครองมีอำนาจเต็มที่ และให้ สมุหนายก (มหาดไทย) ดูแลหัวเมืองเหนือ , สมุหกลาโหม ดูแลหัวเมืองใต้ , กรมท่า สังกัดกรมคลัง ดูแล หัวเมืองชายทะเล 3. หัวเมืองประเทศราชเมืองขึ้น ก็ให้พระมหากษัตริย์ดินแดนนั้นปกครองกันเอง แต่ต้องส่งบรรณาการให้สยาม อาจมีผู้แทนสยามไปดูบ้าง

สภาพทางเศรษฐกิจ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ระบบเศรษฐกิจโดยทั่วไปเป็นแบบยังชีพ คือ ผลิตเพื่อกิน-ใช้ เมื่อเหลือจึงค่อยนำไปค้าขาย รายได้ของแผ่นดิน มี 5 ด้านหลักๆ คือ 1. **จังกอบ** คือ ภาษีผ่านด่าน จะมีการตั้งด่านขนอน เก็บ ทั้งทางบกและทางน้ำ 2. **อากร** คือ ภาษีที่เก็บจากประกอบอาชีพของประชาชน เช่น อากรสวน อากรนา สมัยก่อนข้าราชการเก็บเอง แต่พอถึงสมัย ร.3 ใช้ระบบ “เจ้าภาษีนายอากร” 3. **ส่วย** คือ เครื่องราชบรรณาการ หรือ สิ่งที่ประชาชนเอามาให้แทนการถูกเกณฑ์แรงงาน 4. **ฤชา** คือ เงิน ค่าธรรมเนียมที่รัฐเรียกเก็บเมื่อทำอะไรให้ประชาชน 5. **การค้ากับต่างประเทศ** มีการค้าในระบบ สำเนา ค้าขายกับทุกประเทศ แต่ได้รายได้จากจีนมากกว่า ด้วยระบบ “จิ้มก้อง” (ระบบ บรรณาการ)

สภาพทางสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ระบบสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก็มีลักษณะการแบ่งชนชั้นและหน้าที่กันไปตาม ระบบศักดินาเหมือนในสมัยอยุธยา เรียงลำดับจากชนชั้นสูงไปหาชนชั้นล่างคือ 1. พระมหากษัตริย์ ทรงถือครองศักดินาทั้งราชอาณาจักร 2. พระบรมวงศานุวงศ์ ถือครองศักดินา มาก ช่วยทำการปกครองแผ่นดิน 3. ขุนนางและข้าราชการ คือสามัญชนที่ไต่เต้าขึ้นมาตาม

ระบบราชการ ทำหน้าที่บริหารประเทศ 4. พระสงฆ์และนักบวช เป็นชนชั้นพิเศษที่ทุกคนกราบไหว้ ถือกัดดินารวมกันทั้งวัด 5. ไพร่ คือสามัญชนทั่วไป มีภาระถูกเกณฑ์แรงงานกับเชื้อพระวงศ์และขุนนางชั้นสูง 6. ทาส มีสถานะเหมือนดั่งสิ่งของของนายทาส

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนชมวีดิทัศน์จากละครเรื่อง “รัตนโกสินทร์” ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ในฉากที่เป็นเพลงประกอบละครในตอนต้นของละครเรื่องนี้ จากนั้นตั้งคำถามชวนคิดกับนักเรียนว่า ภาพที่ปรากฏในละครนี้ น่าจะมีความถูกต้องสอดคล้องตรงกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงของสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือไม่ อย่างไร และน่าจะมีปัจจัยใดที่ทำให้มีลักษณะเป็นเช่นนั้น

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “ระบบการเมืองการปกครองของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นนั้น เป็นอย่างไร” และ “สังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คล้ายสมัยอยุธยาหรือไม่” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แล้วให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- รัฐบาลพระราชวงศ์จักรี ปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ด้วยระบบแบบใด
- รายได้ของรัฐ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น จะได้จากที่ใดบ้าง
- ระบบศักดินาและชนชั้นในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์นั้น เป็นอย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารที่เป็นหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 33 บุรพภาค พระธรรมเทศนา เฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ 3
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. วิดีทัศน์ละครเรื่อง “ฟ้าใหม่” ของสถานีโทรทัศน์สี กองทัพบกช่อง 7 ในฉากที่เป็นเพลงประกอบละครในตอนเริ่มเรื่อง ซึ่งแสดงลักษณะสภาพทั่วไปของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 33 บุรพภาค พระธรรมเทศนา เฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ 3
  - ฯลฯ
4. กระจาดฯ เอ 4 หรือ กระจาดฯวาดเขียน
5. ตารางลำดับพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัย กรุงรัตนโกสินทร์

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : รัตนโกสินทร์สุด สโมสรร

เรื่อง : การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น มีการติดต่อกับต่างประเทศมากมาย ทั้งในรูปแบบของ
การทำสงครามและการติดต่อค้าขาย แบ่งประเภทของต่างประเทศที่ติดต่อด้วยออกเป็น 2 กลุ่ม
คือ ประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับ ประเทศที่อยู่นอกภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพการติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่ลักษณะของการติดต่อกับ
ต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ราชอาณาจักรสยามมีการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ
อย่างมากมาย ซึ่งเราสามารถแบ่งประเภทของต่างประเทศที่ติดต่อด้วยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับ กลุ่มประเทศที่อยู่นอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง 2 กลุ่มนี้ เรามีรูปแบบความสัมพันธ์ ทั้งในลักษณะของการทำสงคราม ขยายอำนาจ หรือการติดต่อด้านค้าขาย ซึ่งจะมีผลต่อประวัติศาสตร์ในยุคสมัยต่อมา และส่งผลกระทบต่อหลายประการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

ความสัมพันธ์กับพม่า สมัย รัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 2 พม่ายกทัพมาโจมตีไทยหลายครั้ง เช่น กรณีสงครามเก้าทัพ ในสมัยรัชกาลที่ 1 , กรณีศึกท่าดินแดง ในสมัยรัชกาลที่ 2 แต่ไทยก็สามารถป้องกันตนเองไว้ได้เสมอมา จนสมัยรัชกาลที่ 3 อังกฤษจะยึดครองพม่าเป็นอาณานิคม ไทยมีการส่งกองทัพไปช่วยอังกฤษบ้าง เมื่อพม่าเป็นเมืองขึ้นอังกฤษแล้ว การสงครามกับพม่าก็ยุติลง

ความสัมพันธ์กับลาว ไทยยึดลาวเป็นประเทศราชเมืองขึ้น จนสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์ลาว ทำสงครามประกาศเอกราชให้ลาวแต่แพ้ กองทัพไทยเผาเวียงจันทน์ จับเจ้าอนุวงศ์มาขังจนตาย

ความสัมพันธ์กับเขมร (กัมพูชา) ไทยยึดเขมรเป็นประเทศราชเมืองขึ้น จนสมัย รัชกาลที่ 3 เวียดนามเข้าแทรกแซงขยายอิทธิพลเข้ามาในดินแดนเขมร ไทยกับเวียดนามจึงทำศึกสงครามกัน เพื่อแย่งชิงอิทธิพลเหนือเขมร โดยสงครามเกิดในดินแดนของเขมรและลาว

ความสัมพันธ์กับเวียดนาม (ญวน หรือ อันนัม) สมัย รัชกาลที่ 1 พระเจ้าyalong(เหงียนอาน)แพ้สงครามภายในประเทศ เข้ามาขอความช่วยเหลือจากไทย ภายหลังเมื่อกลับไปครองราชสมบัติในเวียดนาม เวียดนามจึงเกรงใจไทย แต่สมัยรัชกาลที่ 3 ไทยกับเวียดนามก็มีเหตุบาดหมางกัน หันมาทำสงครามกันเพื่อขยายอำนาจไปในลาวและเขมร เรียกว่า “อันนัมสยามยุทธ”

ความสัมพันธ์กับมาเลเซีย (หัวเมืองมลายู) ไทยยึดครองรัฐอิสลามในมลายูหลายรัฐเป็นประเทศราชเมืองขึ้น เช่น รัฐปัตตานี , รัฐกลันตัน , รัฐตรังกานู , รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี)

ความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

ความสัมพันธ์กับจีน ชาวจีนยังคงมาค้าขายในสยาม ในสมัยรัชกาลที่ 2 จึงมีระบบการ “ผูกปิ่นข้อมือจีน” เพื่อลงทะเบียนเก็บเงินจากชาวจีน นอกจากนี้ สยามยังคงส่งเรือสำเภาไป “จิ้มก้อง” หรือ ถวายบรรณาการแสดงความยอมรับนับถือแก่ราชสำนักจีนด้วย เพราะได้ผลประโยชน์คืนกลับมา

ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น การติดต่อกับญี่ปุ่นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความชบเซามาก เพราะญี่ปุ่นอยู่ในช่วงปลายสมัยรัฐบาลโชกุนตระกูลโตกุกาวาว่า ซึ่งดำเนินนโยบายเปิดประเทศ เข้มขึ้น

ความสัมพันธ์กับชาติมุสลิมในภูมิภาคตะวันออกกลาง สยามค้าขายกับมุสลิมตะวันออกกลางน้อยลงมาก เพราะประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางเริ่มตกเป็นเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจยุโรป แต่ชุมชนชาวมุสลิมยังคงมีอยู่มากในสยาม และประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนาได้อย่างเสรี

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนชมภาพอนุสาวรีย์ “ท้าวเทพกษัตรี-ท้าวศรีสุนทร” วีรชนวีรสตรีในสมัยสงครามเก้าทัพ และภาพอนุสาวรีย์ “ท้าวสุรนารี” วีรชนวีรสตรีในสมัยรัชกาลที่ 3 จากการต่อต้านกองทัพลาวของเจ้าอนุวงศ์ จากนั้นตั้งคำถามกับนักเรียนว่า การที่วีรชนวีรสตรีเหล่านี้ได้รับการยกย่องจากเหตุสงครามกับต่างประเทศ น่าจะแสดงถึงผลดี-ผลเสียกับความสัมพันธ์ต่างประเทศอย่างไร

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น เป็นอย่างไร” และ “มีอิทธิพลของต่างประเทศ ในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือไม่ อย่างไร” แล้วให้นักเรียนลองคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับ การติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แล้วให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างไร
- การสงครามกับต่างประเทศสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังมีอยู่มากน้อยเพียงใด
- การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นอย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารที่เป็นหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 41 และ 42 จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวน ในรัชกาลที่ 3
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับการติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้น ๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. ภาพอนุสาวรีย์ “ท้าวเทพกษัตรี-ท้าวศรีสุนทร” วีรชนวีรสตรีในสมัยสงครามเก้าทัพ และภาพอนุสาวรีย์ “ท้าวสุรนารี” วีรชนวีรสตรีในสมัยรัชกาลที่ 3
3. เอกสารหลักฐานขั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 41 และ 42 จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ 3
  - ฯลฯ

ตัวอย่าง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 16
(แบบกลวิธีสืบสอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : รัตนโกสินทร์สุด สโมสรร
เรื่อง : การขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตก มาয়ประเทศไทย จำนวนคาบ 1 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4 . 3 เข้าใจ ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี
 ความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระสำคัญ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ตรงกับช่วงเวลาที่ชาติตะวันตกทั้งหลายกำลังเรืองอำนาจ
 ขึ้นมาก กลายเป็นชาติมหาอำนาจที่กำลังขยายอำนาจออกไปทั่วโลก เพื่อล่าอาณานิคม ตาม
 แนวคิดจักรวรรดินิยม ในช่วงนั้น อังกฤษ กับ ฝรั่งเศส เป็นชาติมหาอำนาจตะวันตก ที่ขยาย
 อำนาจเข้ามาในทวีปเอเชีย และมีผลกระทบต่อราชอาณาจักรสยาม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 ด้วย

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1 . ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพการขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตก มาয়ประเทศไทย
 ไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้

ด้านทักษะ / กระบวนการ

2 . ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สาเหตุปัจจัยต่างๆ อันนำมาสู่การขยายตัวของชาติ
 มหาอำนาจตะวันตก มาয়ประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 . ผู้เรียนแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 นั้น อยู่ในช่วง คริสต์ศักราช 1782 ถึง 1850 ประวัติศาสตร์โลกอยู่ในช่วงการเรืองอำนาจของประเทศอังกฤษ และ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็น 2 ชาตินมหาอำนาจตะวันตกที่ขยายอำนาจตามแนวคิดลัทธิ จักรวรรดินิยม ไปยังดินแดนต่างๆทั่วโลก ในระยะนั้น จุดมุ่งหมายในการเข้ามาหาผลประโยชน์ ของมหาอำนาจตะวันตกทั้ง 2 ชาตินี้ คือ ดินแดนในทวีปเอเชียทางตะวันออกไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือมาที่จักรวรรดิจีนในสมัยราชวงศ์ชิง เพราะรัฐบาลราชวงศ์ชิงกำลังอ่อนแอ และจีนยังมีทรัพยากรธรรมชาติให้หาผลประโยชน์ได้อีกมาก ด้วยความที่ราชอาณาจักรสยาม มีอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านสำคัญไปสู่จักรวรรดิจีน และยังเป็นแหล่ง เสี่ยงและทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในบริเวณนี้ จึงปรากฏว่ามหาอำนาจตะวันตกทั้ง 2 ชาตินี้ ได้เริ่มขยายอิทธิพลเข้ามายังราชอาณาจักรสยาม

การขยายอิทธิพลของประเทศอังกฤษ มายังสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ประเทศอังกฤษได้ขยายอิทธิพลของตนเองมาหลายร้อยปี จนกลายเป็นจักรวรรดิใหญ่โต ที่มีอิทธิพลและมีอาณานิคมไปเกือบทั่วโลก ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ตรงกับช่วงเวลา ที่อังกฤษเข้ามายึดครองอินเดียเป็นฐานอำนาจที่สำคัญที่สุดในภูมิภาคเอเชีย ต่อมาจึงค่อยๆขยาย อำนาจเข้ายึดครองศรีลังกา , พม่า , มลายู , สิงคโปร์ รวมถึงตอนบนของเกาะบอร์เนียว (กาลีมันตัน) และยังทำสงครามฝิ่นชนะจักรวรรดิจีนได้ ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ อังกฤษพยายามจะติดต่อกับค้าขายกับไทย เพราะต้องการสินค้าไปเลี้ยงอาณานิคมของตนในเอเชีย ในสมัยรัชกาลที่ 2 อังกฤษได้ส่งนาย “จอห์น ครอเฟิร์ด” มาติดต่อทำสนธิสัญญาค้าขาย แต่ไม่สำเร็จ สยามไม่ทำสัญญาด้วย ในสมัยรัชกาลที่ 3 อังกฤษส่ง “ร.อ.เฮนรี เบอร์นี่” มาติดต่อทำสนธิสัญญาค้าขาย ซึ่งสำเร็จดี มีการทำ “สนธิสัญญาเบอร์นี่” ขึ้น แต่เป็นสัญญาที่อังกฤษเสียเปรียบ อังกฤษจึงพยายามขอแก้ไข แต่ไม่สำเร็จภายในสมัยรัชกาลที่ 3

การขยายอิทธิพลของประเทศฝรั่งเศส มายังสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ประเทศฝรั่งเศสได้ขยายอิทธิพลของตนเองมาหลายร้อยปี ในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกันกับ ประเทศอังกฤษ จนกลายเป็นจักรวรรดิใหญ่โต หากแต่ในด้านของการแข่งขันขยายอิทธิพลกับ อังกฤษนั้น ฝรั่งเศสประสบความสำเร็จน้อยกว่า ด้วยเหตุหลายประการ เช่น การบริหารอาณานิคมที่แยกว่า , ระบบกองทัพและการทำสงครามที่พ่ายแพ้อังกฤษมากกว่า และความวุ่นวายทางการเมืองภายในของฝรั่งเศสเอง จึงเป็นผลให้ฝรั่งเศสขยายอิทธิพลในเอเชียตะวันออกไกลได้น้อยมาก ปรากฏว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 ของไทยนั้น ฝรั่งเศสหาเหตุทำสงครามกับเวียดนาม จนนำกองทัพยึดครองเวียดนามเป็นอาณานิคมไว้ได้สำเร็จ และมีแนวความคิดว่า แม่น้ำโขงซึ่งไหลผ่านมาจากตอนใต้ของจีน ผ่านพม่า ลาว สยาม และเขมรนั้น น่าจะใช้เป็นเส้นทางบุกเข้าสู่ตอนใต้

ของจีนได้ ฝรั่งเศสจึงเริ่มแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามายังลาวและเขมร ซึ่งขณะนั้นถือว่าเป็นประเทศราชเมืองขึ้นของสยามอยู่

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนดูแผนที่แสดงเขตอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ในยุคสมัยที่ชาติตะวันตกเรืองอำนาจสูงสุด แล้วตั้งคำถามชวนคิดกับนักเรียนว่า “การขยายอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตก จะมีผลกระทบต่อราชอาณาจักรสยาม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือไม่ อย่างไร”

ขั้นสอน

ขั้นการเสนอปัญหา

1. ครูเปิดประเด็นคำถามเช่นว่า “มีเหตุผลจูงใจอะไร ที่ทำให้มหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น ขยายอิทธิพลเข้ามายังสยาม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” และ “อังกฤษและฝรั่งเศส มีบทบาทการขยายตัวเข้ามายังสยาม ในรูปแบบลักษณะใด” แล้วให้นักเรียนลงคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหาใดก็ได้เกี่ยวกับการขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตก มายังประเทศไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แล้วให้แต่ละคนจดคำถามของตนเองไว้

ขั้นการตั้งสมมติฐาน

2. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มย่อยๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่น่าสนใจที่สุดจากคำถามของสมาชิกแต่ละคน จากนั้นให้ทุกกลุ่มช่วยกันตั้งสมมติฐานที่น่าสนใจจากประเด็นคำถามนั้นๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง , เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้นว่า

- การขยายอิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นอย่างไร
- รัฐบาลราชสำนักสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีนโยบายรับมือกับการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจชาติตะวันตก ในลักษณะหรือรูปแบบใด
- ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อังกฤษและฝรั่งเศสประสบความสำเร็จในการขยายอิทธิพลเข้ามาในราชอาณาจักรสยาม หรือไม่ อย่างไร
- ฯลฯ

ขั้นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. ครูแจกสำเนาเอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ให้แก่แต่ละกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานตัวอย่างเอกสารนั้น มีดังนี้

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
- ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 41 และ 42 จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวน ในรัชกาลที่ 3
- ฯลฯ

จากนั้นให้ทุกกลุ่ม นำข้อมูลที่ค้นคว้าจากเอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มาเขียนสรุปในสมุดของแต่ละคนว่า เขาเลือกเชื่อตามสมมติฐานใด เพราะอะไร และอ้างอิงมาจากหลักฐานส่วนใด ในเอกสารใด

ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เขียนสรุปสมมติฐานของกลุ่มตนเอง และเขียนอธิบายว่า ผลสรุปของสมมติฐานที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเองนั้น จะตอบปัญหาหรือข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับการขยายตัวของชาติมหาอำนาจตะวันตก มายังประเทศไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้อย่างไรบ้าง แล้วให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลสรุป ที่หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปความรู้ ที่ได้จากการค้นคว้าของกลุ่มตนเอง และที่ได้จากการฟังกลุ่มอื่นๆ นำเสนอสมมติฐานและการค้นคว้าของกลุ่มนั้นๆ แล้วส่งเป็นการบ้านในคาบหน้า

สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. แผนที่ทางประวัติศาสตร์ของไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. แผนที่โลกแสดงเขตอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ในยุคสมัยที่ชาติตะวันตกเรืองอำนาจสูงสุด ช่วงราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึง 20
3. เอกสารหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์
  - ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 41 และ 42 จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวน ในรัชกาลที่ 3
  - ฯลฯ

แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5

@@

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามต่อไปนี้ โดยการทำเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุดในกระดาษคำตอบ (ข้อสอบมี 30 ข้อ ให้เวลา 50 นาที)

ข้อความที่ 1 (ใช้ตอบคำถามข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 6)

“ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าได้ที่จ้วงพินด้วยพระแสงพลพ่าย ต้องพระอังษาเบื้องขวา พระมหาอุปราชาตลอดลงมาจนประณิมมูราประเทศชบลงกับคอช้าง และนายมหานุกาพถวายพระคชาธารพระนเรศวรเป็นเจ้านั้นต้องปืนเข้าศึกตาย ขณะเมื่อสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ชนช้างด้วยพระมหาอุปราชา นั้น เจ้าพระยาปราบไตรจักรซึ่งเป็นพระคชาธารสมเด็จพระเอกาทศธรรมก็เข้าชนด้วยพลายพิดชะเนียงช้างมั่งจาชะโร เจ้าพญาปราบไตรจักรได้ล่าง พลายพิดชะเนียงเสียที่เป่นไป สมเด็จพระเอกาทศธรรมจ้วงพินด้วยพระแสงของง้าว ต้องคอมั่งจาชะโรขาดตาย กับคอช้าง หมื่นภักดีศรกลางช้างสมเด็จพระเอกาทศธรรมนั้นต้องปืน เข้าศึกตาย ขณะเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทำคชสงครามได้ชัยชนะพระมหาอุปราชาและมั่งจาชะโรแล้ว บรรดาท้าว พระยามุขมนตรีนายกองซ้ายขวาหน้าหลังทั้งปวง จึงมาทั้น เสด็จได้เข้ารบพุ่งแทงฟันเข้าศึกเป็นสามารภ และพลพะม้ามอญทั้งนั้นก็แตกกระจัดกระจายไปเพราะพระเดชเดชาานุภาพ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสให้นายทัพนายกองทั้งปวงยกไปตามจับเข้าศึกแล้ว เสด็จคืนยังพลับพลา พระราชทานชื่อเจ้าพระยา ไชยานุภาพเป็นเจ้าพญาปราบหงสา บรรดามุขมนตรีนายทัพนายกองซึ่งยกตามเข้าศึกนั้น ได้ฆ่าฟันพะม้ามอญโดยทางไปถึงกาญจนบุรี อาศพเกลื่อนไป แต่ตะพังตรุนั้นประมาณ ๒๐,๐๐๐ เศษ จับได้เจ้าเมืองมะละวันและนายทัพนายกองกับไพร่เป็นอันมาก ได้ช้างใหญ่สูง ๖ ศอก ๓๐๐ ช้าง พลายพังระวางเพรียว ๕๐๐ ม้า ๒๐๐๐ เศษ มาถวาย สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตรัสให้ก่อพระเจดีย์ฐานสวมศพ พระมหาอุปราชาไว้ ”

จาก พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

1. จากข้อความที่กำหนดให้ ข้อใดเป็นประเด็นที่สำคัญของเรื่องนี้ (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล)

- ก. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงนำกองทัพสยามได้ชัยชนะเหนือกองทัพพม่า
- ข. สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงจ้วงฟันพระแสงของ้าว ชำมั่งจาชะโรจนตาย
- ค. กองทัพของพม่าในสมัยนั้น มีการเกณฑ์ไพร่พลชาวมอญเข้าร่วมด้วย
- ง. พระเดชเดชาานุภาพของพระมหากษัตริย์ไทย มีมากกว่าใครในโลก

2. ถ้าต้องการหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในข้อความนี้ จะสามารถหาได้จากเรื่องเกี่ยวกับอะไร (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)

- ก. สงครามเก้าทัพ
- ข. สงครามยุทธหัตถี
- ค. วิกฤตการณณ์ ร.ศ. 112
- ง. สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

4. ข้อใดน่าจะเป็นข้อคิดเห็นของผู้บันทึกพงศาวดาร (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล)

- ก. สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ได้ที่จ้วงฟันด้วยพระแสงพลพ่าย
- ข. สมเด็จพระเอกาทศรถจ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าว ต้องคอมังจาชะโรขาด
- ค. และพลพม่ามอญทั้งนั้น ก็แตกกระจัดกระจายไปเพราะพระเดชเดชาานุภาพ
- ง. บรรดาท้าวพระยามุขมนตรีนายทัพนายกองซ้ายขวาหน้าหลังทั้งปวง จึงมาทันเสด็จ

5. จากข้อความดังกล่าวนักเรียนได้คิดเตือนใจอะไร (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)

- ก. เราควรประกาศเกียรติยศของประเทศให้ยิ่งใหญ่เกรียงไกรกว่าชาติใด
- ข. เราควรกตัญญูต่อบรรพชนไทยในอดีตที่ทุ่มเทกำลังกายใจปกป้องประเทศ
- ค. เราควรให้ความสำคัญกับประชาชนพลเมือง เพื่อให้มีกำลังพลเวลาทำศึกสงคราม
- ง. เราควรยกย่องสมเด็จพระนเรศวรเป็น “มหाराช” เพราะพระองค์ผู้เดียว ที่คอยปกป้อง

ชาติ

6. จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การสงครามในสมัยนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร (วัดประเด็นเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)

- ก. การที่สยามทำสงครามกับประเทศอื่น ก็เพื่อประกาศเกียรติยศและขยายเขตแดน
- ข. ผู้นำและประมุขของประเทศต้องเป็นผู้นำการรบ แต่ขณะเดียวกันก็ให้เกียรติแก่ผู้แพ้
- ค. ไพร่พลที่มีจำนวนมากกว่าอีกฝ่าย เป็นปัจจัยสำคัญเพื่อทำให้การสงครามประสบความสำเร็จ

ขณะ

- ง. อาวุธปืนที่เข้ามาโดยชาวยุโรปในสมัยนั้น มีบทบาทสำคัญมากที่สุด ต่อการได้รับชัยชนะ

ขณะ

ข้อความที่ 2 (ใช้ตอบคำถามข้อที่ 7 ถึง ข้อที่ 12)

“ ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่แจ้งอิงกิดาการในกรุงเทพพระมหานครขึ้นไป เสร็จสิ้นทุกประการ ก็ทรงพระเดชเดชาานุภาพ จึงตรัสแก่แสนท้าวพระยาลาวทั้งปวง ว่าบัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหานครศรีอยุธยาถึงแก่สวรรคต สมเด็จพระนเรศวรราชราชบุตรได้ครองราชสมบัติ พระมหาอุปราชายกลงมาได้ทำคชพยุหะถึงแก่พิราลัย กับคองช้าง แล้วทัพกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ก็ยกออกไปตี เมืองมฤท เมืองทะวายอยู่แล้ว อันหมู่ราชปรปักษ์ที่จะเข้าไปรอตอ ยุทธิด้วยกรุงพระนครศรีอยุธยานั้น ดูหนึ่งผู้มิดชาติอันเข้าไปต่อศึกดาเดช ด้วยพระยาไกรสรสิงหราช ถ้าจะมีฉะนั้นดูหนึ่งโลมชาติสกนธ์กษัตริย์อันเข้าไป รอลพลเพลิง มีแต่พินาศฉิบหายลงทุกที บัดนี้เล่าพิเคราะห์ดูพระเจ้าหงสาวดี เสียดพระมหาอุปราชบุตร เหมือนหนึ่งพระกรเบื่องขวขาด สมเด็จพระนเรศวร เป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชเล่า ทรงพระราชกฤษฎาเดชาานุภาพยิ่งทวีขึ้น ดูหนึ่งพระ ทินกรสถิตลอยอยู่เหนืออากาศอันปราศจากเมฆ ขณะเมื่อเพล่า เทียงแสงรัสมี้มีแต่กล้าขึ้น ที่ไหนกรุงหงสาวดีจะพ้นเงื้อมพระหัตถ์ จำเราจะลงไปอ่อนน้อมถวายราชบรรณาการ ฟังพระเดชเดชาานุภาพจึงจะพ้นภัยอันตราย แสนท้าวพระยาลาวทั้งปวงได้ฟังราชบัญญัติ ก็มีความยินดี ดูหนึ่งมณฑลทุกชาติ อันพ้นจากปากอสรพิศม์ พระเจ้าเชียงใหม่ จึงให้แต่งลักษณะพระราชสาร ให้นันทะพะยะกับแสนหนังสือ และแสนหลวง จำทูลพระราชสารคัมเครื่องพระราชบรรณาการ ”

จาก พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

7. จากข้อความที่กำหนดให้ ข้อใดเป็นประเด็นที่สำคัญของเรื่องนี้ (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณา ไตร่ตรองข้อมูล)

ก. พระเจ้ากรุงเชียงใหม่ หวาดกลัวพระเดชานุภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงส่ง พระราชบรรณาการมาแสดงความอ่อนน้อม

ข. พระเจ้ากรุงเชียงใหม่ ทรงดำริว่า กรุงศรีอยุธยาขณะนี้เหมือนพระอาทิตย์ในยามเที่ยงวัน

ค. พระเจ้ากรุงเชียงใหม่ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แห่งดินแดนพระราชอาณาจักรล้านนา

ง. พระเจ้ากรุงเชียงใหม่ ทรงสู้รบกับพม่า จึงต้องขอความช่วยเหลือจากกรุงศรีอยุธยา

8. ข้อความนี้ แสดงให้เห็นว่า นครเชียงใหม่ น่าจะมีสถานะเป็นอย่างไรต่อไป (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)

ก. เป็นประเทศราชเมืองขึ้นของพม่า   ข. เป็นประเทศราชเมืองขึ้นของสยาม

ค. เป็นจังหวัดหนึ่งของสยาม   ง. เป็นเมืองต่อไปที่จะถูกสยามโจมตี

9. จากข้อความนี้ ข้อใดสรุปได้ถูกต้อง (วัดประเด็นเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)

ก. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงนำกองทัพขึ้นไปโจมตีนครเชียงใหม่มาแล้ว

ข. พระเจ้ากรุงหงสาวดี ทรงนำกองทัพพม่าเข้ามา ขึ้นไปโจมตีนครเชียงใหม่มาแล้ว

ค. พระเจ้ากรุงเชียงใหม่ ทรงใช้วิธีรักษาอาณาจักร ด้วยการพึ่งพาบารมีกรุงศรีอยุธยา

ง. นครเชียงใหม่ เป็นเมืองที่มีความสำคัญมากที่สุด ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

10. ข้อใดน่าจะเป็นข้อคิดเห็นของผู้บันทึกพงศาวดาร (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรอง ข้อมูล)

ก. จึงตรัสแก่แสนท้าวพระยาลาวทั้งปวง ว่าบัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ถึงแก่สวรรคต

ข. สมเด็จพระนเรศวรราชราชบุตรได้ครองราชสมบัติ พระมหาอุปราชายกลงมา ได้ทำ คชพยุหะถึงแก่พิราลัย

ค. จึงให้แต่งลักษณะพระราชสาร ให้นำนันทะพะยะกับแสนหนังสือ และแสนหลวง จำหูล พระราชสารคุมเครื่องพระราชบรรณาการ

ง. อันหมู่ราชปรบักษที่เข้าไปรอดต่อยุทธ์ด้วยกรุงพระนครศรีอยุธยานั้น ดุจหนึ่งฝูงมิชชาติ อันเข้าไปต่อศักดาเดชด้วยพระยาไกรสรสิงหาราช

11. ข้อใดแสดงว่า ล้านนา กับ ล้านช้าง เป็นเชื้อชาติเดียวกัน (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์ เชื่อมโยง)

- ก. ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่แจ้งอิงกิดากการ ข. จึงตรัสแก่แสนท้าวพระยาลาวทั้งปวง
ค. บัดนี้เล่าพิเคราะห์ดูพระเจ้าหงสาวดี ง. จำเราจะลงไปอ่อนน้อมถวายราชบรรณาการ

12. จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า สถานภาพของนครเชียงใหม่ในสมัยนั้น เป็นอย่างไร (วัดประเด็นเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)

- ก. มีความใหญ่โตอลังการ มีอำนาจมาก ข. เป็นนครที่มีทางออกสู่ทะเลเพื่อทำการค้าได้
ค. มีอำนาจอิทธิพลน้อยกว่าชาติใกล้เคียง ง. เป็นนครที่มีภาษาพูดใกล้เคียงกับภาษาไทย

ข้อความที่ 3 (ใช้ตอบคำถามข้อที่ 13 ถึง ข้อที่ 18)

“ พระนารายณ์มหาราชได้ทรงรู้จักคนคนนี้ (คอนสแตนติน ฟอลคอน หรือ ออกญาวิชเยนทร์) ไม่นาน ก็ไว้วางพระราชหฤทัยมาก แต่ด้วยความอกตัญญูที่น่าซึ้งนัก คนโปรดใหม่ไม่ชอบมีคู่แข่ง แอบอิงอำนาจในราชการ เพ็ดทูลกล่าวร้ายหาความผิดใส่ตัวเจ้าพระยาพระคลัง ขุนนางผู้ใหญ่และผู้น้อยแค้นเคืองวิชเยนทร์เป็นอย่างยิ่ง จึงสมรู้ร่วมคิดกันลับๆที่จะสำเร็จโทษวิชเยนทร์เสีย แต่ไม่ทันมีโอกาส คนคนนี้รู้ตัวก่อนจึงกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ลงพระราชอาญาประหารชีวิตผู้ร่วมคิดซึ่งความชอบ เสียมากกว่าสามร้อยคน แต่นั้นไปวิชเยนทร์รู้ว่าพระนารายณ์มหาราชทรงมีพระราชนิสัยอ่อนแอ จึงได้อ้างพระราชอำนาจมา กดขี่รีดเนื้อประชาชนพลเมือง สะสมพระราชทรัพย์ไว้เป็นอันมาก คนทั้งประเทศไม่ชอบพอเขา เลยได้ร่วมคิดกันลับๆ ยังไม่มีใครกล้าทำการเปิดเผยเลย รอคอยเวลาจะก่อการกบฏ เมื่อโรคพยาธิเบียดเบียนพระนารายณ์มหาราช โอกาสนั้นก็ใกล้เข้ามาแล้ว เพราะว่าเวลานี้ก็ทรงพระชรา และประชวรอยู่บ้างแล้ว”

จาก บันทึกความทรงจำของออกพระศักดิ์สงคราม (จดหมายเหตุฟอร์บั้ง)

13. จากข้อความที่กำหนดให้ ข้อใดเป็นประเด็นที่สำคัญของเรื่องนี้ (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล)

- ก. ออกญาวิชเยนทร์ เป็นขุนนางที่เรืองอำนาจได้โดยอาศัยบารมีสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ข. ออกญาวิชเยนทร์ เป็นขุนนางต่างชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการติดต่อสัมพันธ์กับฝรั่งเศส

- ค. ออกญาวิเชนทร์ เป็นขุนนางต่างชาติที่ทรงอำนาจ ขุนนางสยามจึงรู้สึกเกรงใจมาก
- ง. ออกญาวิเชนทร์ เป็นขุนนางที่เก็บสะสมทรัพย์สมบัติไว้เป็นจำนวนมาก
14. จากข้อมูลนี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า สถานะของออกญาวิเชนทร์ในราชอาณาจักรสยาม น่าจะเป็นอย่างไรต่อไป (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)
- ก. เรื่องอำนาจอยู่ได้อีกต่อไป หลายรัชสมัย
- ข. หาทางหนีออกนอกราชอาณาจักรสยามไปได้ในที่สุด
- ค. ขุนนางไทยพยายามจะลอบสังหารเขา แต่ไม่มีวันที่จะทำได้สำเร็จ
- ง. ถ้าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชอ่อนแอลงอีก ขุนนางไทยจะก่อการกบฏโจมตีเขา
15. จากข้อความนี้ ข้อใดสรุปได้ถูกต้อง (วัดประเด็นเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)
- ก. ออกญาวิเชนทร์ อ้างพระราชอำนาจของสมเด็จพระนารายณ์ มหาประโยชน์ส่วนตน
- ข. ออกญาวิเชนทร์ รังเกียจขุนนางไทยที่รับราชการอยู่ในราชสำนักสยาม เป็นอันมาก
- ค. ขุนนางไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์จำนวนมาก รังเกียจสมเด็จพระนารายณ์
- ง. ขุนนางไทยจำนวนมากที่รวมกลุ่มกันคิดก่อการกบฏนั้น ยังหาผู้นำกลุ่มไม่ได้
16. ข้อใดน่าจะเป็นข้อคิดเห็นของผู้บันทึกพงศาวดาร (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรอง ข้อมูล)
- ก. คนคนนี้รู้ตัวก่อนจึงกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ลงพระราชอาญา
- ข. แต่ด้วยความอกตัญญูที่น่าชังนัก คนโปรดใหม่นี้ไม่ชอบมีคู่แข่ง
- ค. ประหารชีวิตผู้ร่วมคิดชิงความชอบ เสียมากกว่าสามร้อยคน
- ง. เพราะว่าเวลานี้ก็ทรงพระชรา และประชวรอยู่บ้างแล้ว
17. ข้อมูลในข้อความนี้ น่าจะเป็นปัจจัยเกี่ยวข้องของเชื่อมโยงให้เกิดเหตุการณ์ใด ในประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย มากที่สุด (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)
- ก. การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310
- ข. การส่งราชทูตโกษาปาน ไปเชื่อมสัมพันธกับฝรั่งเศส
- ค. การก่อกบฏของพระเพทราชา และตั้งราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- ง. การสร้างขนมฝอยทอง โดยทำวทองกิบม้า (มารี ก็มาร์) ภรรยาของออกญาวิเชนทร์
18. จากข้อความข้างต้นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า สถานภาพของขุนนางไทยในสมัยนั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร (วัดประเด็นเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)
- ก. มีการรวมกลุ่มเข้มแข็ง ถ่วงดุลอำนาจกับขุนนางต่างชาติได้
- ข. มีอำนาจครอบคลุมในบริเวณหัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราช

ค. ไม่เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์ ทำให้มีอำนาจน้อยกว่าออกญาวิชเยนทร์ มีสัมพันธไมตรีอันดี กับกลุ่มขุนนางต่างชาติที่นำโดยออกญาวิชเยนทร์ ทำงานได้ราบรื่น

ข้อความที่ 4 (ใช้ตอบคำถามข้อที่ 19 ถึง ข้อที่ 24)

“ (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) ครั้นอยู่มา ผู้รั้งเมือง กุญบุรีบอกหนังสือส่งทองร้อนหนัก ๓ ตำลึง เข้ามาถวาย ว่าตำบลงบางสะพาน เกิดที่ร้อนทองขึ้น ครั้นถึงเดือน ๑๒ ปีเถาะนพศก (จุลศักราช ๑๑๐๙ พุทธศักราช ๒๒๙๐) ให้เกณฑ์ไพร่ ๒๐๐๐ ยกออกไปตั้งร้อน ณ บางสะพาน ครั้นสิ้นเดือน ๕ ปีมะโรงสัมฤทธิศก (จุลศักราช ๑๑๑๐ พุทธศักราช ๒๒๙๑) ได้ทองเข้ามาถวาย ๙๐ ชั่งเศษ ผู้รั้งเมืองกุญบุรี โปรดให้เป็นพระกุญบุรีแล้วทรงพระราชศรัทธา ให้ แ่ทองร้อนเป็นประธานกล้อง ปิดพระมณฑปพระบรมพุทบาท (ที่จังหวัดสระบุรี) และ ให้แม่หุ้มแต่เหมแลนาคลงมา ครั้นเดือน ๕ ปีมะเมียโทศก (จุลศักราช ๑๑๑๒ พุทธศักราช ๒๒๙๓) ให้แจกทานแก่ยากจวณิกเสมอคนละบาท สิ้นเงิน ๑๓๐๐ ชั่งเศษ ”

จาก พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

19. จากข้อความที่กำหนดให้ ข้อใดเป็นประเด็นที่สำคัญของเรื่องนี้ (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาได้ตรงต่อข้อมูล)

ก. การพบแหล่งแร่ทองที่บางสะพาน เป็นผลงานเอกที่ทำให้ผู้รั้งเมืองกุญบุรีได้รับปูนบำเหน็จ

ข. ในรัชสมัยนี้ ตำแหน่งเจ้าเมืองกุญบุรี ยังเป็นเพียงตำแหน่ง ผู้รั้งเมือง กุญบุรี เท่านั้น

ค. ตำบลงบางสะพาน ที่สังกัดเมืองกุญบุรีนั้น เป็นแหล่งแร่ทองคำสำคัญของประเทศ

ง. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศนั้น ทรงชอบทำบุญกุศลถวายทานด้วยทองคำ

20. จากข้อมูลข้างต้นนี้ เราสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สถานภาพของเมืองกุญบุรี น่าจะเป็นอย่างไรต่อไป (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)

ก. กลายเป็นแหล่งทำเหมืองแร่ทุกชนิด ทุกประเภท สืบต่อไป

- ข. เป็นที่ตั้งของกองกำลังขนาดใหญ่ ที่ถูกส่งมาจากกรุงศรีอยุธยา เพื่อป้องกันข้าศึก
- ค. เปลี่ยนจากหัวเมืองชั้นใน ที่มีผู้รั้งเมือง เป็นหัวเมืองชั้นนอก ที่เจ้าเมืองมีอำนาจเต็ม
- ง. ถูกกองทัพพม่าบุกเข้าปล้นทองคำและเพชรพลอย ในคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2
21. จากข้อความนี้ ข้อใดสรุปได้ถูกต้อง (วัดประเด็นเรื่องการตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)
- ก. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงโปรดปรานการเก็บสะสมทองคำไว้ในท้องพระคลัง
- ข. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงโปรดปรานการทำบุญให้ศาสนา และทำทานให้คนจน
- ค. เจ้าเมืองกุยบุรี ได้มีอำนาจเต็มที่ในเมืองกุยบุรี เพราะรู้จักประจบเอาใจราชสำนักที่อยุธยา
- ง. เจ้าเมืองกุยบุรี ได้เลื่อนสถานะจากผู้รั้งเมือง มาเป็นเจ้าเมือง เพราะส่งคำขอไปยังราชสำนัก
22. ข้อความใดที่แสดงให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ที่กรุงศรีอยุธยา ทรงมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสถานะและลำดับชั้นของขุนนางหัวเมืองต่างๆได้ (วัดประเด็นเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล)
- ก. ครั้นอยู่มา ผู้รั้งเมือง กุยบุรี บอกหนังสือส่งทองร้อนหนัก ๓ ตำลึง เข้ามาถวาย ว่า ตำบลบางสะพาน เกิดที่ร้อนทองขึ้น
- ข. ครั้นถึงเดือน ๑๒ ปีเถาะนพศก (จุลศักราช ๑๑๐๙ พุทธศักราช ๒๒๙๐) ให้เกณฑ์ไพร่ ๒๐๐๐ ยกออกไปตั้งร่อน ณ บางสะพาน
- ค. ครั้นเดือน ๕ ปีมะเมียโทศก (จุลศักราช ๑๑๑๒ พุทธศักราช ๒๒๙๓) ให้แจกทานแก่ยากจวณพิภคเสมอคนละบาท สิ้นเงิน ๑๓๐๐ ชั่งเศษ
- ง. ครั้นสิ้นเดือน ๕ ปีมะโรงสัมฤทธิศก (จุลศักราช ๑๑๑๐ พุทธศักราช ๒๒๙๑) ได้ทูลเข้ามาถวาย ๙๐ ชั่งเศษ ผู้รั้งเมืองกุนั้น โปรดให้เป็นพระกุยบุรี
23. ในข้อความนี้ แสดงให้เห็นถึงพระราชอุปนิสัยใฝ่กุศลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับเหตุการณ์ใดอีก ในรัชสมัยของพระองค์ (วัดประเด็นเรื่อง การวิเคราะห์ เชื่อมโยง)
- ก. การส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชอาณาจักรพม่า
- ข. การเฟื่องฟูของวรรณคดีทั้งหลาย จนถูกเรียกว่ายุคทองของวรรณคดี
- ค. การส่งลงโทษพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ที่ถูกใส่ความเป็นผู้กับพระสนม
- ง. การส่งคณะพระสงฆ์เป็นสมณทูต ไปทำพิธีอุปสมบทและสืบต่อพระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา

24. ในข้อความข้างต้น มีคำว่า นพศก , สัมฤทธิศก , โทศก ปรากฏอยู่ คำนี้ น่าจะใช้เพื่อแสดงถึงอะไร (วัดประเด็นเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)

- ก. เป็นตัวเลขลงท้าย ของเลขปีจุลศักราช ปีนั้น
- ข. เป็นตัวเลขลงท้าย ของเลขปีพุทธศักราช ปีนั้น
- ค. เป็นตัวเลขของศักราชพิเศษ ที่ตั้งขึ้นใช้เฉพาะรัชกาลนี้เท่านั้น
- ง. เป็นตัวเลขปีนักษัตร เช่น ปีเถาะ นับเป็นปีที่ 9 (นพ) , ปีมะเมีย นับเป็นปีที่ 2 (โท)

ข้อความที่ 5 (ใช้ตอบคำถามข้อที่ 25 ถึง ข้อที่ 30)

“ ครั้นรุ่งขึ้น ณ วัน ๙ ๑๒ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมงเศษ (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ยกเข้าตีค่ายโพสสามต้นพากตะวันตก พะมาก็แตกหนีเข้าค่าย จึงตรัสสั่งให้ทำบันไดจะเข้าตีค่ายด้านตะวันตก ซึ่งพระนายกองตั้งอยู่นั้น แลกองพระยาพิพิธ พระยาพิชัย เป็นทัพหน้า เข้าตั้งค่ายประชิด ณ วัดกลางห่างค่ายประมาณ ๗ เส้นเศษ ด้วยพระเดชเดชาานุภาพ ฝ่ายข้าศึกให้สยบสยอง กลัวเป็นกำลัง ต่างคนต่างก็หนีออกจากค่ายพระนายกองสิ้น พระนายกองสะดุ้งตกใจ จึงคิดอ่านให้พระยาธิเบศรบริรักษ์ผู้เป็นที่เจ้าพระยาศรีธรรมมาราช ออกมาถวายนั่งคมสวามิภักดิ์ยอมเป็นข้าได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เชิญเสด็จพระราชดำเนินเข้าไป ณ จวน จึงรับสั่งมิให้ทหารกระทำอันตราย เบียดเบียนแก่ไพร่ฟ้าประชากรทั้งปวง แล้วทอดพระเนตรเห็นซัดตียวงศาเสนาบดีซึ่งอนาถาได้รับความลำบากเวทนานัก ก็พระราชทานทรัพย์เสื้อผ้าต่าง ๆ แก่พระนายกองแลเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นอันมาก แล้วจึงให้เชิญเสด็จพระบรมศพพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ แห่แหนมา ณ โพสสามต้น ถวาย พระเพลิง แล้ว จึงพระราชทานฐานาศักดิ์แก่เสนาบดีให้คงที่อยู่กับพระนายกอง ดังเก่าอนึ่ง แต่งให้ขึ้นไปเกลี้ยมกล่อมเมืองลพบุรีสำเร็จแล้ว จึงให้รับบูรณซัดตียวงศาซึ่งได้รับความลำบาก กับทั้งพระบรมวงศ์ลงมาทะนุบำรุงไว้ ณ เมืองธนบุรี ”

จาก พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

25. จากข้อความนี้ ข้อใดเป็นประเด็นสำคัญของเรื่องนี้ (วัดประเดินเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล)

ก. กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงขับไล่กองทัพพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้นไปได้ แล้วจึงเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ดั้งเดิม และขุนนางเก่าแก่จากอยุธยา มาอยู่ที่กรุงธนบุรี

ข. กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงขับไล่กองทัพพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้นไปได้ และทรงสถาปนาพระองค์เองขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์ต่อไป

ค. กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงขับไล่กองทัพพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้นไปได้ และฟื้นฟูบูรณะกรุงศรีอยุธยาให้เจริญขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

ง. กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงขับไล่กองทัพพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้นไปได้ แล้วจึงทรงยกทัพไปโจมตีเมืองลพบุรี ต่อไป

26. จากข้อมูลนี้ สภาพของกรุงธนบุรี น่าจะเป็นอย่างไรต่อไป(วัดประเดินเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)

ก. กลายเป็นสมรภูมิต่างกันระหว่างกองทัพไทย กับ กองทัพพม่าต่อไป

ข. เป็นที่เตรียมกองทัพ เพื่อจะยกขึ้นไปขับไล่พม่าที่กรุงศรีอยุธยาต่อไป

ค. กลายเป็นฐานที่มั่นสำคัญ ที่จะใช้ต่อต้านกองทัพกัมพูชาที่จะบุกเข้ามาทางตะวันออก

ง. เป็นฐานที่มั่นหลักของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเป็นศูนย์กลางของประเทศต่อไป

27. จากข้อความนี้ ข้อใดสรุปได้ถูกต้อง (วัดประเดินเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)

ก. กรุงศรีอยุธยา มีความเหมาะสมต่อการเป็นเมืองหลวงสืบต่อไป

ข. กรุงธนบุรี เป็นที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์

ค. กรุงธนบุรี มีความเหมาะสมต่อการเป็นฐานที่มั่นของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ง. กรุงศรีอยุธยา มีกองทัพพม่าเข้มแข็งมาก สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงไม่สามารถขับไล่ไปได้

28. ข้อใดสื่อถึงพระเมตตาของ พระเจ้าตากสินมหาราช (วัดประเดินเรื่อง การพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล)

ก. ยกเข้าตีค่ายโพธิ์สามต้นฟากตะวันออก พะม่ายก็แตกหนีเข้าค่าย

ข. ด้วยพระเดชเดชาานุภาพ ฝ่ายข้าศึกให้สยบสยองกลายเป็นกำลัง

ค. แล้วจึงให้เชิญเสด็จพระบรมศพพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ แห่งหนมา ณ โพธิ์สามต้น

ง. จึงให้รับบูรณขัตติย วงศาซึ่งได้ความลำบาก กับทั้งพระบรมวงศัลงมาทะนุบำรุงไว้

29. เหตุการณ์ในข้อความนี้ น่าจะนำมาสู่เหตุการณ์ใดในประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรี เป็นลำดับต่อไป (วัดประเดินเรื่อง การวิเคราะห์เชื่อมโยง)

ก. การปราบดาภิเษกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง

ข. การขับไล่สุกี้พระนายกอง และกองทัพพม่าที่ตั้งมั่นที่ค่ายโพธิ์สามต้น กรุงศรีอยุธยา

ค. การยกกองทัพเข้าเมืองจันทบุรี และใช้เมืองจันทบุรีเป็นฐานที่มั่นในการกู้ชาติ

ง. การส่งราชทูตและเรือสำเภาสยาม ไปติดต่อดำขายกับประเทศในทวีปยุโรป

30. ข้อความที่ว่า “อนึ่ง แต่งให้ขึ้นไปเกลี้ยมกล่อมเมืองลพบุรีสำเร็จแล้ว จึงให้รับบูรณชาติติยวงศาซึ่งได้ความลำบาก กับทั้งพระบรมวงศ์ลงมาทะนุบำรุงไว้ ณ เมืองธนบุรี” เราสามารถสรุปได้ว่าอย่างไร (วัดประเดินเรื่อง การตัดสินใจสรุปตามหลักเหตุและผล)

ก. เมืองลพบุรี ไม่ยิ่งใหญ่สมฐานะพระบรมวงศานุวงศ์สมัยกรุงศรีอยุธยา

ข. เมืองลพบุรี น่าจะรอดพ้นจากการโจมตีและยึดครองของกองทัพพม่ามาได้

ค. กรุงธนบุรี มีเส้นทางการคมนาคมติดต่อกับเมืองลพบุรีที่สะดวกสบายพอสมควร

ง. กรุงธนบุรี ยังมีพระบรมวงศานุวงศ์สมัยกรุงศรีอยุธยาประทับอยู่ไม่มาก ยังมีพื้นที่เหลือ

**เฉลย ตัวอย่างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5**

ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย
1	ก	16	ข
2	ข	17	ค
3	ง	18	ค
4	ค	19	ก
5	ข	20	ค
6	ข	21	ข
7	ก	22	ง
8	ข	23	ง
9	ค	24	ก
10	ง	25	ก
11	ข	26	ง
12	ค	27	ค
13	ก	28	ง
14	ง	29	ก
15	ก	30	ข

แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ (แบบทดสอบคู่ขนาน ฉบับ
ก.)

เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

@@

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ โดยเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว (ข้อสอบมีทั้งหมด 30 ข้อ ให้เวลา 40 นาที)

1. ข้อใดกล่าว**ถูกต้อง** เกี่ยวกับอาณาจักรสุโขทัย
  - ก. มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถมาก เช่น สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง
  - ข. ใช้ระบบเครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ ในการขยายอิทธิพลของอาณาจักรออกไป
  - ค. เชื่อว่า สิ้นค้าออกที่สำคัญของสุโขทัย คือเครื่องถ้วยชามเบญจรงค์ และทองคำแท่ง
  - ง. เริ่มเสื่อมอำนาจลง หลังการสวรรคตของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ต้นราชวงศ์พระร่วง
2. เหตุการณ์ใด แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย
  - ก. มะกะโท ชาวมอญที่กษัตริย์สุโขทัยสนับสนุน ได้เป็นใหญ่ในเมืองมอญ
  - ข. พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงพระราชนิพนธ์คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง (ไตรภูมิพระร่วง)
  - ค. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงไปช่วยพญามังราย(เม็งราย) เลือกที่เพื่อสร้างนครเชียงใหม่
  - ง. บรรดาเชื้อพระวงศ์ราชวงศ์พระร่วง ย้ายมาประทับที่พิษณุโลก เพื่อระวังอิทธิพลของอยุธยา
3. ข้อใดกล่าว**ถูกต้อง** เกี่ยวกับทฤษฎีการอพยพของคนไทย
  - ก. ทฤษฎีการอพยพจากตอนใต้ของจีน มีหลักฐานการตรวจเลือดเป็นเครื่องสนับสนุน
  - ข. การที่กลุ่มไทย-ลาว อยู่ขวางระหว่างกลุ่มมอญ-เขมร ช่วยสนับสนุนทฤษฎีตอนใต้ของจีน
  - ค. ทฤษฎีการอพยพมาจากมาเลเซีย , อินโดนีเซีย เป็นทฤษฎีเก่าแก่ที่สุดเมื่อเทียบกับทฤษฎีอื่น
  - ง. ทฤษฎีเทือกเขาอัลไต ถูกหักล้างไปเพราะคำประกาศกระทรวงศึกษาธิการไทย ในพ.ศ. 2475
4. ข้อใด ที่ **ไม่ใช่** สิ่งที่ทำให้สุโขทัยเข้มแข็ง และเจริญรุ่งเรืองขึ้น
  - ก. การผูกสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรมอญ
  - ข. การส่งเสริมการค้าเสรี ตามหัวเมืองต่างๆ
  - ค. การรื้อให้อยุธยาขึ้นมาแต่งตั้งกษัตริย์
  - ง. การส่งเสริมพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท

5. ข้อใด **ไม่ใช่** พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์สุโขทัยพระองค์นั้น
- พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ - การทำสงครามกับอาณาจักรล้านนา
  - พ่อขุนรามคำแหงมหาราช - การเชื่อมสัมพันธ์กับมอญและนครศรีธรรมราช
  - พญาลิไท - สถาปนาพระนาม “มหาธรรมราชา” และแต่งหนังสือไตรภูมิพระร่วง
  - พญาลิไท - ส่งเสริมพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท และออกผนวชเป็นพระภิกษุสงฆ์
6. ข้อใด **ไม่เกี่ยวข้องกับ** การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนและนาทหารหัวเมือง
  - การแบ่งชนชั้น หมวดยุทธ์และหน้าที่ของผู้คน ด้วยระบบศักดินา
  - การสร้างตำแหน่ง “ผู้รั้งเมือง” แทนตำแหน่ง “เจ้าเมือง” ของหัวเมืองชั้นใน
  - การสร้างตำแหน่ง “ข้าหลวงประจำเมือง” แทนตำแหน่ง “เจ้าเมือง” ของหัวเมืองชั้นนอก
7. การเสียดวงศรัทธาครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2112 **ไม่เกี่ยวข้องกับ** เหตุการณ์ใดมากที่สุด
- การเปลี่ยนระบบศักราช จากมหาศักราช เป็นจุลศักราชแบบพม่า
  - การเป็นประเทศราชเมืองขึ้น ของจักรวรรดิพม่า เป็นเวลาถึง 15 ปี
  - การสิ้นสุดอำนาจการปกครองราชอาณาจักรสยาม ของราชวงศ์สุพรรณภูมิ
  - การเริ่มต้นอำนาจการปกครองราชอาณาจักรสยาม ของราชวงศ์ปราสาททอง
8. เหตุการณ์ใดในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชต่อไปนี้ ที่แสดงให้เห็นว่า ฝรั่งต่างชาติ เข้ามามีอิทธิพลในสยาม เป็นอย่างมาก
- สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงนำกองทัพสยาม ขึ้นไปโจมตีนครเชียงใหม่
  - การเกิดวรรณคดีที่สำคัญๆ , การแต่งตำราเรียน จีนตามถิ , การเกิดยอดกวี ชื่อ ศรีปราชญ์
  - คอนสแตนติน ฟอลคอน (ออกญาวิไชยเณทร์) ติดต่อนำกองทัพฝรั่งเศส มาตั้งมั่นที่ป้อมธนบุรี
  - สยาม ส่งออกพระวิสุทธสุนทร ซึ่งภายหลังคือพระยาโกษาธิบดี (ปาน) เป็นราชทูตไปฝรั่งเศส
9. ข้อใดกล่าว **ไม่ถูกต้อง** เกี่ยวกับสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- สมเด็จพระเพทราชา ต้นราชวงศ์นั้น แต่เดิมเป็นเชื้อพระวงศ์ระดับสูงมาก่อน
  - ราชวงศ์มีอำนาจค่อนข้างมั่นคง แม้จะมีการก่อการกบฏอยู่บ่อยครั้ง แต่ก็เอาชนะมาได้
  - การติดต่อดำขายกับต่างชาติ ยังคงดำเนินอยู่ตลอด แม้พระเพทราชาจะเคยขับไล่ฝรั่งเศสไป
  - รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เป็นสมัยที่สยามรุ่งเรืองสูง ทั้งด้านวรรณคดี และพุทธศาสนา

10. ปัจจัยในข้อใด ที่ **ไม่ได้** ส่งผลดีต่อการขยายอำนาจของอยุธยา
- การเรืองอำนาจของราชวงศ์มังราย ซึ่งปกครองนครเชียงใหม่
  - การที่ราชวงศ์พระร่วงแห่งนครสุโขทัย ยอมรับอำนาจกษัตริย์อยุธยา
  - การเข้ามาของกองทัพทหารอาสาโปรตุเกส ซึ่งใช้ปืนไฟเป็นอาวุธยุทธโปกรณ์
  - การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งประสบผลสำเร็จดี
11. ในสมัยอยุธยา ผู้ใดต่อไปนี้ มีโอกาส **น้อยที่สุด** ที่จะเปลี่ยนสถานภาพชนชั้นของตนเอง
- นายทอง เป็นไพร่ สังกัดเจ้าพระยาชยาวาการ
  - นายเงิน เป็นทาสเชลยถูกจับมาจากหงสาวดี
  - นายเหรียญ ชายตัวลงเป็นทาสแก่หลวงอนุชา
  - นายเรือง ออกบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่วัดแถวบ้าน
12. เหตุการณ์ใด ที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างราชวงศ์อู่ทอง และ ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
- การที่พิษณุโลก ไปเข้าเป็นพันธมิตรกับพระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่า
  - การที่พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ ยกกองทัพพม่าเข้าโจมตีอาณาจักรสยาม
  - การที่พระรามศวร ยกกองทัพจากลพบุรี ลงมาแย่งราชสมบัติจากพระเจ้าทองด้วง
  - การที่พระไชยราชาธิราช ยกกองทัพพิษณุโลก ลงมาแย่งราชสมบัติจากพระรัษฎาธิราชกุมาร
13. ข้อใด **ไม่ได้เกิดขึ้น** จากการปฏิรูปประเทศสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- การแบ่งลำดับชั้นและหน้าที่ของผู้คนในสังคม ตามระบบศักดินา
  - การยกเลิกตำแหน่ง “เจ้าเมือง” ของหัวเมืองชั้นใน เปลี่ยนเป็นตำแหน่ง “ผู้รั้งเมือง”
  - การสร้างตำแหน่งอัศวินมหาเสนาบดีอีก 2 ตำแหน่ง คือ สมุหนายก และ สมุหกลาโหม
  - การสร้างระบบเกณฑ์ทหารเข้าเป็นกองทัพแห่งชาติ ด้วยการออก “พระอัยการเกณฑ์ทหาร”
14. ข้อใด **ไม่ใช่** ปัจจัยที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2112
- การเรืองอำนาจของพม่า ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบุเรงนอง
  - ความแตกแยกระหว่าง ราชวงศ์สุโขทัย กับ ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
  - การป้องกันพระนครที่อ่อนแอลงจากกลอุบายไส้ศึก ของพระเจ้าบุเรงนอง
  - การแย่งชิงราชสมบัติ ระหว่างสมเด็จพระรามศวร กับ สมเด็จพระเจ้าทองด้วง
15. เมืองใด **ไม่ได้อยู่ใน** เขตอิทธิพลของสยาม ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- นครอังวะ , นครตองอู ของพม่า
  - เมืองทวาย , มะริด , ตะนาวศรี ของมอญ
  - นครเชียงใหม่ ของล้านนา
  - เมืองละแวก ของกัมพูชา

16. ข้อใด **ไม่ใช่** ปัจจัยที่ทำให้สยามในสมัยราชวงศ์สุโขทัย เรื่องอำนาจและมั่งคั่ง
- โลกเข้าสู่สมัยแห่งการค้า อยุธยาสามารถรองรับการค้ากับนานาชาติได้
  - สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขยายเขตอิทธิพลของสยาม ออกไปอย่างกว้างขวาง
  - ขุนนางในสมัยราชวงศ์สุโขทัย เรื่องอำนาจมากจนกระเทือนต่ออำนาจของราชวงศ์
  - พระมหากษัตริย์ในสมัยราชวงศ์สุโขทัย ทรงพระปรีชาสามารถในการปกครองอาณาจักร
17. เหตุการณ์ใด แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมอำนาจของราชวงศ์สุโขทัย
- สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงยกกองทัพขึ้นไปจนถึงกรุงหงสาวดีได้
  - บริษัท VOC ของฮอลันดา (เนเธอร์แลนด์) เข้ามาตั้งสถานีการค้า ที่กรุงศรีอยุธยา
  - สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงส่งราชทูตไปเข้าเฝ้าพระเจ้าวิลเลียมมอริตซ์ แห่งเนเธอร์แลนด์
  - ออกญาศรีวรวงศ์สมุหกลาโหม สนับสนุนให้สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ได้ขึ้นครองราชสมบัติ
18. ข้อใดกล่าวถูกต้อง
- ตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมุหกลาโหม มีอำนาจเพียงดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้
  - “พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน และนาทหารหัวเมือง” ทำให้เกิดระบบศักดินาขึ้น
  - ไพร่สยามในสมัยอยุธยา มี 2 ประเภท คือ ไพร่หลวง และ ไพร่ส่วย
  - ยศสูงสุดของขุนนางสยาม ในสมัยอยุธยา คือ “ สมเด็จพระเจ้าพระยา ”
19. เหตุการณ์ใด ที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของสยาม ในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- การส่งสมณทูต ไปสืบพระศาสนาที่ลังกา กำเนิดนิกายสยามวงศ์
  - ความเจริญรุ่งเรืองทางวรรณคดี มีกวีคนสำคัญ เช่น ศรีปราชญ์ เกิดขึ้น
  - การสร้างห่มมหาเจดีย์ที่วัดไชยวัฒนาราม และการสร้างพระราชวังบางปะอิน
  - การส่งราชทูต “โกษาปาน” ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส
20. ข้อใด **ไม่ใช่** ปัจจัยที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310
- การที่เงินสมัยราชวงศ์ชิง ขยายอำนาจลงสู่ชายแดนตอนใต้
  - การเรืองอำนาจของพม่า ในสมัยราชวงศ์อลองพญา (คองบอง)
  - การข่าวสงครามที่ผิดพลาด และการส่งกองทัพไทยไปรับศึกผิดสถานที่
  - กลยุทธ์ในการเคลื่อนทัพ การตั้งค่าย และการศึก ที่พม่าทำได้ประสบความสำเร็จ
21. เย็นเป็นลูกทาสที่เกิดใหม่ และได้รับอิสรภาพโดยสมบูรณตามกฎหมายในพ.ศ.2432 แสดงว่า เย็นเกิดในปีใด
- ปีที่รัชกาลที่ 5 เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ
  - ปีที่รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติทาส
  - ปีที่รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหาร

- ง. ปีที่รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศพระราชบัญญัติพิทักษ์เกษียณอายุลูกทาสลูกไทย
22. ข้อใดคือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516
- ความเป็นปึกแผ่นของกองทัพ
  - ความไร้ประสิทธิภาพของระบบราชการ
  - ความขัดแย้งในรัฐสภา
  - การเคลื่อนไหวขององค์การนิสิตนักศึกษา
23. ในเนื้อร้องเพลงชาติไทยไม่ได้กล่าวถึงเรื่องใด
- ลักษณะนิสัยของประชากรของประเทศไทย
  - ระบอบการปกครองของประเทศไทย
  - องค์กรที่ใช้อำนาจฝ่ายบริหารของประเทศไทย
  - ความเป็นอิสระ ไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร
24. ทาสในข้อใดที่ไม่อาจไถ่ถอนตนเองให้เป็นอิสระได้
- นางสีถูกพอนำมาขายใช้หนี้การพนันแก่นายอากรเลี้ยง
  - นายหม่องถูกจับเป็นเชลยศึกคราวสงครามเก้าทัพ
  - นายยิ้มขายตนเองแก่ขุนช้างตอนนาล้ม
  - หลวงวิเศษหมอบนางขำให้แกธิดาของตนเมื่อออกเรือน
25. ข้อใดเป็นวิธีการเก็บภาษีในระบบเจ้าภาษีนายอากรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
- การจัดเก็บภาษีโดยการชักส่วนสินค้า
  - การเก็บภาษีเป็นสิ่งของแทนเงิน
  - การให้เอกชนมีสิทธิเก็บภาษีแทนรัฐ
  - การตั้งหน่วยงานกลางของรัฐเพื่อเก็บภาษี
26. ข้อใดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475
- การลงทุนมากเพื่อพัฒนาการคมนาคม
  - ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก
  - ภัยธรรมชาติคุกคามผลผลิตทางการเกษตร
  - รายจ่ายในราชสำนักเพิ่มสูงตั้งแต่รัชกาลก่อน
27. เหตุการณ์ใด **ไม่ได้** แสดงถึงภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ ที่มีต่อสยาม
- วิกฤติการณ์ ร.ศ. 112
  - การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง
  - การกบฏ เมื่อ ร.ศ. 130
  - การเสียดินแดนมณฑลบูรพา

เฉลยแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ (แบบทดสอบคู่ขนาน
ฉบับ ก.)

เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย
1	ข	16	ค
2	ง	17	ง
3	ข	18	ข
4	ค	19	ก
5	ก	20	ก
6	ง	21	ก
7	ง	22	ง
8	ค	23	ค
9	ก	24	ข
10	ก	25	ค
11	ข	26	ข
12	ค	27	ค
13	ง	28	ข
14	ง	29	ข
15	ก	30	ง

แบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ (แบบทดสอบคู่ขนาน ฉบับ
ข.)

เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

@@

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ โดยเลือกคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว (ข้อสอบมีทั้งหมด 30 ข้อ ให้เวลา 40 นาที)

1. ข้อใดกล่าว **ไม่ถูกต้อง** เกี่ยวกับอาณาจักรสุโขทัย
  - ก. มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถมาก เช่น พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
  - ข. ให้ระบบราชการและกองทัพแห่งชาติ ในการขยายอิทธิพลของอาณาจักรออกไป
  - ค. เชื่อว่า สินค้าออกที่สำคัญของสุโขทัย คือเครื่องถ้วยชามสังคโลก และของป่าต่างๆ
  - ง. เริ่มเสื่อมอำนาจลง หลังการสวรรคตของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในราชวงศ์พระร่วง
2. เหตุการณ์ใด แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย
  - ก. หัวเมืองมอญหลังสมัยของมะกะโท ไม่ให้สุโขทัยส่งสินค้าออกเมืองท่าของมอญ
  - ข. พระมหาธรรมราชาลิไท เสด็จออกผนวช และบิณฑบาตขอเมืองพิษณุโลกคืนจากอยุธยา
  - ค. หัวเมืองของสุโขทัยในแถบปากแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น กรุงศรีอยุธยาแผ่ขยายอิทธิพลมากขึ้น
  - ง. พระราชบุตรเขยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้มีอำนาจเป็นใหญ่ในเมืองนครศรีธรรมราช
3. ข้อใดกล่าว **ไม่ถูกต้อง** เกี่ยวกับทฤษฎีการอพยพของคนไทย
  - ก. ทฤษฎีการอพยพจากตอนใต้ของจีน เป็นทฤษฎีการอพยพที่น่าเชื่อถือที่สุดในปัจจุบันนี้
  - ข. ทฤษฎีการอพยพมาจากมาเลเซีย,อินโดนีเซีย เป็นทฤษฎีเก่าแก่ที่สุดเมื่อเทียบกับทฤษฎีอื่น
  - ค. ทฤษฎีเทือกเขาอัลไต ถูกหักล้างไปเพราะไม่มีหลักฐานชัดเจน และมีที่ตั้งอยู่ห่างไกลเกินไป
  - ง. การที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว อยู่กึ่งกลางกลุ่มมอญ-เขมร ช่วยสนับสนุนทฤษฎีตอนใต้ของจีน
4. ข้อใด คือ สิ่งที่ทำให้สุโขทัยเข้มแข็ง และเจริญรุ่งเรืองขึ้น
  - ก. การเจรจาขอเมืองพิษณุโลกจากอยุธยา
  - ข. การส่งเสริมการค้าผูกขาดจากเมืองหลวง
  - ค. การผูกสัมพันธ์ไมตรีกับมอญและล้านนา
  - ง. การส่งเสริมพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน

5. ข้อใดกล่าว **ถูกต้อง** เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์สุโขทัย
- พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ - การทำสงครามกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด
  - พ่อขุนรามคำแหงมหาราช - การเชื่อมสัมพันธ์กับเกาะชวาและฟิลิปปินส์
  - พญาลิไท - สถาปนาพระนาม “มหาเทวราชา” และแต่งหนังสือลิลิตตะเลงพ่าย
  - พญาลิไท - ส่งเสริมพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน และสร้างวัดถวายเป็นพระแม่กวนอิม
6. สิ่งใดที่เกิดขึ้นในการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- การสร้างตำแหน่ง “ข้าหลวงประจำเมือง” แทนตำแหน่ง “เจ้าเมือง” ของหัวเมืองชั้นนอก
  - การแบ่งชนชั้น และหน้าที่ของผู้คน ออกเป็นวรรณะ 4 วรรณะ โดย วรรณะศูทรต่ำที่สุด
  - การสร้างตำแหน่ง “ผู้รั้งเมือง” แทนตำแหน่ง “พระราชา” ของหัวเมืองประเทศราช
  - การประกาศใช้พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนและนาทหารหัวเมือง
7. การเสียดวงศรัทธาครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2112 ทำให้เกิดผลในข้อใด
- การเปลี่ยนระบบศักราช จากมหาศักราช เป็นพระพุทธศักราช
  - การเป็นประเทศราชเมืองขึ้น ของจักรวรรดิพม่า เป็นเวลาถึง 1 ปี
  - การสิ้นสุดอำนาจการปกครองราชอาณาจักรสยาม ของราชวงศ์อู่ทอง
  - การเริ่มต้นอำนาจการปกครองราชอาณาจักรสยาม ของราชวงศ์สุโขทัย
8. เหตุการณ์ใดในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่ **ไม่ได้** แสดงให้เห็นว่า ฝรั่งเศสต่างชาติ เข้ามามีอิทธิพลในสยาม เป็นอย่างมาก
- คอนสแตนติน ฟอลคอน (ออกญาวิชเยนทร์) ติดต่อนำกองทัพฝรั่งเศส มาตั้งมั่นที่ป้อมธนบุรี
  - สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงจ้างทหารฝรั่งเศสติดอาวุธปืน เข้ามาเป็นกองกำลังที่ลพบุรี
  - สยาม ส่งออกพระวิสุทธิสุนทร ภายหลังคือพระยาโกษาธิบดี(ปาน) เป็นราชทูตไปฝรั่งเศส
  - การกบฏของแขกมกกะสัน ถูกปราบปรามลงได้ด้วยกองทัพทหารอาสาที่เป็นชาวฝรั่งเศส
9. ข้อใดกล่าว **ถูกต้อง** เกี่ยวกับสยามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- สมเด็จพระเพทราชา ต้นราชวงศ์นั้น แต่เดิมเป็นขุนนางคนสำคัญมาก่อน
  - ราชวงศ์มีอำนาจไม่มั่นคงเลย มีการก่อการกบฏอยู่บ่อยครั้ง และไม่อาจปราบได้
  - การติดต่อค้าขายกับต่างชาติ ปิดตัวลงโดยสิ้นเชิง ไม่มีเรือสินค้าต่างชาติเข้ามาได้เลย
  - รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เป็นสมัยที่สยามมีความอ่อนแอจนเสียดวงศรัทธาครั้งที่ 2

10. ปัจจัยในข้อใด ที่ส่งผลดีต่อการขยายอำนาจของอยุธยา
- การเข้ามาของกองทัพเรือโปรตุเกส ซึ่งใช้ปืนไฟเป็นอาวุธยุทธโปกรณ์
  - การที่ราชวงศ์มังรายแห่งนครเชียงใหม่ล้านนา เรื่องอำนาจสูงขึ้นเรื่อยๆ
  - การเรืองอำนาจของนครรัฐลังกาสุกะ ซึ่งภายหลังคือ นครรัฐปัตตานี
  - การแย่งชิงราชสมบัติ ระหว่างราชวงศ์อยู่ทองกับราชวงศ์สุพรรณภูมิ
11. บุคคลในสมัยอยุธยาข้อใดต่อไปนี้มีโอกาส **มากที่สุด** ที่จะเปลี่ยนสถานภาพชนชั้นของตนเอง
- นายปิง เป็นทาสเชลยมาจากหงสาวดี
  - นายนก เป็นไพร่ สังกัดเจ้าพระยาชยากร
  - นายเอก ขายเป็นทาสแก่พระยาอาชาน
  - นายชีวหา ได้ออกผนวชเป็นพระภิกษุสงฆ์
12. เหตุการณ์ใด ที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างราชวงศ์สุโขทัย และ ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
- การที่พระราเมศวร ยกกองทัพจากลพบุรี ลงมาแย่งราชสมบัติจากพระเจ้าทองด้วง
  - การที่พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ ยกกองทัพมาเข้าโจมตีราชอาณาจักรสยาม
  - การที่พิษณุโลก ไปเข้าเป็นพันธมิตรกับพระเจ้านุเรงนองแห่งพม่า
  - การที่พระนารายณ์มหาราช แย่งราชสมบัติจากพระเจ้าฟ้าไชย
13. ข้อใดที่เป็นผลมาจาก การปฏิรูปประเทศสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
- การสร้างระบบเกณฑ์ทหารเข้าเป็นกองทัพแห่งชาติ ด้วยการออก “พระอัยการเกณฑ์ทหาร”
  - การยกเลิกตำแหน่ง “พระราชา” ของประเทศราชเมืองขึ้น เปลี่ยนเป็น “ผู้รั้งเมือง”
  - การสร้างตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีอีก 1 ตำแหน่ง คือ สมุหพระคลังสินค้า
  - การแบ่งลำดับชนชั้นและหน้าที่ของผู้คนในสังคม ตามระบบศักดินา
14. ข้อใด คือ ปัจจัยที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2112
- การเรืองอำนาจของจักรวรรดิพม่า ในรัชสมัยพระเจ้าอลองพญา แห่งราชวงศ์อลองพญา
  - ความวุ่นวายอันเกิดจากการวางแผนขึ้นสู่อำนาจ ของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง
  - การป้องกันพระนครที่อ่อนแอลงจากกลอุบายไส้ศึก ของเนเมียวสีหบดี
  - ความแตกแยกระหว่าง ราชวงศ์สุโขทัย กับ ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
15. เมืองใด อยู่ในเขตอิทธิพลของสยาม ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- นครเชียงใหม่ ของล้านนา
  - เมืองแคนดี้ ของศรีลังกา
  - นครอังวะ , นครตองอู ของพม่า
  - เมืองไช่ฮ่อน ของเวียดนาม

16. ปัจจัยใด ที่ทำให้สยามในสมัยราชวงศ์สุโขทัย เรื่องอำนาจและมั่งคั่ง
- ขุนนางในสมัยราชวงศ์สุโขทัย เรื่องอำนาจมากจนกระทั่งเือนต่ออำนาจของพระราชวงศ์
  - สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงรบกับพม่าที่มาล้อมกรุงศรีอยุธยา อยู่ตลอดเวลา
  - โลกเข้าสู่สมัยแห่งการค้า อยุธยาสามารถรองรับการค้ากับนานาชาติได้
  - พระมหากษัตริย์ในสมัยราชวงศ์สุโขทัย อยู่ใต้อำนาจของขุนนาง
17. เหตุการณ์ใด **ไม่ได้** แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมอำนาจของราชวงศ์สุโขทัย
- สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ประกาศสถาปนาพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ
  - สมเด็จพระเชษฐาธิราช ถูกสมุหกลาโหมก่อการกบฏไล่ลงจากพระราชสมบัติ
  - สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ ขึ้นครองราชสมบัติอยุธยาได้ก็เพราะอำนาจของสมุหกลาโหม
  - สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงส่งราชทูตไปเข้าเฝ้าพระเจ้าวิลเลียมมอริซ แห่งเนเธอร์แลนด์
18. ข้อใดกล่าว **ไม่ถูกต้อง**
- “พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน และนาทหารหัวเมือง” ทำให้เกิดระบบศักดินาขึ้น
  - ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ สมุหกลาโหม มีอำนาจเพียงดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้
  - ไพร่สยามในสมัยอยุธยา มี 3 ประเภท คือ ไพร่หลวง ไพร่สม และ ไพร่ส่วย
  - ยศสูงสุดของขุนนางข้าราชการสยาม ในสมัยอยุธยา คือ “เจ้าพระยา ”
19. เหตุการณ์ใด ที่**ไม่เกี่ยวข้องกับ** ความรุ่งเรืองของสยาม ในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
- การส่งราชทูต “โกษาปาน” ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส
  - ความเจริญรุ่งเรืองทางวรรณคดี มีกวีคนสำคัญ เช่น เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์(เจ้าฟ้ากุ้ง)
  - การปราบปรามกบฏในช่วงต้นพระราชวงศ์ เช่น กบฏธรรมเสถียร ลงได้
  - การส่งสมณทูต ไปสืบพระศาสนาที่ลังกา กำเนิดนิกายสยามวงศ์
20. ปัจจัยใดที่นำมาสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310
- การข่าวสงครามที่ผิดพลาด และการส่งกองทัพไทยไปรับศึกผิดสถานที่
  - การเรื่องอำนาจของจักรวรรดิพม่า ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบุเรงนอง
  - การที่จีนสมัยราชวงศ์ชิง ขยายอำนาจเข้าสู่ชายแดนพม่าตอนเหนือ
  - กลยุทธ์ในการเคลื่อนทัพของพม่า ที่เข้าตีจากทางภาคอีสาน
21. เย็นเป็นลูกทาสที่เกิดใหม่ ในปีรัชกาลที่ 5 เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เย็นจะได้รับอิสรภาพโดยสมบูรณ์ตามกฎหมายในปีใด
ก. พ.ศ. 2432	ข. พ.ศ. 2421
ค. พ.ศ. 2453	ง. พ.ศ. 2411

22. ข้อใด **ไม่ใช่** ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของไทย ใน เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516
- ก. การเคลื่อนไหวขององค์การนิสิตนักศึกษา ข. กระแสเรียกร้องประชาธิปไตยในสังคมไทย
ค. ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเข้าช่วยแก้ไข ง. ความเป็นปึกแผ่นของกองทัพไทย
23. ในเนื้อร้องเพลงชาติไทย **ไม่ได้** กล่าวถึงเรื่องใด
- ก. นิสัยรักอิสระของประชากรไทย
ข. ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
ค. “คณะรัฐมนตรี” คือ ฝ่ายบริหารของรัฐไทย
ง. ความเป็นอิสระ ไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร
24. ทาสในข้อใดที่อาจไถ่ถอนตนเองให้เป็นอิสระได้
- ก. นายมีถูกจับเป็นเชลยในสงคราม 9 ทศวรรษ ข. นางสีถูกพอนำมาขายให้ที่นี่การพนัน
ค. นายยิ้มเป็นลูกทาสที่เกิดในบ้านพระยาศรี ง. นางขำเป็นทาสสาวลาว ที่ถูกกวาดต้อนมา
25. ข้อใดเป็นวิธีการเก็บภาษีในระบบเจ้าภาษีนายอากรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ก. การจัดเก็บภาษีโดยการชักส่วนสินค้า ในอัตราส่วนร้อยละสิบ
ข. การเก็บภาษีโดยให้จ่ายเป็นสิ่งของมีค่า ที่หาได้จากท้องถิ่นนั้น
ค. การให้เศรษฐีในท้องถิ่นมีสิทธิเก็บภาษีแทนหน่วยงานรัฐ
ง. การตั้งหน่วยงานกลางของรัฐเพื่อดำเนินการจัดเก็บภาษี
26. ข้อใด **ไม่ใช่** สาเหตุที่ทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475
- ก. ภัยธรรมชาติคุกคามผลผลิตทางการเกษตร ข. การลงทุนมากเพื่อพัฒนากิจการการบิน
ค. ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ง. รายจ่ายในราชสำนักเพิ่มสูงตั้งแต่รัชกาลก่อน
27. เหตุการณ์ใด แสดงถึงภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ ที่มีต่อสยาม
- ก. การกบฏ เมื่อ ร.ศ. 130 ข. การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ค. วิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 ง. การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
28. ข้อใด **ไม่ได้** แสดงถึงนโยบายส่งเสริมแนวคิดชาตินิยม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6
- ก. การตั้งกองเสือป่า ข. การตั้งเมืองจำลองดุสิตธานี
ค. การพระราชทานนิพนธ์เพลงปลุกใจ ง. การส่งทหารไปรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

เฉลยแบบทดสอบวัดความคงทนในการเรียนรู้ (แบบทดสอบคู่ขนาน
ฉบับ ข.)

เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย
1	ข	16	ค
2	ง	17	ง
3	ข	18	ข
4	ค	19	ก
5	ก	20	ก
6	ง	21	ก
7	ง	22	ง
8	ค	23	ค
9	ก	24	ข
10	ก	25	ค
11	ข	26	ข
12	ค	27	ค
13	ง	28	ข
14	ง	29	ข
15	ก	30	ง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาย ธีรชาติ รานรินทร์ เกิดเมื่อวันพุธที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2529 ที่โรงพยาบาล เซนต์ หลุยส์ กรุงเทพมหานคร อยู่อาศัยและเติบโตมาในย่านวงเวียนใหญ่ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับอนุบาลและประถมศึกษา จากโรงเรียนจรรยาวิทยา กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2546 จากนั้นเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา จนจบการศึกษาระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม อันดับ 2 สาขาวิชามัธยมศึกษา (มนุษยศาสตร์ – สังคมศาสตร์) วิชาเอก สังคมศึกษา จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2551 และในปีการศึกษา 2552 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาได้เข้าทำงานเป็นครูอัตราจ้างอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2555 ปัจจุบันได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่โรงเรียนสวนอนันต์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร